Mûsekî Meselleri

NAİL KESOVA

mayataş

Mûsikî Meselleri

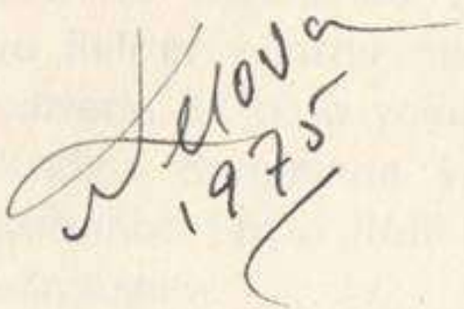

Derleyen :
NAİL KESOVA

Dizgi ve Baskı :
Mayataş Matbaacılık ve Neşriyat A.Ş.
İstanbul, 1975

ÖNSÖZ

Güzel san'atların en güzeli olan mûsikî öyle bir mânevi zevk istihsal eder ki bunu ancak tanrının bu zevki alacak kaabiliyette yarattığı kulları idrâk edebilir. Mûsikîden zevk almayana bu zevki anlatmak, bu zevki tattırmak çok zor...

Hazret-i Mevlânâ : «Rebâp sesi açılan cennet kapısının sesidir ki, biz işitiriz.» diyerek mûsikînin insanı ne yücelere çıkardığını pek güzel ifâde etmiştir.

En büyük ve en derin hislerini dev besteleriyle dile getiren bestekârların hissiyâtını Şemseddin Yeşil Efendinin «Âşıkın sînesinde en temiz sâz cûş-u hurûş eder.» sözü ne güzel anlatır.

Mûsikî çalışmalarımız esnasında tesbît etmiş olduğum bu vecizeler ve fikirler yıllardır not defterim arasında duruyordu. Bu sözlerin ilk defa yayınlanmasına sahibi bulunduğu aylık «Kadın» dergisinde yer vererek vesîle olan çok değerli dostumuz Sayın İffet Halim Oruz Hanımefendiye şükrân borçluyum.

Bu kerre kitap halinde hazırlanan bu eserin müzikseverlere ve icrâkârlarına, mûsikî öğrencilerine mûsikîyi ve onun büyük üstâdlarını, büyük âşıklarını bir arada başka bir açıdan başka bir dille, his lisaniyle tanıtacağı gibi kendilerine bâzı ilhâmlar da telkîn edebileceğine inanıyor ve bunu temenni ediyorum.

Kitabın birinci kısmı genellikle mûsikî mesellerine ikinci kısmı Türk ve Batı mûsikîsi hakkında fikir ve görüşlere ayrılmış olup üçüncü ve son kısım ise mûsikîsi hakkında fikir ve görüşlere ayrılmış olup üçüncü ve son kısım ise mûsikînin manzûm meselleri diyebileceğimiz şi-

irlerden meydana gelmiştir.

Eserin mûsıkînin esasta ne olduğunun anlaşılmasına, ne gibi hislerle icra edilmesi gerektiğine ve nasıl dinlenmesi icâb ettiğine faydalı olacağı inancındayım.

Bu eserimin ve bunu takiben basılacak ve halen tamamlamış bulunduğum diğer birkaç kitabın meydana gelmesinde beni samimiyetle destekleyen değerli hocalarım ve saygıdeğer ağabeylerime teşekkürü borç bilirim.

Nail KESOVA

MESNEVİ'den

(Birinci cilt, ilk onsekiz beyit)

Duy, şikâyet etmede her ân bu ney,
Anlatır hep ayrılıklardan bu ney.
Der ki feryadım kamışlıktan gelir,
Kim işitse gözlerinden kan gelir.
Ayrılıktan parçalanmış bir yürek,
İsterim ben... Derdimi dökmem gerek..
Kim uzak tuttuysa yârdân cânını,
Öyle bekler, öyle vuslat ânını.
Her mekânda ağladım, âh eyledim,
Kim ki, gördüm, cümleyi dost belledim.
Herkesin zannında dost oldum ama,
Kimse talip olmadı esrarıma.
Hiç değil, feryadıma sırrım, uzak,
Âşinâ ol nûra, nerde göz kulak?..
Ten canın aynasıdır hem can tenin,
Lâkin olmaz can gözü her kimsenin,
Ney sesi tekmil hava oldu ateş,
Hem yok olsun, kimde yoksa bu ateş.
Aşk ateş olmuş dökülmüştür ney'e,
Cezbesi aşkın karışmıştır mey'e.
Yârdan ayrı dostu ney dost kıldı hem,
Perdesinden perdemiz yırtıldı hem.
Ney, zehir hem panzehir, âh nerde var,
Böyle bir dost, böyle bir özlemli yâr...
Kanlı yoldan ney eder hep hasbihâl,
Hem verir Mecnûn'un aşkından misâl.

Sırrı bu aklın, bilinmez akl-ile,
Tek kulaktır müşteri ancak dile.
Gam dolu günler, vakit artık muhâl
Gün tamam oldu, yalan, yanlış, hayâl,
Gün geçer, yok korkumuz, her şey masal,
Ey temizlik örneği sen gitme kal!
Kandı herşey tek balık kanmaz suya,
Karnı aç insan dalar mı uykuya,
Hâletinden pişkinin, anlar mı ham?
Sâz kısa kesmek gerektir, vesselâm.

(Mevlânâ'dan nazmen Türkçeleştiren)
Feyzi HALICI

Sabah şarâbiyle mest olanların kulaklarında yumuşak, hazin ses ne hoştur. Güzel ses güzel yüzden daha iyidir; çünki güzel yüzden nefis hoşlanır. Güzel ses ise rûhun gıdâsıdır.

— Şeyh Sâdi-i Şîrâzî —

Benim imparatorluğum göklerdedir.

— Beethoven —

Mevlânâ Celâlüddin «Rebap sesi, cennet kapısının gı cırtısıdır ki biz işitiriz.» buyurdu. Bir inanmayan; «Biz de o sesi işittiğimiz halde niçün Mevlânâ gibi olmayız» dedi. Mevlânâ: «Bizim işittiğimiz, açılan cennet kapısının, onun işittiği kapanan kapının sesidir» buyurdu.

— İbnülemin Mahmut Kemal —

,İyi bir müzisyen olmadıkça hiçbir müzisyen benim için iyi değildir.

— Benny Goodman —

İnsan tabîatının esas gövdesi fazîlettir. Mûsikî ise fazîletin çiçek açmasıdır.

— Confuçius —

Mûsıkînin olduğu yerde kötü bir şey olamaz.

— Cervantes —

Mûsıkî kötü söz söylemeğe imkân vermeyen yegâne dildir.

— John Erskine —

Mûsıkî insanları daha uysal, daha nâzik, daha dürüst ve daha anlayışlı yapar.

— Luther —

Mûsıkî vicdâni temennilerin hakikat karşısında ağlayarak yalvarışıdır.

— Neyzen Tevfik —

Mûsıkî rûhanî hayat ile cismânî hayat arasında bir aracıdır.

— Beethoven —

Yazık onlara ki asla şarkı söylemezler ve içlerindeki bütün mûsıkî ile ölürler.

— Oliver Wendell Holmes —

Müziğin amacı : Dünyayı daha güzel, daha doğru, daha iyi, daha gerçek kılmak, ülkeleri, insanları birbirine yaklaştırmaktır.

— Emil Giels —

Sıcak, yağmurlu rüzgârların kendileriyle birlikte müzik zevkini, ilhâmını getirişleri acaba neden? Kiliseleri dolduran ve kadınların kulaklarına sevgi düşünceleri fısıldayan da aynı rüzgârlar mı acaba?

— Nietsche —

«Onun, beşerî tekâmülün fersahlarca üstünde olduğunu söylersem ve acaba ona yetişebilir miyiz? Diye sorarsam.. yanılmamış olurum.. yalnız, o zekâsındaki kuvvetli ve asil muammâ, en yüksek kemâle ulaşıncaya kadar yaşasın, evet, o, en son gayeye varsın ki, bizleri hakiki saadete bir basamak daha yaklaştıracak olan, ilâhi bir ilmin anahtarını elimize versin.»

— Devrin meşhur kadın şairi Bettine Arnim (Brentano) nun Beethoven hakkında Geothe'ye yazdığı bir mektuptan —

«Bethoven öldü diyorlar. Ben onun sesini her gün ve her yerde işitiyorum..»

— Franz Liszt —

Beni belki yarınki nesil takdîr eder!...

— Beethoven —

Mûsıkî sesi duyduğum zaman tehlikeden korkmam, kurşun geçmez bir hâl alırım, hiç bir düşman görmem ilk çağlardan son çağlara kadar münâsebetim vardır.

— Thoreau —

O ki şarkı söylüyor, ızdıraplarını atıyor demektir.

— İspanyol Atasözü —

Şarkı söyleyen demirci, hırçın ve sinirli milyonerden daha büyük başarı sâhibidir.

— Dr. Link —

Mûsıkî kederin ilâcıdır.

— Lâtin Atasözü —

Aşk olmayınca meşk olmaz.

— Türk Atasözü —

Âşık sazla, mâşûk nazla müteselli olur.

— Türk Atasözü —

Sevgiliye en etkili dil müziktir.

— N. K. —

Rûh âleminde Cenâb-ı Hakk'ın vücûd-u rûhîmize «Elest-ü birabbiküm» hitâb-ı celîlesiyle bir tecellîsi vardır İşte Allah'ın o hitâbını her zerre işitmiş ve gizlemiştir Eşyâda gizlenmiş olan o hitabın akislerine «Mûsıki» denir.

O hitâb-ı izzeyi bütün varlıklar işitmiştir. Bu varlıklar içerisinde insan hem işitmiş hem de mükellef ol-

— Şemseddin Yeşil Efendi —

muştur.

Ezel âleminde o hitâb ruhlarımıza olduğundan biz onun bu âlemdeki akislerinden aldığımız zevke ruhlarımızın gıdâsı deriz.

— Şemseddin Yeşil Efendi —

Bir yerde mûsıkîye «lisanı aşk» demiştim. Aşkın lisanıdır ki konuştukça ruhumuzu geldiği kudsî âleme yüceltir ve hüsni ezelîyi (Allahı) seyretmişcesine can ve cânânımızı ihyâ eyler. Bu sebepledir ki eski eserlerde mûsıkî «ilmi şerif» namiyle yâd edilmiştir. Şerâfetini muhafaza için nasıl hareket etmek lâzım geleceğini iz'ân sahipleri tâyin eder.

Şüphe yok ki bütün yaratıkları nağme sâz eden hubbi ezeli (tanrının güzelliği)dir. Bu güzelliğin cilvelerini bize aks ettiren de gönül açan nağmelerdir.

— İbnülemin Mahmut Kemal —

Oğlum! Mûsıkî fenni sana bir Allah vergisi! Öyle görüyorum ki istikbâlin en büyük üstâdı olacaksın; Cenâb-ı Hak feyzini arttırsın.

— Ali Nutkî Dede —
İsmail Dede Efendi'ye söylemiştir —

Güzel bir müzik Tanrının kutsal dilidir.

— C. G. Leland —

Mûsıkî için meleklerin konuşması dense daha iyi olur.

— Carlyle —

Tanrının kulağına fısıldadığı sadece birkaçımız varız. Geri kalan bunu mâkul görür ve memnûniyetle karşılar : Biz müzisyenlerin bildiği budur.

— Elizabeth Barret Browning —

Mûsıkî insanlığa hakiki bir evrensel hitâbedir.

— **C. J. Weber** —

Mûsıkî neşredilmiş evrensel kanunların sesidir.

— **Thoreau** —

Mûsıkî gözle görülmeyen bir danstır.

— **Jean Paul** —

Mûsıkî erkeğin kalbini yakmalı, kadının gözünden yaşlar getirmelidir.

— **Bethoven** —

Mûsıkî kadın kalbinin anahtarıdır.

— **Seume** —

Tabiatta mûsıkî yoktur, ne melodi ne harmoni vardır. Mûsıkî insanın yaratılışıdır.

— **Huge Feginald** —

Mevcût tatlı sesler, müzisyenin hüneri ortaya çıkana kadar, asla bir vecd havası vermemiştir.

— **Elizabeth Barret Browning** —

Mûsıkî; zaman ve âhenk içerisinde ehlîleştirilmiş vahşi seslerdir.

— **Fuller** —

Şiirde vezin ne ise mûsıkîde de «usul» o dur. Vezinsiz ve âhenksiz okunan şiirden şairler ne kadar muazzep olursa usulsâz terennüm edilen mûsıkî parçalarından da erbâbı, o kadar elem duyar.

— **İbnülemin Mahmud Kemal** —

İnsan, medeniyet seviyesi yükseldiği, duyguca inceldiği ölçüde, dinlediği mûsıkîlerin melodik, harmonik unsurlarını birbirinden ayırmak imkânını bulur ve bu farkın

bir gerçek olduğunu idrâk eder.

— Adolf von Grolman —

Mûsıkî insanlığın ahlâkını tasfiye eden kutsal bir bilimdir.

— Dede Efendinin defterinden —

(Bu sözü Gaziantepden değerli dostum Udi Zeki Büyükipekçi'den almış bulunuyorum)

Mûsıkî havâs-ül havâs'a mahsustur. Yânî seçilmişlerin seçilmişine mahsustur.

— Bu güzel meseli de yine Zeki Büyükipekçi'nin bana yazmış olduğu mektuptan aldım söyleyen şahsın adı belirtilmemiş —

En güzel ve en kıymetli pianolar ekserî mûsıkîden anlamayanların salonlarında bulunur. Mâhazâ ben ne vakit bir zenginin salonunda piyano görsem iyi niyetle sâhibinin çaldığı zannederim.

— Âlî Bey (Lehcet-ül Hakaayık) —

Niçin mi yazıyorum? Kalbimde olanın hârice çıkması lâzım, İşte bunun için yazıyorum.

— Beethoven —

Mûsıkî ruhumuzu yıkar, günlük hayatın tozundan temizler.

— Auerbach —

Tasvîr etmek, resme âit bir iştir. Bu hususta, müziğe kıyasla, şiir de kendini bahtiyar sayabilir, şiirin sahası benimki kadar sınırlı değildir; Buna karşılık benim alanım başka bölgelerde çok daha uzaklara kadar yayılır; ve benim imparatorluğuma kolay kolay erişilemez.

— Beethoven —

Mûsıkî içinde bulunulan ânı herşeyden daha çok doldurur; düşünceyi uyandırır veya harekete teşvîk eder.

— Geothe —

Mûsıkînin zihnî telkin gücü vardır.

— Nietsche —

Karga ile bir kafese konan bülbülün dili ıutulsa hayret etmemelidir.

— Şeyh Sâdi-i Şîrâzî —

Karganın mûsıkî ile alâkası yoktur.

— A. Gellius —

İşte şimdi bir vatan kaybettik.

— Şophenin ölümünü işiten bir şair —

İnsanların ihtiyarlamasile ruhlarının sönmediği ispâta çalışıyorum. Bu, belki de boş gayrettir. Fakat, mâdemki buna lüzum gördüm ve çalıştım. Yarın, bu hakîkatı bir kişi dahî görse ve takdir etse, mezarımda gene rahat uyuyacağım. Nihayet bir kişide benim için büyük bir kazançtır. Takdir eden bir kişi gelecekte bir kaç kişi olabilir.

— Gluk —

(Son zamanlarda bestelediği eserlerin daha mükemmel olduğunu söyleyenlere verdiği cevap).

Ne olurdu, elli sene daha genç kalsaydım.

— François Joseph Haydn —

(Haydn en kıymetli ve meşhûr eserlerini gençliğinde ve bilhassa mahrûmiyet devrelerinde bestelediğini söylüyor.)

Söyleyin bana Rubinstein, Caruso öldü, mûsıkî san'atı yaşayacak mı?

— Caruso öldüğü zaman Amerikalı bir senatör Rubinstein'e söylemiştir —

Ben her zaman Mozart'ın en büyük hayranlarından biriydim, ve son nefesime kadar da öyle kalacağım.

— Beethoven —

Mûsıkîyi işiteceğiniz en son nağme imiş gibi dindârâne bir şekilde dinleyiniz.

— Thoreau —

Mûsıkî insanlığın evrensel lisânıdır.

— Longfellow —

Mûsıkînin eritemediği kalp var mıdır? Yazık! Ne katı kalpmiş o..

— James Beattie —

Mûsıkîye ilkel insanlar sihir, Herbert Spencer, fizyolojik kanun; Darwin, aşk; Otto Beckel, fıtrî, sevinç ve elem ifadesidir derken, Erzurumlu müttefikir İbrahim hakkı ona: «Türlü emrâza şifa, tab'a, şafa kalbe cilâ ve ruhlara gıdadır» demiştir.

— M. Sadık Yiğitbaş —

İnsanın ömrü dört şeyle uzar. Ey aziz can, bu öğüdü dinle !... Birincisi güzel ses dinlemek, ikincisi, ay gibi güzel yüzler seyretmek, diğerleri malından ve canından kaygusuz yaşamak..

— Feridüddîn-i Attâr —

Mûsıkî öyle bir zevk yaratır ki, insan tabiatı onsuz yapamaz.

— Confucius —

Mûsıkî yalnızca dinleyerek değil, mûsıkî üzerinde okuyarak mûsıkî üzerinde düşünenlerin düşüncelerini tartışarak, müsıkînin olup bitenlerini, olmuş bitmişlerini öğrenerek yükselir.

— İlhan Mimaroğlu —

Ben Gounod'un ölümüne ağlamıyorum, çünki o bize, daimâ aramızda yaşayacak eserler bıraktı. Sesini bıraktı.. Onu her zaman iiştebileceğiz. Ben, kendim için ağlıyorum: Yarın ölürsem, ey üstâd! Beni çok çabuk unutacaklar. Çünkü ben senin gibi nesilden nesile intikal edecek eserler bırakamıyacağım.

— Charles Gounod'un bir talebesi Meşhur Fransız mûsıkîşinası gömülürken söylemiştir —

Mûsıkînin kristal çeşmesi güneşin şuâlariyle boyanmıştır ve onun çağıldayışı bulutlar ve çimenler üzerinde dalgalar meydana getirir.

— Thoreau —

Bir topluluğun iç oluşunu, en mahrem yerlerinin itiraf edilmemiş rüyalarını en kuvvetli bir samimiyetle ifşâ eden, mûsıkî değil midir?

— Hasan Ali Yücel —

Millî nağmeleri millî şâirler terennüm ediyor!

— Antoin Rubinstein —

Kendisi Rus olduğu halde eserlerinde Rus âhengi bulunmaz. San'atı san'at için yapmıştır. Kendisine itiraz edenlere de yukarıdaki cevabı vermiştir.

Mozart, müzikle uğraşacağı yerde başka bir meslek seçseydi Bach'ın, Haendel'in, Haydn'ın peşinden gidecek sanatçılar bulunacaktı. Fakat Mozart olmasaydı, biz bugün bir «Sihirli Kaval» dinleyemiyecektir. En sevdiğiniz san'atçı kimdir? Onun en beöendiğiniz eserini yok sayın; bana hak vereceksiniz.

— Nadir Nadi —

Araştırmacılar «yiyecek bedenin gıdası olduğu gibi şarkı ve türkü söylemek de ruhun gıdasıdır. Şarkı zihinde bir incelik, sert insanda bir yumuşaklık, cesaretsizde cesaret, ve cimri insana el açıklığı verir» demişlerdir ki bütün tecrübeler, bu hakikati isbat etmektedir.

— İbnülemin Mahmud Kemal —

Bu gülistanda şarap, kitap, rebap ve bir de sevgili Istemezsem, bilmem ki ne isterim?

— İkbal —

İçki, kadın ve mûsıkîyi sevmeyen bir kimse bütün ömrünce bir mertek gibi yaşamağa mahkumdur.

— Luther —

Uyku zamanlarında huysuzluk eden yavrucak, bir ninni ile mışıl mışıl uyur.

— Sadık Yiğitbaş —

Mâlumdur ki mûsıkînin ve edebiyatın yükselmesi ve gerilemesi mensûb olduğu milletin yükselmesi ve gerilemesi ile mütenesiptir. Bir millet, rûhan ahlâken ve ilmen yükseldikçe müsıkî ve edebiyatı da yükselir, geriledikçe musıkî ve edebiyatı da geriler. Milletimizin tarihiyle mûsıkîmizin ve edebiyatımızın safahatını tetkik edenler bu hakikatı kabul ederler.

— İbnülemin Mahmud Kemal —

Ben onu bunu bilmem, ben aşk şarabile sarhoşum.
Mutrip durma çal, sâkî durma doldur.

— Hz. Mevlânâ —

Mûsıkî Allah kelâmıdır.

— Dzul - nûn —

Mûsıkî eserlerinin çoğu bir rüyayı temsil ederler, bun-

ların kökü, hisler ve hayallerdir ve besteciyle bunları icrâ edenlerin şahsiyetlerinden geçerek tekrar tekrar gerçek aleme intikal ederler. Bununla beraber mûsikî, yine de mâhiyeti itibariyle bir rüyadan doğmuştur ve rüyalara bağlı olmak vasfını muhafaza eder.

— Adolf von Grolman —

Mûsikî gelişi güzel ağlamak, inlemek san'atı değildir. Mûsikî, dilin anlatamadığını rûha olduğu gibi aksettiren bir aynadır. Bu aynada görüş ve seziş adamına göre değişir.

— M. Sadık Yiğitbaş —

İlhâm perisi bana hitâb etiği zaman, mukaddes bir kemanı düşündüğümü ve onun bana dikte ettirdiği şeyi yazdığımı söylersem inanır mısınız?

— Beethoven —

Her insan, aynı mûsikîyi başka türlü tadar. Karmendeki Habanera, birisi için işler yakan bir aşk şarkısı olduğu halde bir başkası için en mükemmel bir matem şarkısıdır. Mühim olan nokta burdadır! İnsan, bir mûsikîyi dinlerken hem duyduğu âhenge, hemde mûsikînin uyandırdığı düşüncelere kendini tamamen bırakmalıdır. Ancak böyle bir iş sükûnu içinde bestecinin ruhunda duyduklarını duymak söylemek istediğini kavramak mümkün olur.

Dinlenen her mûsikî, ancak böyle bir anda bize sırrını, büyüsünü ifşa eder. Çünkü mûsikîde gizli olan büyü, insanda birçok hâtıraları da uyandırmaktadır. Bu hâtıralar çeşitlidir; hattâ bunlar, uyandıklarını sandığımız hâtıralar da olmıyabilirler.

— Adolf von Grolman —

«Bugün için en güzel tanbur ve kemençe çalan Frenses : (Sultan Abdülaziz'in en küçük oğlu olan Prens Seyfeddin Efendi'nin kızı Prenses Gevherin - Gevherî Osmanoğlu — eserlerinde bestekârlık kuvveti ile icrâdaki hünerverliğini mezceylemek imkânını sağlamıştır.

Tambur çaldığı zaman sazı bir kavrayışı vardır ki âdeta onun şekline ve bilhassa rûhuna intibak etmiş sanılır. Ona ilham perisinin fısıltılarını terennüm edecek bir eda vermesini bilmiştir. Bazan mızrap o nazik parmakların arasında bir enin şelâlesi akıtır, bazan da tatlı nağmelerle aşk neşîdelerini okutur»

— R. Cevad Ulunay —

Bestekârın yalnız müzik bilgisine sahip olması yeterli değildir. Diğer güzel san'at ustaları gibi iyi bir karaktere sahip olması lâzımdır. İyi bir karakterden mahrum bir mûsıkîşinâsın eserini ilim kabûl etse de olgun bir zevk kabûl etmez.

— İbnülemin Mahmud Kemal —

Solist ya hârikulâde bir sese malik olacak yahut da büyük bir üstâd olarak iyi okuyacaktır. Meselâ, Behlül Efendide, Hacı Kerâmî Efendide ses yoktu, fakat her ikisi de üstâd idi, okudukları eserlerin rûhunu verirlerdi. Bir taksim ederlerse ibda' eyledikleri nağmeler, dinleyenleri mest ederdi. Buna mukabil merhûm Hâfız Sami onlar ka-

---

Prenses Gevherin bir gün devlethânelerinde kendilerine okuduğum «O sensiz saatlerim nasıl geçer, bana sor» adlı şedaraban şarkısına tambûruile bizzat refâkat etmiş ve «Bu eserimi şimdiye kadar en güzel sizden dinledim, çünkü hisederek okudunuz3 diye iltifat etmişlerdi.

— N. K. —

dar mûsıkîye vakıf olmadığı halde sesindeki yanıklık ve halâvetle bütün memleketi hayran etmişti.

— Refi' Cevad Ulunay —

Güzel bir eser vücûde getiren olgun bir bestekârda güzel ses aranmayabilir. Çünkü. Bâhusûs bu gibi üstâdlardan faydalanacakların beklediği güzel ses değil güzel tavırdır. Fakat gramafon ve radyo gibi güzel sesleri nakleden araçlara okuyan ses san'atkârında güzel ses şarttır. Bozuk bir gramofon makinesinin düzensiz nakliyatı kulakları nasıl tahrîş ederse, sedâ ve edâsı sesi ve tavrı bozuk bir san'atkârın okuyuşu da kulakları ve ruhları öyle tırmalar.

— İbnülemin Mahmud Kemal —

İnsanda sesini duyuramamış büyük bir mûsıkî gizlidir. Asıl mesele, onun bu mûsıkîyi duyup duymaması ve duyduğu mûsıkînin cinsi, evsâfıdır.

— Adolf von Grolman —

Gottlieb Biedermann, Froiberg'deki Gymnasium mektebinin müdürü idi. Yaptığı ders programında, gençlerin mûsıkî ile uğraşmalarının onların sefâhata dadanmalarını intaç edeceği fikrini ileri sürmüştü. Bach bu programa karşı acı bir tenkid yazısı neşretti. Bir dostuna gönderdiği mektupta, bu sert tenkitle «müellifin pis kulağının temizlenip mûsıkîyi işitmeğe daha elverişli bir hale geleceğini» bildirmişti.

— H. Sadettin Arel —

Kendinden habersiz olan, benim türkülerimin nerelerden aksettiğini ne bilir? Onun cihânı başka, benim cihânım başka.

— İkbal —

Ben, mûsıkîden tesellî ararken o bana saadet getirdi, bunu hangi büyü yapar.

— H. Saadettin Arel —

Bana öyle geliyor ki Bach'da, evrenin ebedî âhengi, dünya yaratılmadan az önceki haliyle Tanrının kucağında tekrarlanıyormuş gibi, kendi kendisiyle konuşmakta dır.

— Geothe —

Bizim için Batı Mûsıkîsinin mahiyetine en derin şekilde nüfûz edebilmek imkânı, Johann Sebastion Bach'ın eserleri sayesinde kabil olabilmektedir. Öz ve halis şekillere de bu nüfûz sayesinde erişebiliyoruz. Bunlar, melodik hayat seyriyle mukadderât ahengini birbiriyle bağdaştırmak, Tanrı, hüviyetinde gizlenen mutlak ahenge yaklaşmak imkânını bize vermektedir.

— Adolf Von Grolman —

Bach bir taneciktir

— Prusya Kralı Büyük Frederik —

İhtiraslar üzerinde en büyük te'siri olan ve ona en büyük cesareti veren san'at mûsıkîdir.

— Napoleon —

Mûsıkî, bir insan toplumunun duyguda, düşüncede. hattâ yapmada ve yaşamada seviyesinin ayârıdır. Onun için her cemiyette gelişmesi en arkaya kalan san'at dalı odur. Çünkü yaratmaların en gücü onda yapılabilir, ancak onunla yapılır.

— Hasan - Âlî Yücel —

Mûsıkî, duyguları, düşünceleri seslerle anlatmak sanatıdır.

— Hayat Assiklopedisi —

Müziğin bugüne kadar çeşitli tanımları yapılmış, kimi müziği yalnız bilim, kimisi de san'at diye nitelemiştir. Oysa müzik çağımızda artık, (sesler bilimi ve o sesleri insanlığın karakterine ve duygularına uygun bir şekilde kullanma ve uygulama san'atı) diye tanımlanmaktadır.

Müzik bilimdir, çünkü; başlı başına bir konusu, kuralları ve yöntemi vardır. Aynı zamanda san'attır, çünkü, sonsuz şekilde kullanılabilme olanağına sahiptir.

— Feridun Darbaz —

..... Naylar, Rebâblar durmadan feryad ediyor ve O'nun gönlündeki hasret ateşini her an biraz daha körüklemiş oluyordu. Ve Yüce Mevlâna bu feryadları, sema'larıyla daha da coşturuyor, irticalen söylemeye başladığı âteşîn rübâileri ve gazelleri ile, bu gönül âyinlerini sağlamlaştırıyordu. Ve işte bu suretle ve bu şartlar muvacehesindedir ki Mevlânâ ibadetin, mûsikî ile de yapılabileceğini bütün bir islâm âlemine haykırır olmuştu. Fakat ne hazindir ki O'nun bu gönül taşkınlıkları, devrinin kara cahilleri, yobaz şerîatçıları tarafından hiç de müslümanlığa yakışır şeyler olarak kabul olunamıyordu. Mevlânâ'yı sevenlerle O'nun bu davranışlarını tenkîd edenler Konya'da adeta iki büyük ve ayrı kuvvet olmuşlardı. Her gün her köşede bu işin sert çekişmeli dedikoduları yapılıyordu.

«—Nay ve Rebâb sesleri ezan seslerini basdırır oldular!... Din ve şeriât ne hâllere düşdü! Konyamız bu utanç verici hallere daha ne kadar tahammül gösterecek?!... Diye, bağırışıp çağrışanlar oluyordu.

Fakat o, bütün bu sızlanmaların, kaynaşmaların hiç birine değer verir görünüyordu, O âdeta kendisine Allah tarafından ilhâm olunanı yapıyor gibiydi ve hakikat de öyle idi.

Evet Aziz Okuyucularım! Mevlânâmız, müslümanlık gibi, dinlerin en mütekâmil ve en şereflisi olan eşsiz bir dinde mûsıkînin de her vesile ile inkâr götürmeyecek bir mevkîi olduğunu bütün o günki ağır ithâmlara rağmen, islâm alemine ilân ediyordu. Ve o kötü ruhlu mûteriz ler hiç düşünmüyorlardı ki, Ezân-ı Muhammedî başdan sonuna kadar ilahi bir mûsıkî idi. Allahın öz kelâmı olan Kur'an-ı Azîm - üş - şân'ın sesle okunuşu (hele güzel bir sesden dinleniyor ise) ne muazzam bir mûsıkî idi.
û»

— Sabahattin Volkan —
(Mevlânâ ve Mevlevî Mûsıkîsi)

«Mevlânâ mûsıkî ile meşgul oldukça mutaassıp kimseler itiraz ediyorlardı. Bir hoca; «Bir eşek yükü kitap okudum mûsıkînin helâl olduğuna dâir tek bir satır bile görmedim.» der. Bu söz Mevlânâ'ya ulaşınca şu cevabı vermişti:
«Ne yapalım ki o eşekçesine okumuş»

— Sadık Yiğitbaş —
(Din, dil ve Mûsıkî)

Felsefe en yüce mûsıkîdir.

— Eflâtun —

Mûsıkî her türlü hikmet ve felsefeden daha üstün bir vahiydir. Benim müziğimin mânâsına kim nüfuz ederse, o, öteki insanların sürüklendiği zavallılık ve sefaletten kurtulacaktır.

— Beethoven —

Mûsıkîye istediğiniz fikri sokabilirsiniz. Fakat affınıza mağrûren diyebilirim ki, mûsıkî bunların hepsini şiddetle reddeder. San'at, fikirlerle değil belki heyecanla ilgilidir. Edebiyatın büyük kusuru, heyecanları fikirlerle ifade etmesindedir. Mûsıkîyi bütün san'atların üstüne çıka-

ran şey, heyecanları fikirsiz ifâde edebilmesidir. Edebiyat rûha fikir yolu ile nüfuz eder. M»sıki ise, fikrî yardıma lüzum görmeksizin, doğrudan doğruya girer.

— **Enoch Arnold Bennett** —

Şiir, mûsıki ile birleşen hoş bir düşüncedir. fikirsiz mûsıkî, mûsıkî, mûsıksîz fikir ise nesirdir.

— **E. A. Poe** —

Mûsıkî, en büyük üstadlarının eserlerinde şiirden daha fevkâlâde ve daha esrârengizdir.

— **H. Giles** —

Bazı nazariyat kitaplarında hikâye edildiği üzere İbni Sînâ, mûsıkînin geniş ve mühim bir ilim olduğunu anlar anlamaz haykırmış, Farsça haykırmış nedense!... «İnest ilim, kû merd» yani; «İşte ilim, güzel bir ilim, nerede bunu kullanacak olan adam?» Bu rivayetin doğru olup olmadığını bilmiyorum, fakat söz çok doğrudur.

— **Sadettin Arel** —

Hoşa gitmeyen bir şey söyleme; Çünkü, bu sözün karşılığı da hoşa gitmez. Dağda güzel ses çıkar ki dağda onu güzel aksettirsin.

— **Nâsır-ı Husrev** —

Mûsıkî bizim dördüncü büyük maddî ihtiyacımızdır. Evvelâ yiyecek, sonra giyecek, daha sonra barınak ve mûsıkî.

— **Jean Paul** —

Eşek bile makamla anırır.

— **Türk Atasözü** —

Mûsıkîyi aşk icat etmiştir; onu hayvanlara da öğreten yine aşktır. Birçok erkek kuş dişilerinden ayrıldıkla-

rı için aşk nağmeleri içinde can vermişlerdir.

— Virey —

İçerisinde insanlığın ve hayvanatın hissesi bulunan mûsıkîde eşyanın da payı vardır.

— M. K. —

Ulûhiyyete yaklaşıp onun şuâlarını insanlar üzerine serpmekten daha güzel şey yoktur.

— Beethoven —

Mûsıkînin tatlı sesleriyle öleyim..

— Mirabeau'nun son sözleri —

Mûsıkî duaya benzer. Dua, Allahı, kendı çırpınışiyle içimizden birşey gibi yaratır. Öğretilen herşey, bütün akideler, korkular, engeller, insanın kendi üstüne katlandığı, varlığındaki biçareliğin şuuruna erdiği, onu ezici kâinatla karşı karşıya gördüğü bu yalnızlık anında hepsi unutulur. Bu biçarelik şuûrunun, bu yalnızlığın arasından Allah bütün parlaklığıyla doğar. Mûsıkî, de öyledir. Kendi üzerine döndükçe kendisini, hedefini, mevzûunu yaratır.

Mûsıkînin madesi yoktur. Başlangıcı vardır. Bu, hançeremizin ve âsâbımızın, Valery'nin dediği gibi bir gıcıklanışıdır. Geri taraf, asıl kumaş, kendiliğinden ve kâinatiyle beraber doğar. Maddesi olmadığı için insanı ele alarak işe başlar. Onu siler değiştirir, ona ayrı zamanlar icâd eder. Sonunda tıpkı dua gibi, ortada benden başka bir şey olmayan bir (ben) kalır. Ve bu benlik kâinatın bir ne vi eşitidir. Tevrattaki kelâmın hakiki mânası mûsıkîde anlaşılır. Mesnevideki (Bişnev) de böyle değil midir? Dinle! Sen, yeni baştan bütün bir dünya ile beraber doğuyorsun. Ve sesler birbirini kovaladıkça mûcize tamamlanır.

— Ahmet Hamdi Tanpınar —

Yirmi sene evvel bir gece ba'zı dostlarla bir mûsıkîhaneye gitmişdik. En kıymetli üstadlardan kömürcüzâde

Hafız Efendi merhûmun-en güzîde eserlerinden olan ve «Aldım hayâli perçemin ey mâh dîdeme» mısraile başlıyan hüzzam besteyi-genç iken vefat eden-Doktor İhsan Bey, güzel bir ses ve tavır ile okurken - zâhiren beşer, batınen hâr olan - kerli ferli, bir şahıs, ayağa kalkıp «Biz, hoş şeyler dinleyüp eğlenmek içün para verdik. Böyle can sıkıcı şeyler dinleyemeyiz» dedi. O sırada beste de bitti. Bilitizam hanedeyi şiddetle alkışladık. O beyinsiz şahıs mırıldanarak def'oldu. Anlayamayana anlatmak, his etmeyene ettirmek kabil midir?

— İbnülemin Mahmud Kemal —

Mûsikî evvelâ bir artistik konu olarak başlar; sonradan kendine mahsus olan şekillerini alır. Ressamlıkla heykeltraşlık kendilerine mahsus malzeme, şekil ve rengi tabiatta bulup bunları taklid eder. Şiirin malzemesi dili teşkil eden kelimelerden ibarettir, Mimarlık ise kendi şekillerini yaratmağa mecburdur. Fakat bunlar yalnızca artistik olmayıp kısmen tekniğe lüzum gösterir. Mûsikî insan sesi ile yine insan elinden çıkmış olan mûsikî cihazlarının çıkartmış oldukları tonlarda, sonsuz zenginlik fakat şekilsiz hamur halinde malzeme bulan biricik san'attır. Bu malzemeye sırf artistik esaslara göre şekiller verilmeli. Burada ne mimarîde düşünülen faydalılık, ne ressamlıktaki gibi tabiat taklidi ve ne de şiirde olduğu veçhile seslerin sembolik mânâları gibi problemler yoktur. Elimdeki malzemeyi mûsikî kadar serbestçe toplamağa müsâid kılan hiç bir san'at yoktur. Fakat serbestlik derecesinin artması işi büsbütün zor kılar.

— Helmholtz —

Eski üstâdlar arasında, ancak Alman Haendel ve Sebastien Bach dehâya sahip olmuşlardır. Bütün kalbim,

Sebastien Bach'ın yüksek ve ulu san'atı için çarpıyor.

— Beethoven —

Beethoven'in muhteşem ifâdesiyle Bach'ın dünyalara hâkim mûsıkîsi, birbirleriyle aslâ uzlaşamaz, birinin olduğu yerde ikincisine yer yoktur.

— Adolf von Grolman —

Hayatımda çalışkan olmak zorunda kaldım. Benim kadar çalışkan olabilenler, benim vardığıma varabileceklerdir.

— Sebastien Bach —

Mûsıkî tarihi, kişilerin ve biçimlerin rastgele sıralanması değil, insan kafasının tarihidir.

— Curt Sachs —

Müzik sebebe, tabiata ve geometriye dayanan saf bir fizyo - matematiksel fendir.

— Rameau —

Sanatın her dalında olduğu gibi müzikte de, bir eserin düşünce ve duygularda ortak anlam husule getirebilmesi, insanları sarabilmesi ve bir değer haline gelebilmesi için, önemli şartlardan biri, o eserin halkın yaratıcısı kaynağından çıkmasıdır. Kaliteyi eldeki imkânlar ölçüsünde üstün tutmak da başta gelir. Hüner halkın yaratıcı kaynağından alınan (tem)leri bugünün gelişmesine uygun bir hava içinde verebilmek, onun özbenliğine ve manâsına erebilmek, teknik imkânları da kullanarak bir sanat duygu zenginliğiyle esere kişilik ve mânâ kazandırmaktır.

— Sadi Yaver Ataman —

Kulak teşekkülünde görülen bozukluklar, hattâ sağırlık bile insanda mevcut mûsıkî istidâdının gelişmesine ve

meydana getirebileceği eserlere aslâ engel olamaz; tecrübeler bunu göstermektedir.

— **Adolf von Grolman** —

İnsanın mûsıkîdeki hemen hemen öldürücü sayılabilecek itiraflara kendini kaptırmaması gerekir.

— **Rilke** —

Gerçekten şimdiye kadar birçok kimseler kendilerini mûsıkîde kaybetmişler, birçok mûsıkî eserleri de insanın bu şekilde kendini kaybetmesinden doğmuştur.

— **Adolf von Grolman** —

Mûsıkî niçin olduğunu bilmeden insanı başka bir âleme götürür.

— **Rilke** —

Babası demiş ki: «Ey oğul, söylediğin gibi, seferin yararları çoktur, lâkin sefer beş kimseye mahsustur... ..... Dördüncüsü güzel sesli insandır ki dâvudî hançeresiyle suyu akmadan; kuşu uçmadan alıkoyar. Ve bu fazilet sebebile insanların gönüllerini avlar. İlim ve irfan sahipleri onunla bir mecliste bulunmaya rağbet gösterirler. Ona hizmet ederler.

— **Şeyh Sadî-i Şîrâzî** —

Müzik, güzel san'atların içinde en soyut olanıdır. Aynı zamanda bir düzen, bir denge ve bir kuruluş duygusu aracıdır. Bunlarla beraber, zaman içinde gelişen özelliği ile de daha çok duyguya, yaratıcılığa ve bilinç dışı biçim anlayışına dayanmakta ve san'atsal bir dünya görüşünün özü olarak bu fonksiyonunu, diğer san'atlardan daha etkili bir şekilde yapmağa çalışmaktadır.

Müzik soyut, sözlü ve tasvir müziği olmak üzere üç

şekilde yapılır.

— Feridun Darbaz —
(Türk ve Batı Müziği)

Rauf Yekta Bey ve Zekâizâde Ahmed Efendi Mûsıkîyi «Güzel duyguları ölçülü nâğmelerle ifâde eden özel bir dildir» diye tarif ederlerdi.

— Hapçuzâde Şakir Çetiner —

Kötü sesli bir şahıs yüksek sesle Kur'ân okuyordu. Yanından geçen bir gönü ehli ile aralarında şöyle bir konuşma geçti :

— Senin aylığın ne kadar?
— Hiiç...
— O halde niçün kendine zahmet veriyorsun?
— Allah için okuyorum..
— Allah için okuma !...

— Şeyh Sa'dî —

Sesimi duymak isteyenler piyanomu dinlerim.

— Korto —

Aşkı en güzel ifâde eden dil mûsıkîdir.

— N. K. —

Ayet-i Kerime : «Rabbenâ âtinâ fiddünya hasene ve bil âhireti hasene ve kınâ azâbennar». Hazret-i Ayşe'nin tefsirine göre buradaki dünya hasenesi (güzellik) güzel sestir.

— İsmail Şeyben
Efendiden naklen —

Mûsıkî insanı Allah'a yaklaştırır.

— Beethoven —

Mûsıkînin te'siri dinleyenin isti'dâdına göre değişir.

Dinleyici vardır bir nağmeden yaradanın aşkiyle kendinden geçer. Dinleyici vardır yaradılan aşkiyle mesti şehvet olur.

İnsanda ileri görüş olmalıdır ki hakikati görsün. Anlayış olmalıdır ki Hakkın sadâsını işitsin.

— İbnülemin Mahmud Kemal —

Mûsıkî sesin billûrlaşmasıdır.

— Thoreau —

Yazı, bana müzisyenlerin çalgılarını akort ederken çıkarmış oldukları dinlenecek hoş bir tarafı bulunmayan ses veya gürültüden pek fazla iyi görünmüyor, mûsıkinin sonradan daha tatlı olmasının sebebi şimdiye kadar bu olmuştur.

— Sir Francis Bacon —

Mûsıkî günlük hayâtın tortusunu ruhtan silip süpürür.

— İngiliz Atasözü —

Mûsıkî, kelimelerle ifâde edilemiyecek kadar kuvvetli ve derin duygularımızı sesle ifâde eden san'attır.

— Landon —

Gerçek mûsıkî bize zamandan ve edebiyyetten gelir ve bizi üç günlük ömrümüz içinde varlıktaki en yüce kudrete onun tanrısal varlığına yaklaştırır.

— Adolf von Grolman —

Devletlerin karakterini anlamak için onların mûsıkîsine bakınız.

— Confuçius —

Abdülaziz Han her sâza âşina iseler de Mevlevî tarikatine muhabbetlerinden dolayı Ney üflemeğe merakları fazla idi. Yaz geceleri Haremi hümayûnda yatak odası-

nın pencereleri açık olmakla ba'zan ney ile hazîn hazîn taksim eylediğini duyanların rûhu, kudsî âleme uçacak hâle gelirdi. Bu hali herkes bilir.

— Başkâtibi Âtıf Bey —

Hacı Arif Bey'in Sarayda gönlünü kaptırdığı «çeşmi dilber» namında bir câriye ile izdivaçlarına irâde sadır olmuştur. Biraz şımarık ve serkeş olduğundan ba'zan padişahın gazabına uğruyordu. Bir gazap esnasında Nihavend makamından bestelediği :

Ahteri düşkün garip bir âşık-ı âvâreyim
Gün gibi deryayı aşkında gezer bî-çâreyim
Sana kul oldum kapunda gayri kande varayım
Padişahım sen dururken ben kime yalvarayım,

şarkısı affına sebep olmuştur.

İbnülemin Mahmut Kemal —

Bir saz meclisinde küçük Osman Bey Tanbûrî Cemil Bey ile tanbur çalarlarken, Cemilin dakikada kırk elli, kendisinin beş altı mızrap vurmasına hayret ve hiddet ederek hem çalar, hem Cemile yan yan bakarmış. Fasıl bittikten sonra Cemil, Osman Beyin tanburunu alıp onun tavrında gayet ağır mızrap vurarak ve tanburu inleterek çalmağa başlamış Osman Bey, kemâli dikkatle dinleyip «Niçin böyle ağır çalmıyorsun da alabildiğine mızrap vuruyorsun?» demiş. Cemil, «Tanbura yeni başladığım zaman ben de öyle çalardım,» cevabını vermiş.

— Kemal Emin Bey —

Cihan, arzu ve sevgi nağmelerinin havada dalgalanp uçuştuğu bir yerdir. Mızrabının tizden peste, pestten tize akışı bir tek muhabbet teli üzerindedir. Nazarımda olmuş, olan, olacak ne varsa hepsi bir arzu günlerinin tek ânıdır.

— İkbal —

Bu günkü dünyamız yalnız ilim asrı değil, mûsıkî asrıdır da.. Mûsıkî, ilim asrının bir san'atıdır. Heyecanların ifadesi olan mûsıkî kelime ve fikirlerin durdukları yerde başlar. Mûsıkî dâimâ heyecan ifâde edecektir. Çünkü fikirler nisbeten derin ve ciddî olmakla beraber dâimâ hisiyâta kapılmağa müsaittir. Kâinatta en mukaddes yer insan rûhudur. Bütün ilimler bizi bu derûnî hilkatın görünmeyen kâinatın kapı eşiğine kadar götürür, kapıyı aralık eder ve içerisini gösterir, bütün san'atlar kapıdan girip vestiyere kadar giderler. Mûsıkî ise bizi elimizden tutup cesaretle içeri sokar ve arkamızdan kapıyı kapar.

— Newton (Mûsıkî Tasavvufu) —

Falsolu ve haşin sesler orta zekâlı birisine hoş görünse bile ve bunun böyle olduğunu bildiren birçok deliller mevcut olsa da genç kulakların falsolu ve falsosuz sesler arasındaki farklı anlayabilecek surette terbiyelerinde ihmal edilmemeleri gerekir.

Bir gencin kulağının orkestranın ifâde etmiş olduğu gök gürültüsünü veya ağır dalgalar halinde yayılan sesleri elemanlarına ayırmak hususunda terbiye edilmesi. ona kesif ses, renk kütlesini basit seslerden mürekkep ses tayfına tefrik etmek kabiliyetinin verilmesi icab eder.

— Dickens (Mûsıkî ve Yüksek Eğitim) —

Aşk-ı mâsûm mûsıkî ile büyür.

— Şerif Muhiddin Targan —

Kâinâtın bir dili vardır. O da mûsıkîdir.

— Şerif Muhiddin Targan —

Şerif Muhiddin Targan

Ş. M. Targan'ın Amerika'da vermiş olduğu bir konserden sonra gazete ve mecmualarda çıkan bazı yazılardan bir kaç pasaj :

San'atkâr violonselde zengin bir sesle, kibar bir uslûba, müstesna sağ ve sol el tekniğine sahiptir. Udda çı-

kardığı parlak ve sihirli seslerle aarda Segovia'yı (meşhur gitarist) hatırlatıyorsa da Segovia'dan farklı olarak udda şimdiye kadar işitilmemiş br tekniği icâd etmiştir.

Telegraph — 16. Aralık. 1928

Bir icrâkâr olarak nefes tutucu tempoyla pasajlar şâyânı hayret bir sürat ve subûnetle çaldığı gibi bir bestekâr olarak da gecenin en enteresan parçalarını o verdi.

— Musical America —
3 Mart 192

Paganinin kemanda yaptığı inkilâbı Şerif Muhiddin ud'da yapmıştır.

— Godousky/Kreisler —
The New York Herald Tribune
24 Ağustos 1954

Mehmet Akif, en güzel eseri olan «Âsım» dan da bazan usanıyordu. Helvan'dan Istanbul'da Şerif Muhyiddin'e gönderdiği 15 Kânunusanî 340 tarihli mektubundan :

«Geçen geceki mûsıkî âlemine bayıldım. Yalnız Hafız Kemal'i bilemedim. Bizim vedâ gecesi gelip Mevlid okuyan Hafız Kemal mi, yoksa başkası mı? Ben Mısırda o gibi âlemlerden mahrûmum. Yalnız, arasıra, hafızları dinliyorum. Helvan'da bütün mânasıyle mu'tefikim. Yalnız geçenlerde «Asvan»a kadar bir seyahat ettim. «Asvan» Mısır'dan, aşağı yukarı, dokuzyüz kilometre mesafededir. Şimdi yine çalışıyorum. «Âsım»ın mâba'dine devam ediyorum. Bu eser de ağlandıkça ağlandı! «Mevzû, un çuvalı gibi, vurdukça toz çıkıyor, Kudemâ harcı, ihtiyar işi değilmiş amma, ne yapalım ki, başlamış bulunduk.»

Fakat bu «ağlandıkça ağdalanan», bu «mevzuundan, un çuvalı gibi vurdukça toz çıkan» eserinin değerini bilir,

ve bu eserinin başını bilen Şerif Muhyiddin'e, onun mûsıkî eserlerini dinlemedikçe, alt tarafını okumıyacağını lâtif bir tehdit olarak, ayni mektubunda yazar :

«İnşallah İstanbul'a avdetimde yeni birikmiş nefîs âsârınızı dinliyeceğim ve onları dinlemedikçe «Âsım»ın alt tarafını okumıyacağım.»

— Mithat Cemal Kuntay —
— (Mehmet Akif'in Hayatı) —

LİSÂN-I GAYBIN DÂHİ ŞAİRİ ŞERİF MUHYEDDİN BEY EFENDİYE

Dün gece vecd ile arşa yükseldim,
Sihr ile yeniden dünyâya geldim;
Heyecân-ı rûhun dâsitanını
Bir sâza nakletti mu'cîz ellerin:
Mızrâbına cevap veren tellerin
Enîninde duydum his lisânını.
Udunu dinlerken dona kalmıştım,
Feyz-i vahya benzer bir zevk almıştım.
Edâsı, ma'nâsı, rengi her şeyin
Bir anda değişti; ben de değiştim.
Gönlünün sesini -şimdiye değin-
Bu kadar yakından işitmemiştim.
O nasıl müessir sihr-i hünerdi
Ki bana bu ulvî neş'eyi verdi?!...
Engin bir boşluğa bakıyor gibi
Dalmıştı gözlerim cevvi hülyâya;
Kanım bedenimden akıyor gibi
Şu coşkun gönlümden bütün dünyaya
Bir nûr-i mehabbet saçılıyordu,
İçimde ufuklar açılıyordu.
Vecd ile yükseldim.. o, dün geceki

Tecribemle duydum, ve anladım ki

Mûsıkî denilen Nutk-u ilâhî

Bir coşkun denizmiş.. nâmütenâhî!..

Ey cansız telleri söyleten dâhî!..

Gel bana ifşâ et, sırrı mızrâbı!..

Vicdanın hem şevki, hem ıztırabı

Sessiz ağlayışı heyecanları..

Aşkın sarsıntısı, hafakanları..

Hattâ fecr-i kâzib cilvelerile

Boş bir umut verib ömr-i zelîle

İnsanı aldatan emel-i vâhî

Hayâlinde nasıl besteleniyor?

Gel söyle, nasıl, bir artist eliyle

Nağme çiçek gibi desteleniyor,

— Dr. Rıza Tevfik —

Kıymetli dostum bestekâr Fikri İpekoğlu Şerif Muhiddin Targan'ın vefatından sonra zevceleri ses sanatkarı Safiye Ayla'nın hissiyatını aşağıdaki bestesiyle dile getirmiştir:

Rast
düyek

ARKASINDAN

Beste ve güfte : FİKRİ İPEKOĞLU

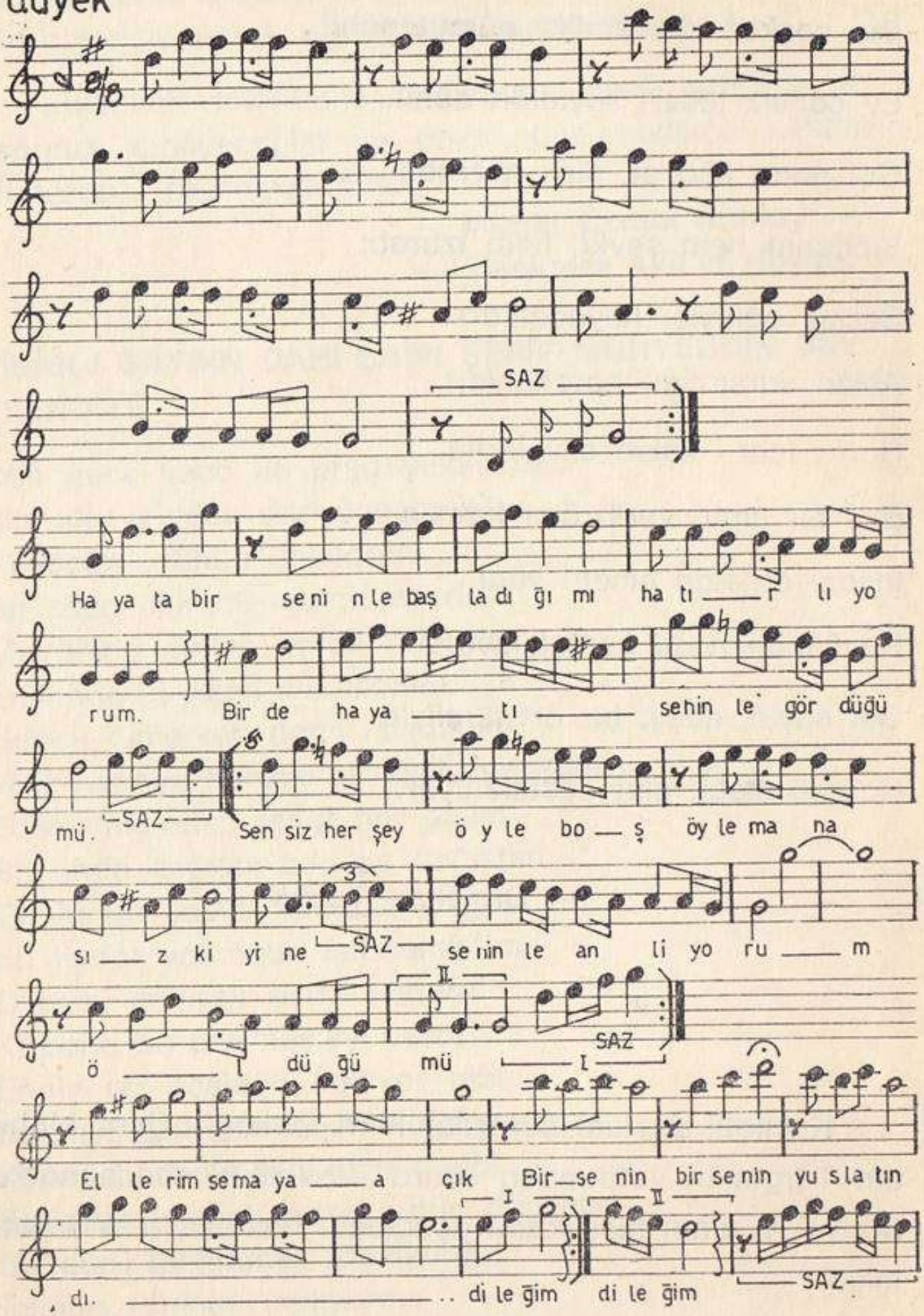

Hayata bir seninle başladığımı hatırlıyorum,
Bir de hayatı seninle gördüğümü
Sensiz herşey öyle boş öyle mânasız ki
Yine seninle anlıyorum öldüğümü
Ellerim semâya açık
Bir senin vuslatındır dileğim
Sensiz herşey öyle boş öyle mânâsız ki,
Yine seninle anlıyorum öldüğümü

— Fikri İpekoğlu —

12 Nisan 1968 cuma akşamı İstanbul Saray Sinemasındaki bir Safiye Ayla Konseri için değerli yazar Hazreti Mevlânâ torunu rahmetli Ref'i Cevad Ulunay'ın bir makalesini okuyucularıma aynen sunuyorum:

SES MELİKESİ

Cuma günü, büyük san'atkâr Safiye Ayla, Saray Sinemasında verdiği konsere beni da'vet etti. Da'vete icabet ettim. Bu konserde bulunarak aldığım büyük zevki, bu satırları yazar iken hâlâ devam ettiriyorum.

Safiye bir hârika idi. O gırtlak tabiat fevkinde, müstesna bir hilkatti, hiçbir okuyucuda sesini, bu kadar güzel kullanmak kudretini ne gördüm, ne işittim. Safiye bizi mestetti, kendisi de mestoldu. O, bir eser okumuyor, eserin ruhunu söylüyordu.

İlk parça «Nikriz» makamından «Kassam Zâde»nin :

Meclis-i meyde sâkiyâ bana ne gül ne lâle ver

Güfteli yürük semaisini dinledik. Merhum Şerif Muhyiddin bu eserin derinliğine hayran imiş Safiye okurken gözyaşlarını içine akıtıyordu. Türk musikisinin en güç

bestelerinden biri olan bu eseri okumak, bilhassa böyle okuyabilmek her hânedenin kârı değildir. Tufah değil mi Safiye Ayla, bu gözyaşı demetini bize sunarken rahmetli Şerif Muhyiddin'in tasvip edici tebessümü ile orada hazır bulunduğunu zannediyordum.

Bu eserin arkasından büyük Dede merhumun «Beyâtî» makamından «ağır aksak» usulü ile kaybettiği beş evlâdından en sevgilisi olanı için bestelediği tahassürü dinledik:

Bir unulmaz dağ-ü-derdim var benim

Nakaratını, Sultan 2 inci Mahmud'a okuduğu zaman, onu dahi ağlatmıştır. Bu musikî dehasını bu hale getirmekte elbette bu acıların te'siri olmuştur. Safiye Ayla, bu iki eseri de, her nağmesini ayrı san'at oymalarıyla, nakışlarıyla inceleyerek okudu. Kassam Zâde'nin eseri bir «çeşm-i bülbül» gülapdan, Dede'ninki de inci ile işlenmiş bir saray «dest-i mâl» i gibi idi.

Konserin birinci faslında üstad Râkım Elkutlu ile Süleyman Erguner'in «Erenler»ini dinledikten sonra koro ile ikinci fasıl birleştirildi.

Okunan eserler arasında çok pek çok sevdiğim :

Sen bu yerden gideli ey saçı zer,
Seni söyler bana dağlar, dereler

Safiye Ayla bu şarkıyı o kadar güzel okudu ki, Allahın ihsan eylediği o kudretli hançerede «tiz nevâ» yı su gibi içti.

Büyük sanatkârın bana iltifatına vesile olan Mahmud Celâleddin Paşanın «Beyâti» makamından:

Nâr-i-firkat şu'le faş oldukça
Güfteli eseri, hakkiaten güzel okundu,

Safiye Ayla'ya refakat eden saz hey'etini de çok beğendim, bilhassa gayet parlak bir taksim yapan kanuni «Ahmet Yatman» bana merhum Amâ Ali'yi hatırlattı. Son kısımda Selâhaddin Pınar'ın ve Sadetin Kaynak'ın eserleriyle konsere nihayet verildi:

Bu konserde,müşahedeme istinaden söylüyorum :

Rahmetli Üstâd Şerif Mûhiddin Targan'ın zevceleri ünlü ses san'atkârı Safiye Ayla Targan 12 Nisan 1968 Cuma akşamı İstanbul-Saray sinemasında verdiği konser esnasında dinleyicileri selâmlıyor.

Safiye Ayla'nın sesi evelkinden daha fazla güzelleşmiştir. O akşam kendimi kuytu ormanların nefti gölgeliklerinde bülbül dinliyorum sandım.

— Ulunay —

Aynı Gece Safiye Ayla konserine iştirâk eden güzide bir amatör mûsıkî topluluğu, Lâika Karabey Mûsıkî Heyeti : (Soldan sağa) üstte Gazelhan Râif Karslıgi I, Gülserin Hekimoğlu çok değerli hanende Varol Tütün, Dr. Güngör Olcay, Mükerrem Akıncı alt sırada rahmetli Tambûrî Tal'at Taşkın, bestekâr Fikri İpekoğlu, Adil Akbay, Nail Kesova ve Süedâ Olcay (Hekimoğlu)

←

Ünlü ses san'atkârı Safiye Ayla'nın 25 Nisan 1974 tarihinde Emek sinemasında Darülaceze Yardım Derneği yararına verdiği başka bir konserden bir köşe.

→

MEŞHUR MUGANNİYE SAFİYE HANIMA

Sabah güneşinin şen nûru gibi,
Issız ufuklara can verdi sesin;
Gönüllerde aşkın zuhûru gibi
Ne güzel, ne büyük bir mu'cizesin!
Bir onmaz elemdi rûhumda hasret,
Sesini duyunca dindi o sızı;
Sen ey İstanbulun füsünkar kızı!
Ezâyi ruhumu anladın elbet:
Bildin ki sebep yok hasretten başka
Benliğimi sarsan sar'a-i aşka
Müessir sesinle şi'rimi inlet
Derd-i hicrânımı herkese dinlet!

— Dr. Rıza Tevfik —

Şerif Muhiddin Targan'ın çok sevdiğim «Ömrümün son şevki sensin başka bir yâr istemem adlı suzinak şarkısını solo olarak bir konserde okumuştum. O güzel şarkının tesiri ile birkaç gün sonra ben de «Bir hatıradır binbir ışıktan bana gölgem» adlı sûzinâk şarkımı bestelemiştim. Güftesi Asım Sönmez Bey'e aittir.

Bir hatıradır binbir ışıktan bana gölgem
Her şey silinip gitti bugün ortada kim var,
Bir güldür açarken dökülür hasret içimde
Ömrüm geçiyor gelmedi bir beklediğim var

Fotoğraf, Şerif Mûhiddin Targan'ın Sûzinâk şarkısını okurken çekilmiştir. Sazdan: Klârnet - Mustafa Kandıralı, Kanun - Ahmet Yatman, Keman - Ali Demir, Solist - Nail Kesova.

aksak

SÛZİNÂK ŞARKI

Güfte : ASIM SÖNMEZ
Beste : NAİL KESOVA

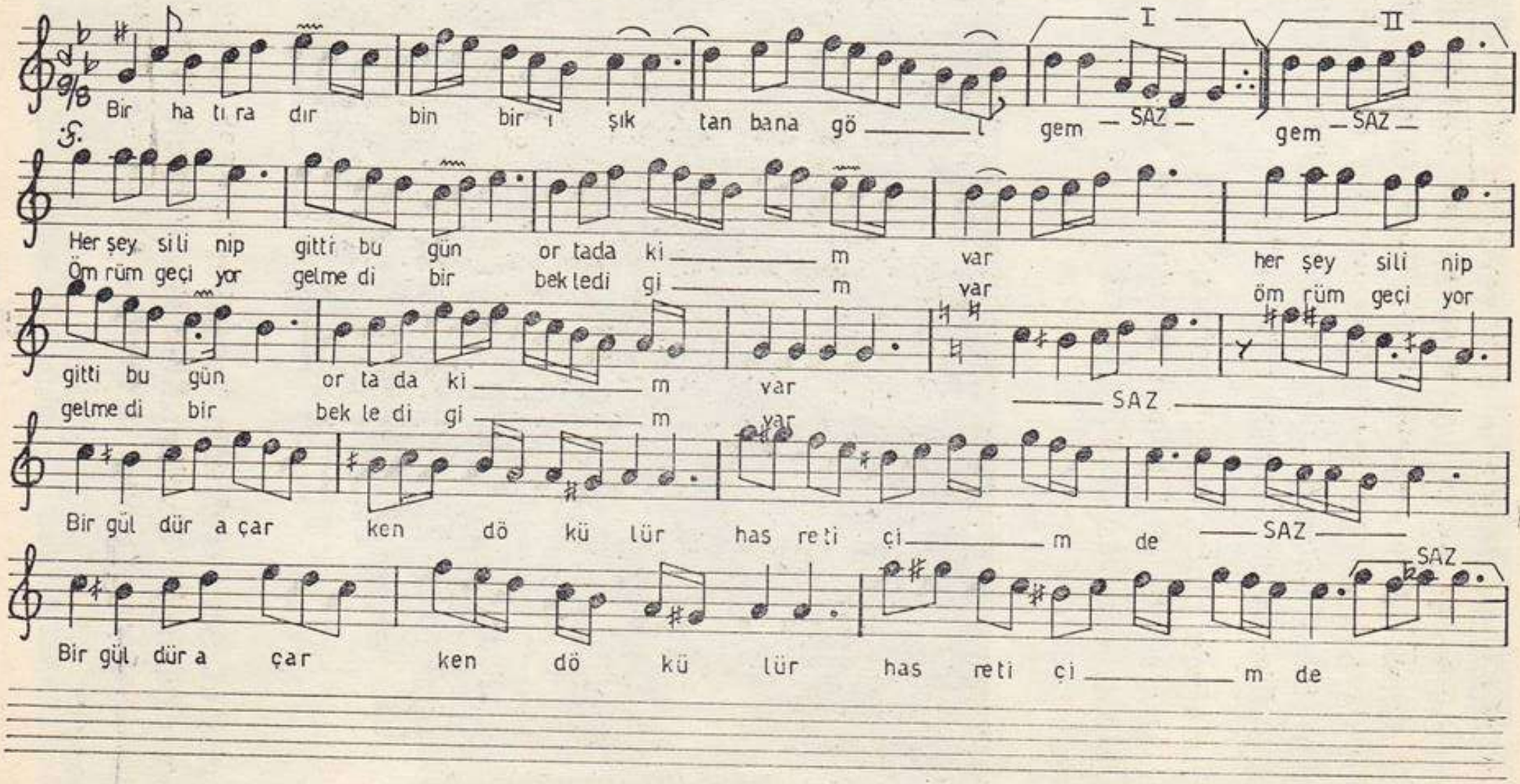

Hazret-i Muhammed Mustafâ (S.A) torunu bestekâr, ûdî, violonselist, filozof, büyük insan Şerif Mûhiddin Targan'ın güzel sözlerinden bir kaçını bu vesile ile okuyucularıma takdim ediyorum:

Güzellik gözlerimizi kamaştırıyor fakat fazilet ruhumuzu avlar.

Bir körün güzelden nasibi yoktur, fakat faziletten hiçoktur.
sesi gözü olanlar kadar çoktur.

Hüsnün kıblesi göz,faziletin kıblesi kalp ve ruhtur. Biri göze diğeri kalbe tapar.

Yıldızlar, gece semaya yükselen dualar için yanmış birer kandildir.

Herkesle dost olanlar hakiki dostluktan istifa etmiş olanlardır.

Mum herkese yol gösterirken kendi yanar:

Ümit istikbalin rüyasıdır ki bazı rüyalar sadık olur.

Bazı çarpığın gölgesi düzgün düşer.

Yanlış şeyleri dinlemeğe kulağını alıştırma dilin çarpılır.

Uzaklaş o insanlardan ki her attığı adımdan istifadeyi düşünür.

Bir göz isterim ki: acı feryatlarını nezâket iptisamiy le gizleyen dehanın hiylesini görsün.

Kâinatın bir dili vardır o da mûsikidir.

Aşkın mâsum musiki ile büyür.

Hadiselerin arkasındaki el en kuvvetlidir.

Vukuatın gölgesi önünde kendisi arkasındadır.

Çok söyleyen az dinlenir.

İnsanları minnettar etmekten ziyade, minnetten âzâd eylemeğe çalış.

Güzel sesle, kuralla Kur'ân okumak kalbe şifâdır.»

Hazret-i Ali

— Ş. M. Targan —

Hazret'i Ali'nin mûsikî ilmini alâkalandıran yukarıdaki vecîzesi dolayısiyle Muallim Naci'nin, Hz. Ali'nin sözlerini toplamış bulunduğu «Emsâl-i Ali» adlı kitabından okucularıma bir kaç söz daha takdim ediyorum :

— Sevgi dostlara hürmetle te'yîd olunur.

— Nefsin sabredebiliyorsa ona sonunda zafere ulaşacağını müjdele.

— İnsanın ahlâk sahibi olması servet sâhibi olmasından iyidir.

— Dost zannolunan bazı insanlar, herkesin aybını tecesüsle meşgul bir takım vefâsızlardır.

— Aşağılık insanların ululuğu insanlık âlemine mûsibettir.

— İlmin şânını azaltan şey sahibinin öğünmesidir.

— İyi insanlarla görüş, kötü insanlardan korunmuş olursun.

Gençliğinde elde edemedğin meziyetleri ihtiyarlığında olsun elde etmeğe çalış.

— İnsan ekseriya dili yüzünden belâya uğrar.

— Güler yüz dâimi bir lütûftur.

(X) Hazret-i Peygamber (S.A.)'nın da «Güzel ses Kur'ânın mücevheridir.3 şeklinde bir sözü vardır.

İslâmiyetin esaslarını mündemiç bulunan Kur'ân-ı Ke rim hiçbir dil ve müziğin ruhta yapamadığı tesiri göster- sesli ve müzik terbiyesi almış imam veya müezzinler tara fından okunduğu zaman cemaat safında bulunan mü'min veya mü'mînler fâni âlemden br başka âleme, gaşy olarak göçederler

— Sadık Yiğitbaş —

Hafız Kâni Karaca, kıraat ilmini, memleketimizin Kur' an okuma ilminde «Âb-ı rûyi» olan Yeraltı Camii imamı Hâfız Ali Efendi'den tahsil etmiştir.

Hafız Ali Efendi, Kâni önüne diz çöktükten sonra :

— Allaha hamd olsun gözüm açık gitmeyeceğim. Bu ilmi verebilecek birini buldum.

Demiştir.

Hafız Ali Efendi senelerce uğraştı. Kâni (aşere) ve (takrib)den icâzet aldı. Hocası ona kendi edâsını ve üslûbunu da verdi, (tecvid)in bütün inceliklerini öğretti.

Kâni bir yandan da Sadettin Heper'den mûsıkî tahsil ediyordu. Kur'ân-ı Kerîm'i okurken Allah kelâmı en nâdide makamların nağmeleriyle ifade edildiği zaman dinleyen ler kendilerinden geçiyorlar, göğüslerinden :

— Allah!

Sedâları gürlüyordu.

— R. Cevad Ulunay —

İstanbul Radyosunda ayda bir defa tamamen Klâsik formdaki, bilhassa hiç duyulmamış ve hiçbir ses sanatkârı tarafından okunmamış eserlerden mürekkep hazırladığı programlarına saziyle refakat eden büyük sanatkâr rah-

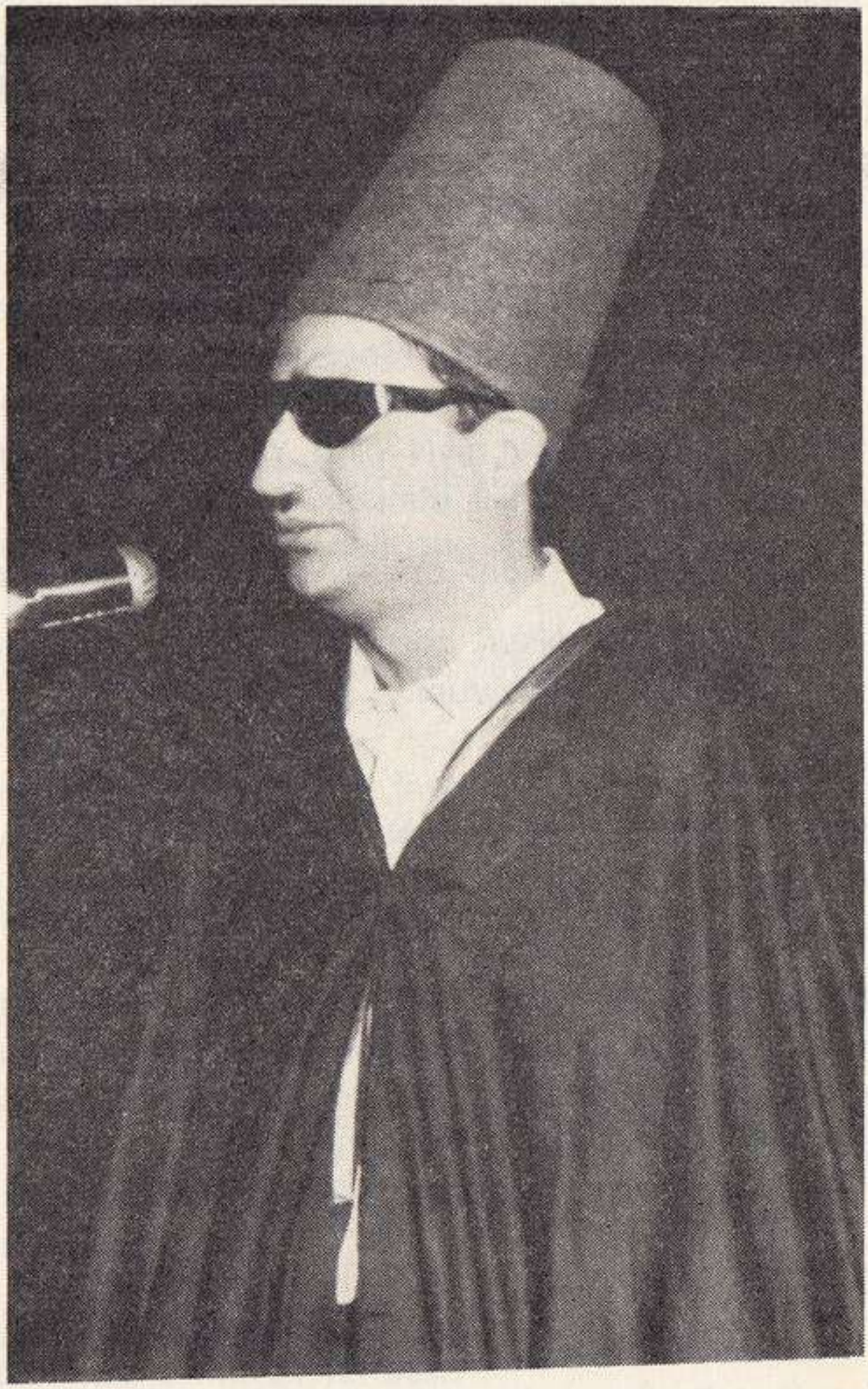

Hafız Kâni Karaca

(Na'tı Mevlâna'yı okurken)

metli Mesud Cemil'in, Kâni Karaca okurken çoğu zaman gözünden ip gibi yaşlar akıttığına, sayın Vecihe Darhal, Cevdet Çağla ve Niyazı Sayın gibi kıymetli sanatkârlarımız daima şâhid olmuşlardır.

— Üstâd Sadettin Heper —

Kafiyeleri çoğu zaman «yarım»dır. Bu ses azlığını gimek için, bütün halk şiirlerinde olduğu gibi, redifleri çok sık kullanır. Esasen halk şiiri müzikten (sazdan) ayrı olamayacağı için bu yarım kafiye eksikliği, saz eşliğinde hemen hemen belli olmaz.

— Cahit Öztelli (Pîr Sultan Abdal) —

En yüce bir mûsıkînin ruhâniyetinden kök almayan hiçbirşey insan varlığının derinliklerine kadar işleyemez. Buna rağmen mûsıkiyi bütün insan hayatına hâkim bir kuvvet saymak aslâ doğru değildir. Çünkü bizim hayatımıza hâkim olan başka kuvvetler de vardır ve mûsıkî bu kuvvetlerin bizce idrakî mümkün olan ifade imkânlarından birini teşkil eder.

— Adolf Von Grolman —

Cemil Beyin tanburu bir harika idi. Türk Mûsıkî âlemimizde fevkalâde tanbur vardır ve daha da olacaktır. Fakat Cemil Bey gibi tanbur çalmağa artık imkân yoktur. Vaktiyle evimizde bir davet esnasında Cemil Beyin tanbur taksimlerini dinleyen bir kaç kibar Alman ailesi, bu tanburdan çıkan yüksek ve ilâhi melodiler karşısında hayretler içinde kalmışlar ve kendileri mûsıkîye iyice vakıf oldukları halde mûsıki aleminde böyle harikulade melodilerin mevcut olabileceğini ve bunlardan bu derece kudretle istifade edilebileceğini asla hatırdan geçirmemiş olduklarını söylemişlerdir. Hiç unutmam, bir akşam vasil, Cemil Beyin bir tanbur taksimini büyük bir sükûnetle dinlendik-

ten sonra birden bire çoşmuş ve Cemil Beye «Allah seni zenbille gökten indirdi.» demişdi.

— İbnülemin Mahmut Kemal —

Yalnız ekmeli mahlûkat olan beşerde değil, can taşıyan diğer mahlûkatda da teganniye tabii bir meyl varken, beşikteki sabiler teganniden mütehassis olurken, deliler mûsıkî ile tedavi olunurken, ba'zı erbabı fennin beyanına göre çiçekler sazdan müteessir olur, ejderler mûsikî ile sayd edilirken mûsikîden haz etmemek, mûsikîye ehemmiyet vermemek, cemâdatı bile vakfı hayret eder.

— İbnülemin Mahmut Kemal —

Beharın ve ezharının, udun ve evtarinin tahrik etmediği kimsenin mizacı o kadar fasiddir ki ilâcı yoktur. Teganni, söz anlamayan sabiye ve belâdeti tab'ı malûm olan deveye bile müessirdir ki, ağlayan çocuk, susar, uyur. Deve sırtındaki ağır yükü istihfaf, uzak mesafeleri istikrar eder ve hiss ettiği neşatdan âdeta mest olur.

İmam-ı Gazalî —

Zi rûhda hımardan gayri mûsıkîden müteessir olmayan yoktur.

—Abdül gayiyyi Nablusî —

Hüsn-i sadâ ve hüsn-i lika mevahibi ilâhiyedendir. Bunların tenşit etmediği tabayi tedavi eylemek lazımdır.

— İbnülemin Mahmud Kemal —

Mûsıkîden hımar da müteessir oluyor. Bir gün musıki arkadaşlarımızla Yakacıkdaki koruya gitmiştik Faslа başlayınca civarda ortaklamakda olan bir merkeb, kulaklarını kaldırdı, bir az dinledikten sonra otlamaktan vaz geçdi, yanımıza geldi, Faslın bittiğini müteakiben ot-

lamağa gitti. Bu hal hepimizin nazarı dikkatini celp etti.

— Hafız Ahmet Mükerrem Bey —

Mûsıkî devletlerin teşevvüş ve ihtilâlleri vaktinde zail olan saanyiin akdem ve evvelidir. Çünkü hali teşevvüşte ruhun ezvakından ziyade cesedin ihtiyacatına hidmet etmek zaruri olduğundan ruha teallûk eden mûsıkîye ancak sükûn ve asayiş vaktinde hidmet edebilir.

— İbni Haldun —

İnsan «Hû» dediği zaman dudakları ne şekil alırsa neyden ses çıkarabilmek için aynı şekil alır. Bu dudak şekli, nefesli sazlardan yalnız ney'e mahsustur. «Hû» Allah isimlerinin hülâsası ve Kemâl mertebesidir. Bu sebeple, ney'in sesinde târife sığmayan ve başka hiçbir mûsikî âletiyle kıyâs kabûl etmeyen bir te'siyr vardır.

— Neyzenbaşı Halil Can —

Ney; Hazret-i Piyr'in (Hz. Mevlânânın) nefesi, ehl-i dilin cümbüşü şevk-ü hevesi olarak da tarif edilir.

— Neyzenbaş Halil Can —

Mûsıkî Meselleri'mizin genellikle nesir olarak tertip edilmiş birinci bölümünü değerli hocamız müteveffa üstâd Neyzenbaşı Halil Can ile bitiriyorum. Üstâd Hocamız'a Tanrı'dan rahmet diler üzerimizde pek büyük emekleri bulunan bizlerden hoşnut ve razı olmasını niyâz ederiz.

HALİL CAN'A

Biz müntesib-i dergeh-i Mevlânâyız
Hor bakma sakın bende-i müstesnâyız
Dinler bizi sükkân-ı cihân-ı melekût
Hem nayzeniz, hem neğamız, hem nâyız

— Kemal Edip, Kürkçüoğlu —

(Halil Can'ın Zeb'ânından)

Neyzenbaşı Halil Can

EMEKLİ YARBAY, ECZACI, NEYZEN
HALİL CAN
(Kendi ağzından hâl tercemesi)

25 Teşrin-i-sâni 1321 (7 Aralık 1905) tarihinde, Üsküdar'da, İhsâniye'de, Fıstıklı çeşme Sokağı 13 no. lu evde doğmuşum. Babam, Bahriye kolağalığı (ön yüzbaşılığı)ndan emekli Şükrü Efendi'dir. 20 Mart 1931 de öldü. Yahyâ Efendi Dergâhında gömülüdür. Annem Makbûle Hanım, Mısır Prenslerinin Kâhyalarından Ali Hurşid Efendinin kızıdır. Doktor İsmail Hurşid Bey dayımdır. Annem 1941 de Ankara'da öldü. Cebeci'de Asrî Mezarlıkta yatmaktadır.

Babamın babası, İpçi Halil Dede'dir. Kasımpaşa'da İp işyeri varmış. Bahriye'ye halat yaparmış Uşşâkiye tarikatinden olduğu için Kasımpaşa'da Hüsameddin-i Uşşâkî Türbesinde gömülü idi. Mezarı hâlen yola gitmiştir.

Aile Şeceremizi şöylece verebilirim:

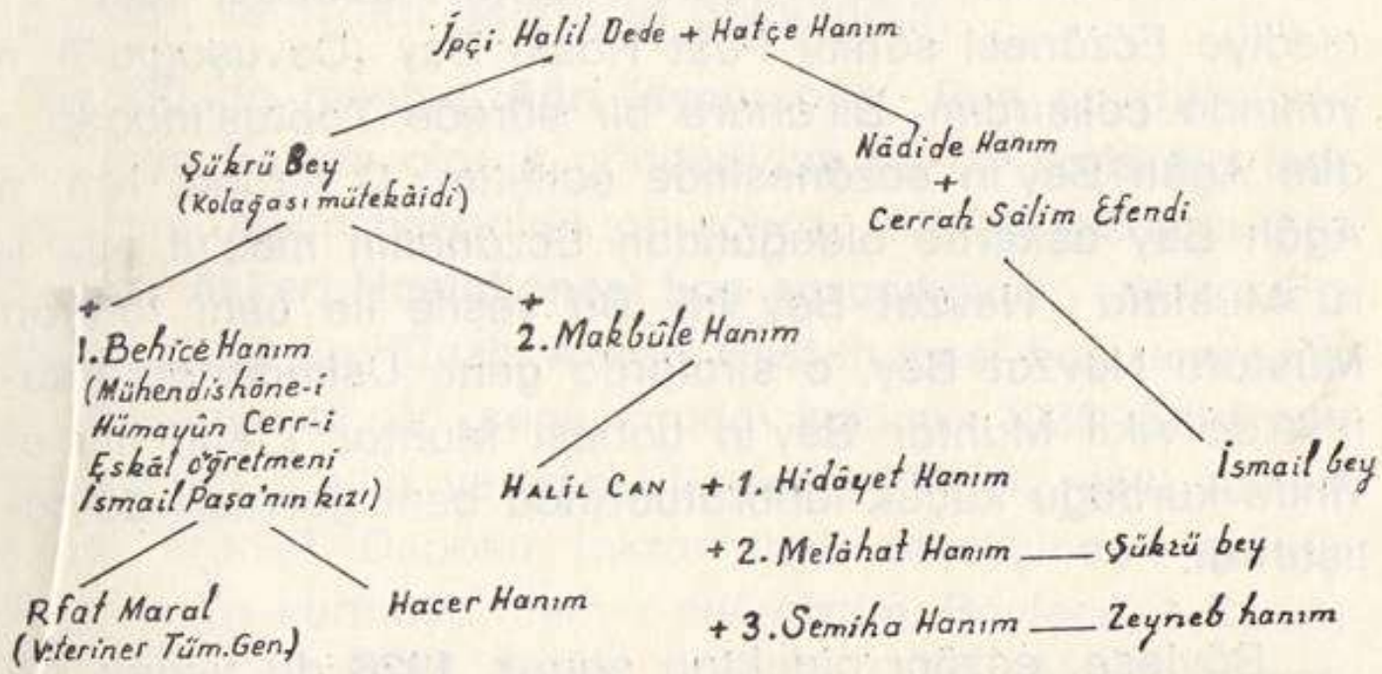

Eskiden gelenek olduğu üzere, 4 yaşında, 4 aylık ve 4 günlük iken okumağa başladım. İlk Besmeleyi Yahya Efendi Dergâhı Şeyhi Hasan Hayri Efendi'den, bir mukabele günü, çektim. Sonra, İmrahor'da **Vakıf Rüstem**

Paşa Mektebi'ne devâma başladım. Burada hocam, Kartal'lı Hâfız Mehmed Efendi, babamın Dervişlerindendi. Oğlunun oğlu, Nedim Feyzi, hâlen radyoda spikerlik yapmaktadır.

II. Meşrutiyetten sonra İttihat Terakki Cemiyeti Numûne Mektepleri açtığından bende, bize en yakın olan, **Selim-i Sâlis Numûne Mektebi**'nin 3. sınıfına geçtim. Oradan mezun olduktan sonra da Paşa Kapusu'ndaki **Üsküdar Sultânisi'nin Rüştiye Kısmı**'na yâni 6. sınıfa kaydoldum. 8. sınıfa kadar orada okuduktan sonra 1923 de **Eczâcı Mektebi**'nin imtihanını verdim. O zamanlar liseyi bitirmeyenleri de imtihanla yüksek mekteplere alıyorlardı. İmtihana 225 kişi girmiştik. Ben onuncu olmuştum. Nihayet, 25 Temmuz, 1925 günü Eczâcı Mektebi'nin bitirme imtihanlarına girdik ve ben gene onuncu olarak mezun oldum.

Fakat, daha Orta Okulda okurken, Üsküdar'daki Ahmediye Eczânesi sahibi Fuat Hasib Bey (Çavuşoğlu) nun yanında çalışırdım. Bil'ahare bir sürede Toptaş'ında Nedim Agâh Bey'in eczânesinde çalıştım. O sırada, Nedim Agâh Bey askerde olduğundan Eczânenin mes'ul müdürü Mustafa Nevzat Bey idi. Bu vesile ile beni tanıyan Mustafa Nevzat Bey, o sıralarda gene Üsküdar'da İhsaniye'de Akil Muhtar Bey'in babası Muhtar Efendi'nin evinde kurduğu küçük lâboratuarında beni geceleri de çalıştırırdı.

Böylece, eczâcı olduktan sonra, 1926 da yedek subay olarak askere alındım ve **Çorlu Hastahanesi'nin Eczacılığına** verildim. Oradan **Beylerbeyi Sıhhıye Deposu'na** nakledildim. 1927 de tam terhis olacağım sırada eczânelerin sayısını sınırlayan Tahdit Kanunu çıktı. Meşhur, Mah-

mut Muhtar Paşa da babamın dervişlerindendi. Kâhyası Alaeddin Nasûhi Bey ile, babama haber yollayarak:

— «Arzu ederse, oğluna bir eczâne açayım», dediyse de buna imkân yoktu. Çünkü, eczane açmak kanunla sınırlandırılmıştı. Esâsen ben de minnet altına girmek istemiyordum. Bu sebeple teskere terkederek, muvazzaf olarak askerde kaldım. 1926 da silâh altına alındığım için, sicil numaram 926/12 dir. Böylece mülâzım-ı evvel, üsteğmen rütbesi ile **Adana Hastanesi Eczacılığı**na verildim. 28 Kasım, 1927 de yola çıktım, bu sıradag ene 1927 yılında ilk zevcem Hidâyet Hanımla evlendiğim için o da yanımdaydı. Adana'da bir sene kadar çalıştım ve aynı zamanda **Türk ocağı**'nda fahri olarak **Mûsikî Muallimliği** yaptım. Fakat sıtmaya yakalandığım için ertesi sene, have tebdili ile İstanbul'a geldim. Ondan sonra da **Maraş** taki **2. Alay'ın Eczâcılığına** atandığım için, 1929 da Maraş'a hareket ettim. İlk eşim Hidâyet Hanım 1 Nisan, 1929 da orada vefat etti. Maraş'ta gömülüdür.

1930 da meşhur **Ağrı isyanı** çıktı. Ben de Bitlis'teki **18. Alaya Eczacı** olarak gönderildim ve bu harekâta iştirak ettim. İsyân bastırıldıktan sonra, 1932 de **yüzbaşı** olarak **Van Askerî Hastahânesi baş eczacılığına** verildim. Ertesi yıl, 1933 de, **Elaziz Askeri Hastahanesi baş eczacılığı**na nakledilerek üç sene orada kaldım. 1936 Ekiminde yeniden İstanbul'a verildim. Beylerbeyi'ndeki eski Askerî Sağlık Transit Deposu tekrar ihyâ edildiğinden müdür olarak orayı kurmaya memur edilmiştim. Böylece, 1 Kasım 1936'dan - 17 Eylül 1939'a yâni II. Cihan Harbi başına kadar İstanbul'da bu görevde kaldım. Sonra, **Millî Savunma Bakanlığı Sıhhiye Dairesi I. Şube Müdür Muavinliği**'ne atanarak Ankara'ya gittim. 1941'de ek görev olarak **Ankara Mevki Hastanesi Başeczacılığı** da bana verildi. 1942

de **Binbaşılığa** terfi ettimse de eski görevlerim aynen devam etti. Lâkin, 1944'de Bakanlıktaki vazifeden ayrılarak sadece Mevki Hastahanesi Baş eczâcısı olarak göreve devam ettim.

İstanbul'da iken 1937 de ikinci refikam Melâhat Hanımla evlenmiştik. Kendisi 1945 de kanserden vefat etti. Ankara'da gömülüdür. Bu hanımdan Şükrü isminde bir oğlum vardır.

Gene, 1945 de **Milli Savunma Bakanlığı 26 Numaralı Teftiş Komisyonu Başkanlığına** verildim. İki sene kadar bu görevde kaldıktan sonra 1947 de İstanbul'a **Gümüş suyu Askeri Hastahanesi Baş eczacılığına** atandımsa da hemen iki ay sonra tekrar **Ankara Mevki Hastahanesi Baş eczâcılığına** nakledildim.

1948'de **Yarbaylığa** terfi edince tekrardan **26 Numaralı Teftiş Komisyonu Başkanlığına** atandım. Fakat, bu gezgin hayattan bıktığımdan aynı sene içinde, 28 Ekim 1948'de askerlikten istifa ettim ve **Şark Merkez Ecza Deposu'nun Ankara Şubesi Müdürlüğüne** geçtim. 1953 senesi Ekim ayı sonuna kadar bu görevde kaldım. Bil'ahare **Ziraat Bankası İstanbul Şubesi Levâzım Amirliğine** geçtim. İki ay sonra bankanın **Sağlık Servisi de** kurulduğundan bu yeni servisin âmirliği de bana verildi. Bu arada, 1 Eylül 1950 de Veteriner General Cemâl Böke'nin kerimesi Semiha Hanım ile evlendim. Zeyneb isminde bir kızım oldu. Böylece, 1961 yılı Aralık ayına kadar İstanbul'da Ziraat Bankası'nda görev yaptıktan sonra, 33 senelik bir Devlet Hizmeti Kıdemi ve kendi arzumla emekliliğe ayrıldım.

İstanbul'daki bu son görevim esnâsında 1953-71 yılları zarfında ek görev alarak **İstanbul Belediyesi Konser-**

vetuarı İlmi Tasnif Hey'etinde çalıştığım gibi, 19 Kasım 1959 da açılan **Yüksek İslâm Enstitüsü Dinî Mûsıki Hocalığına** da hemen o tarihte başlayarak 1 Mart tarihine kadar da bu görevi esas vazifeme ek olarak yürüttüm. Ancak, bu tarihte çıkan bir kanunla emeklilerin devlet hizmetinde çalışmaları yasaklandığı için 1971 de bütün bu görevlerden ayrıldım. Hâlen evimde öğrencilerimle özel çalışmalarım ve dostlarımla Mûsıkî ve Kültür Sohbetlerim devam etmektedir.

Mûsıkî merakıma gelince: Mûsıkîye olan ilgim şöyle başladı. Pederim tarikattan idi. Muhakkak, haftada üç gece ihvan bizde toplanır, evimizde ya Mevlût yahut da İlâhi okunurdu. Ben de onlara kulak misâfiri olarak, zamanla bütün bu Dini Mûsıkî eserlerini incelikleri ile öğrendim. Bu sebeple diyebilirim ki, Dînî Mûsıkîye karşı bende babamdan kalma bir alışkanlık vardır.

Bil'ahare 1335/1919 da Üsküdar'da Paşakapusunda **Dâr-ül-Feyzi-Mûsıkî** adı ile bir Mûsıkî Derneği yâni bugünkü Üsküdar Mûsıkî Cemiyeti açıldı. Ben de ilk mensuplarındanım. Aynı zamanda Galata Mevlevihânesinde de **Neyzen Emin Dede Efendi'den** ney meşkine başladım. Okul derslerim arasında bu işe o kadar aşkla sarılmışım ki, üç ay sonra bana da Galata Mevlevîhânesinde mıtrıba çıkmak nasib oldu. Mevlevî Tarikatine intisâbım Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Remzi, Dede Efendinin Sikkemi tekbirlemesi ile başlar.

Ney hocam Emin Dede kendisi ile haftada bir gün yaptığım çalışmaları yeterli bulmuyor ve Lâdni Mûsıkîde de ilerlememi istiyordu. O sıralarda Hoca'nın Konservatuardan arkadaşı olan **Bestenigâr Ziya Bey** Üsküdar'da Harem İskelesi yakınlarında oturuyordu. Emin Dede beni

kendisine tavsiye etti. O tarihlerde henüz en basit bir usulü Düyek Usûlünü bile vurmasını bilmediğim hâlde, Ziyâ Bey bendeki Mûsıkî aşkını görerek bana hemen Dellalzâde'nin Zincir Usûlündeki Yegâh Bestesi'ni meşk etmeğe başladı. Ve böylece ben bugün San'at Mûsıkîsi denen pek çok klâsik Türk Mûsıkîsi Eserlerini kendisinden öğrendim. Bu arada Mûsıkî Nazariyâtını **Rauf Yekta Bey**'den Fasıl Mûsıkîsi'ni Üsküdar Mûsıkî Cemiyeti'nin hocası **Arap Cemâl Bey**'den, nota okumayı ve Tavır denen önemli hususları da Enderûnî Hâfız Ömer Efendi'den aralıksız beş sene çalışarak esaslı bir şekilde öğrendim.

Bütün bu çalışmalarım arasında Ahmed Avni Beyefendi gibi değerlerin de meclislerinde ve Tasavvuf Sohbetlerinde bulundum ve kendisinin bestelediği Dilkeşîde, Püselik aşîran ve Rûy-i-ırak Âyinleri gibi birçok önemli eserleri bizzat kendisinden geçtim. Kezâ, Ahmed Celâleddin ve Ahmet Remzî Dede Efendilerin de hizmetlerine, Tekkeler kapanıncaya yâni 1925 yılına kadar devam ettim.

Garip bir tesâdüftür ki, ben Adana Türk Ocağı'nda Mûsıkî Muâllimi iken üstâdım Bestenigâr Ziyâ Bey de Mersin Türk Ocağında Mûsıkî Dersleri vermekte idi.

Eserlerime gelince : Tazyik ve teşvik ile ben de bâzı eserler ve bu arada bilhassa **iki Pişrev** besteledim. Birincisi Hisar Püselik, ikincisi de Beyâti Püseliktir. Diş Tabibi Sâdık Yiğitbaş'ın 1972'de çıkan «Müsıkî ile Tedâvi» eserinde, benim bu bestelerimin de notası vardır.

Yüksek İslâm Enstitüsündeki **Dînî Mûsıkî Ders Notlarım** şapoğrafla çoğaltılarak basılmıştır. Bir çok mûsıkî

dergilerinde pek çok yazılarım ve bilhassa **tenkid ve reddiyelerim** vardır. Hâttâ bazen bana hocalık eden insanların târihe geçen hatalarını dahî, onların ruhâniyetinden af dileyerek, düzeltmeye çalışmışımdır. Bu arada Türk Mûsıkisi Dergisinde yayınlamaya başladığım **Türk Mûsıkîsi Lügatı** tamamlanamamıştır; fakat müsveddeleri hâlen elimdedir

Halil Can

HALİL CAN

İklil-i serim, Halil can'ım
Sermaye-i defter-i beyanım
Ey hatıra-i bülend-i her an
Arayiş-i hame-vü Lisanım
Ey rehberim asitanıpir'e
Avaze-i nây-ı tercümanım
Ben bülbül-ü bikararı aşk'ım
Gülzar-ı huzurun aşiyanım
Güftarı Kemale gel kulak tut
Der : bende-i şah-ı mıtrıbânım

Kemal Edib Kürkçüoğlu

Üstâdın İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Derneğinde vermiş olduğumuz Itrî Konseri için Itrî hakkında yapmış olduğu konuşmayı aşağıda aynen takdim ediyorum. Bu konuşmayı üstâd rahatsızlığı sebebiyle teype okumuşlardı. Konuşma konser gecesi yine teypten dinletilmişti :

BUHURİZADE MUSTAFA ITRİ EFENDİ

— Halil Can —

Mûsıkîşinâslık, hattatlık ve şâirlik gibi güzel san'atların üç büyük şubesini şahsında cem etmiş olan Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi mûsıkî tarihimizde bir misli daha yetişmemiş pek mühim bir şahsiyettir. Mûsıkîmize getirdiği metin, uslûp cihetiyle kendinden evvel gelen pek çok ustâdları geride bırakmış bir dâhi olduğundan bilhassa dînî mûsıkî sâhasındaki eserleriyle bir mektep müessisi (ekol kurucusu) olarak kabul edilir. Bu kadar mühim bir şahsiyetin doğduğu, târihi bugün maalesef kat'i olarak bilemiyoruz. Şimdiye kadar yapılan tetkikâtta kendisi hakkında bilgi veren kaynaklarda yalnız İstanbullu olduğu kaydedilmiş fakat ne doğduğu tarih hatta ne de babasının ismine tesâdüf edilememiştir. Taşıdığı Buhûrîzade lakabna göre babası buhurcu tüccarı veya esnafından mı bu lâkap nereden geliyor bunlara dâir hiç bir mâlûmata sahip değiliz. Hattât olduğundan Müstakîm zade Süleyman Sadettin Efendi Tuhfe-i Hattâtîn isimli kitabının 745'inci sahifesinde verdiği birkaç satırlık bilgide siyahî Ahmed Efendi nâmındaki hattâttan tâlîk meşkederek icâze aldığını İstanbullu olduğunu yazmaktadır. Şâirlerin hâl tercemelerinden bahseden Safâî Tezkeresi'nde ise (Üniversite Kütüphânesi) Türkçe Yazmalar No: 3215 Sh. : 208) nâmı, Mustafa Bey, fenni muammada sahibi nâm-ü nişân olduğundan Itrînin pâdişâh Sultan 4.cü Mehmet tarafından takdir edilerek esirciler kethüdâlığı ile taltif edildiğini ve bir kaç şiirini yazmakla iktifa etmişlerdir. Mûsıkîşinasların hâl tercemelerinden bahseden Şeyhülislâm Esat Efendi Altrab-ül Asâr isimli kitabında ise gayet mustalâh tekellüflü beyanlar ile Yayla isimli semtte do-

ğup büyüdüğünü anlatmaktadır. Evliyâ Çelebimiz Seyahatnâmesinin birinci cildine Buhûrîzade Hâfız diye bir mûsık'şinastan bahsetmekte ise de bu kaydın büyük bestekârımıza ait olmayıp Buhûrîzâde lakaplı bir diğer bestekâra nisbeti tarih bakımından daha kuvvetli söylenebilir. Esasen mûsıkî tarihimizde üç tane Buhûrîzâde var Kıymetli arkadaşım büyük müdekkik merhum Sadettin Nüzhet, (burada bu vesiyle ile hâtırasını hürmetle anarım). Türk Mûsıkîsi Antolojisi'nde (Sh: 129) Itrînin hangi vazifelerde bulunduğunu bilmiyoruz demekte ise de ahîren Baş Vekâlet Arşivinde bulduğum bir vesikada (Sene : Hicrî 1093 No: 923) Harem-i Hümâyûn hânendesi olduğu ve İstanbuldan Edirneye Padişah ile beraber gittiğinden ve kendisine bir araba ve bir beygir ve beş yüz akçe harcırah verilmesi kayıtlı olduğuna göre Itrînin Pâdişâh sarayında mühim bir mevkiinin olduğunu kabûl etmek lâzım gelir. Dârüssaâde Ağası Yusuf imzâsiyle Rûznâmçe-i Evvel'lik makamına yazılan bu orjinal vesika Itrînin Hayatına âit en mühim bir senettir. Üniversite Kütüphanesine mülhak İbnülemin Mahmud Kemal Bey'e âit kütüphânenin 19996 numarasında Tezkere-i Rızâ diye kayıtlı bir eser vardır bunun 71.ci sahifesinde aslı Acem olan ve 1036 Hicri yani 1625 mîlâdide İstanbulda vefat eden Mehmet Itrî nâmında bir şâir ve hattâtın kaydı vardır.

Tetkik ve tahkîk zahmetini yapmayan bâzı ukalâlar bu zâtı da bizim bestekârımızla karıştırmaktadırlar. Halbuki kronolojik mukâyeseler bunları harcetmektedir. Mûsıkîyi hangi Dededen öğrendiği de kat'iyyetle söylenemiyor. Bununla beraber Hafız Posttan istifade ettiği muhakkaktır. Ona yazdığı vefat tarihi manzûmesindeki medihlerden bu hükmü çıkarıyorum. Itrînin görebildiğim manzumelerden eslâfa söylediği tarihlerden kendisinn iyi bir tahsil

gördüğü âşikârdır. Esasen, talîk meşkettiği Siyâhî Ahmed Efendi'nin muktedîr bir divan şâiri olduğu da düşünülürse Itrînin bu zâttan yalnız yazı değil edebiyyât sâhasında da istifade ettiğini kabûl edebiliriz. Itrînin kuvvetli bir şair olduğu eserlerinde meydana çıkıyor. Bilhassa:

Sâyesi düşmez yere bir böyle nahl-i Tûr'sun
Mihr-i âlemgiyrsin baştan ayağa nûrsun
Yâ Resulallah umarım diyesin rûz-i cezâ
Gerçi cürmün çoktur amma Itrîyâ mağfûrsun

Nât İlâhisi kudretine bir misâldir. Buraya bir parantez açmak mecburiyetindeyim, çünkü son zamanda Topkapı Sarayı Kütüphanelerinden birinde elimize geçen bir vesika matla' beytin yâni birinc beytin Itrîye âit olmayıp Itrîden çok evvel Dânışî Ahmed Baba namında bir Bektâşî Babasına âit olduğu kaydını gördük. İhtimal ki bizim Itrî bu matla'a tutuldu onu taşdiyr etti zeyil yaptı ve makta'da da kendi ismini kullandı. Nühüft'ten bir beste yapmıştır bizm hazret bu ilâhiye, ağır düyek ikâındadır ki bestekârlıktaki kudretine diğer âsârı gibi bu daayrıca bir kavi şahittir. Nühüft makamından beste yapan hiç bir üstâd onun bu eserde ibda' ettiği nağmeleri bulamamışlardır. Itrînin dinî mûsıkîmizdeki yeri pek yüksektir. Bayram namazlarında okuduğumuz Tekbîyr, sabah ezanlarından evvel okunan Dilkeşhâveran makamındaki Salâ 43 zamanlı segâh makamındaki Selât-ı Ümmiyye, hep onun eserleridir. Terâvih namazlarının edâsında makam değişikliği, ve Cumhur Müezzinliğinin tertip ve tanzimi de yine onundur. Dr. Suphi Ezgi Bey'in Te'lif buyurduğu Nazarî ve Ömelî Türk Mûsıkîsi ismli kitâbın birinci cildinin 113'cü Sh'de Itrîden bahsederken Bayram Tekbîyr-inin Itrî tarafından bestelendiğini kayd ettiği halde yine neşrettiği Türk Mûsıkîsi klasiklerinden, «Temcit, Naat, Salât, Durak» isimli

kitabının 7. ci sahifesinde aynı eseri Hativ zâkiri Hasan Efendi nâmına göstermektedir. Aynı müellif aynı eseri kitaplarında ayrı ayrı iki bestekâra mâl ederse böyle bir ifâdenin ilmî kıymeti olup olmâdığını takdirlerinize bırakırpım Muhterem Dinleyiciler. Bütün İslâm âlemince bilinen ve bestelendiği tarihteki tazeliğiyle okunmakta olan «Tekbîr» muhakka ki Itrî'nindir. Acaba Itrîden evvel Tekbîr bestelimi idi? Ve bu beste nasıldı? Bu hususta bugün serdedilecek mütâlaa bir tahmnden ileri geçemez. Kolay zannedildiği halde taklit ve tanzimi mümkün olmayan bir esere sehl-i mümteni' derler. İşte Itrî'nin «Tekbîr»i de sehl-i mümteni' tâbirinin tâ kendisdr. Itrî'den evvel Tekbîr'in bestesi olduğunu düşünürsek Itrî yaptığı Tekbîr bestesiyle eski tarzı silip süpürmüş bir tarafa koymuş demektir. Yook eğer Tekbîri ilk defa Itrî besteledi ise sehl-i mümteni' tâbirine misâl ve müstahik olan bu eser ilâ yevm-il kıyâm aynı tarzda okunacaktır. Garpta olsun şarkta olsun bir bestekârın eseri en çok muhitinde ve kısmen de eserin muhatabı olan seviyye-i irfân'da yayılır. Ekseriyyetle de zamânın nisyânına uğrar gider. Tekbîr ise bu keziyyenin tamamen aksine olarak her seviyyedeki muvahhidin, mü'minin kolayca öğrendiği bildiği bir parça olduğundan bunun terennumünde bâyı da gedâsı da, âlimi de, cahili de, sabîsi de, bâligi de yekzebân olmaktadır ki kelime-i münciyye-i şahâdetten sonra bütün vicdanları birleştiren eser olarak ancak Itrî'nin bestelediği Tekbîr gösterilebilir. Bu suretle Itrîde tecellî eden Tekbirin bestesi yüzünden meydana gelen şöhret şimdiye kadar hiçbr bestekâra nasip olmamış ve bundan sonra da nasip olmayacaktır.

1942 yılında dünyâca tanınan Gaspar Kassado isimli bir violonsel üstâdı birkaç konser vermek üzere Ankaraya gelmişti. Zamanımızn en büyük şark mûsıkîsi üstâdı

rahmetli Refik Fersan Beyefendinin evinde aktedilen bir sohbet meclisinde garplı üstâdın arzusu üzerine kendisine bu tekbîr dinletildiği zaman Gassado ancak göz yaşlarını akıtmakla ifâde edebildi. Hayranlığını böylece gösterdi. Kezâ Salât-ı Ümmiyye de aynı mertebededir. Gerçi bestelenmiş daha bazı Salâvât-ı Şerîfe mevût ise de bunlardan en çok şâyi olanı salât-ı ümmiyye'dir. Itrî'nin Mevlevî târikatına mensup olduğunda ittifâk vardır. Mevlevî mukabelesi başlamadan evvel okunan Rast makamındaki Na t-ı Şerîf ile Segâh makamından bestelediği âyin-i şerîf bu intisâbın mahsulleridir. Tasavvuf mûsıkîsinin Mevlevîliğe âit kısmında teşrih edilebildiği gibi semâ'dan evvel Na't okunması usuldendir. Mevlevi âyinlerini beste tarihlerine göre, yâni kronolojik olarak tetkik edince Itrînin Segâh Ayini beşinci âyindir. Konya Huzûr-u Hazret-i Mevlânâ Müzesi'nin Kütüphanesinde 5446 sayda kayıtlı Mecmûa-yi Tevârih1u Mevleviyye isimli br eser vardır ki müellifi Seyyid Sahiyf Ahmed Dede nâmında ehlullâhdan bir zâttır bu mecmûanın III.ci sahifesindeki îzâhata nazaran Hazret-i Mevlânâ zamanında icrâ edilen semâ mukabelelerinde de na't okunmakta imiş. Şu halde Itrî'nin bestelediği na'tdan evvelde okunan besteli bir na'tın mevcudiyetini kabul etmek lazımdır. Itrî Rast na'tını besteleyince evvelki na'tın da tıpkı Tekbirde düşündüğümüz gibi silinip gittiğin kabul etmek icap eder. Bazı müellifler Itrînin Nay üflediğini kaydediyorlar ise de me'haz gösteremediklerinden bu rivayeti şimdilik ihtyatla telâkki etmek lâzım gelir. Sadettin Nüzhet Beyde gördüğüm yalnız Itrî nin besteleri yazılı olan mecmuada binden fazla eseri ka yıtlı idi.

Her formdan beste yapmış yalnız neva makamından 22 beste yazılı olan bu mecmuanın şahadetine göre Itri

dini ve lâdini bestekârlık mertebesinin en şâhikasına yükscelmiştir. Ne yazık ki bunlardan zamanımıza ancak 38 tanesi gelebilmiş.. Tabi bu arz ettiğim makam nezdi âczideki kolleksiyona göre.. belki diğer muhtelif kolleksiyonlar taranmış olsa bir iki tane daha bulunmak ihtimalini de hatırdan çıkarmamak lazım gelir. Buna mukabil güfte sahiplerinin yaşadıkları tarih bakımından Itrî'ye âidiyetine im kânı olmayan bazı eserleri de mecmualarda görüyoruz.

Bu ciheti ayrı bir mevzu olarak telakki edip diğer bir konuşmaya vesile itihaz edeceğim. Bize intikal etmiş dini eserleri şunlar :

2 —Tekbîr,
2 — Salât-ı Ümmiyye,
3 — Rast Na't-ı Şerîf,
4 — Rast Tevşih: Çün doğup tuttu cihân yüzünü hüsnün güneşi,
5 — Segâh Mevlevî Ayin-i Şerîfi,
6 — Nühüft İlâhi (Yukarda bahsettiğimiz)
7 — Dilekşehâveran Sabâh Salâsı,
8 — Ramazan İlâhîleri (Itrîye âit olması lâzım gelen kolleksiyonlarda sahibi meçhul kayıtlı bazı ilâhiler var hele bunlardan Ramazan İlâhileri kuvvetle tahmin ederim Itrî'ye aittir ama ne yazık vesika göstermek suretiyle bu budur diyemiyoruz. Muhterem âlim Râif Yelkenci Beyde gördüğüm Armudnâme isimli yazma bir eserde İstanbulda yetişen armud cinslerinden bahsederken Mustafa Bey isimli armudun ki halk arasında Mustâ Bey Armudu der dururuz, bu soyu ıslah ile meydâna getirdiğini kayd ediyor. Itrînin 1124 Hicr 1712 Milâdîde vefât ettiği hakkındaki kayıtlar müttefiktir. Kabrinin nerede olduğuna ihtilâf vardır. Hâlen Edirnekapısından çıkıp da Otakçılardan Eyüp'e doğru inerken sağ tarafta tam köşede Itrî namına bir

kabir var bu mezarın Itri'ye âit olduğunu iddia eden ler olduğu gibi reddedenlerde mevcut.

Reddedenler nerede metfûn olduğunu göstersinler. Buhûrîzâdeyi «Bu yây-i bezm-i adni'de Allâh» mısraı ebcet hesâbiyle vefatına târih düşmüştür. Rûh-i revânı şad-ü handan olsun. 1124 (1712).

Bestelemiş olduğum ilk ilâhîyi Değerli Hocamız el yazılariyle memleketimizde batı nota sisteminden önce kullanılan Hamparsum notası ile yazmıştı.

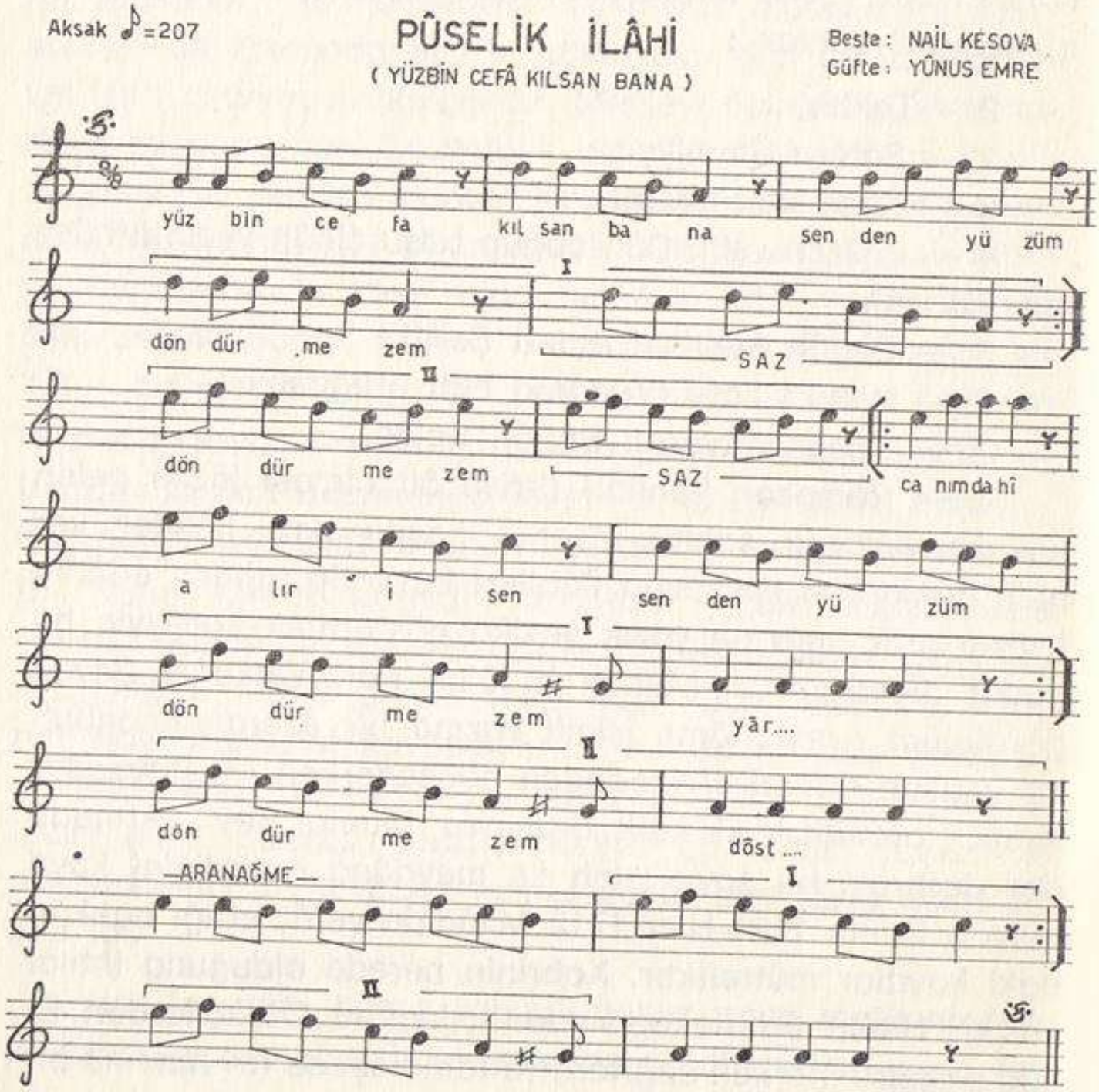

II. Bölüm

Türk ve Batı Mûsıkîsi Üzerinde Görüşler

TÜRK VE BATI MÛSIKÎSİ ÜZERİNDE GÖRÜŞLER

Önce şunu belirtmek isterim: Sert ve koyu muhafazakâr değilim. Bugünkü genç nesil bestecilerinin eserleri arasında çok beğendiğim ve zevkle dinlediğim pekçok güzel parçalar vardır.

Ancak genç bestecilerden beklediğim: Besteledikleri eserlerin Türk San'at Musıkîsi'nin ana hatları çerçevesi içinde olmasıdır. Bu durum göz önünde tutulduğu takdirde millî mûsıkîmizin karakteri bütün nitelikleriyle muhafaza edilmiş olur ki, bu da değerli bestecilerimiz için millî bir görevdir.

Yukarıda belirttiğim gibi ne çok sesliye, ne de aranjmana hiçbir şekilde karşı değilim. Ancak klâsik eserler üzerinde çok sesliye ve aranjmana karşıyım. Çünkü, eslâfın bizlere yâdigâr olarak bırakmış oldukları bugün için erişilmez birer anıt niteliğini taşıyan bu eserler üzerinde çok sesli ve aranjman denemeleri yapmayı hiç doğru bulmam.

Bu sebeple eski eserlere dokunmadan, çok sesli ve aranjman yapılarak yeni yeni güzel eserler bestelenmesi pekâlâ mümkündür. Dolayısiyle bu tip eserler repertuarı da zenginleşmiş olur.

«Cânlar olanca şevk dergâha geldiler.
Dergâh bir vesiledir. Allâha geldiler»

— K. E. Kürkçüoğlu (Bezm-i Mevlânâda)

Kudümzenbaşı Üstâd Sadettin Heper (sağ başta) diğerleri sağdan sola Halîlezen Nezih Uzel, Âyinhanlar: Kadri Akyüreklier, Ziya Akyiğit Nail Kesova ve Âsaf Güven-17 Aralık 1967 Şeb-i Arus, Konya - Mevlânâ'yı anma töreni.

«Mûsıkî sahasında başlıca üzüntülerimden biri de, çok sesli mûsıkî ile uğraşan bestecilerimizin Türk Mûsıkîsinden nefret duymaları ve bunun neticesi, onun motiflerinden istifade ederek eser vücûde getirmemeleridir.»

— Dr. Nevzat Atlığ —

Batı yeni bir saz icat etmemiştir. Doğudan intikal etmiş sazları inkişâf ettirmiştir. Piano Sümerlilerden intikal eden ve bilâhare Kanun şeklini alan sazın tekâmül ettirilmiştir.

Anadolu'nun göbeğinden kopmuş tulum zurnası büyük Britanyaya göç etmiş ve İskoçların millî sazı «gayda» olmuştur.

— N. K. —

Türk mûsıkîsi bir şark beynelmilelidir.

— **Falih Rıfkı Atay** —

Mûsıkî esasta şark mûsıkîsi ve garp mûsıkîsi olmak üzere ikiye ayrılır. Zarif bir câmi düşününüz. Bir büyük kubbesi ve etrafında bu kubbeyi ayakta tutan, heybetini meydana getiren daha güzel gösteren küçük kubbeler. İşte bu Batı Mûsıkisidir. Bir de yanında şerefesi ve alemiyle tek başına semâya yükselen muhteşem bir minâre.. İşte Türk Mûsıkîsi.

— **Neyzenbaşı Halil Can** —

Rahmetli Atatürk bir gün beni çağırttı bir Kur'ân-ı Kerîm verdi İmzasını koydu. Kuran-ı Kerîmde muharebeye müteallik âyetlerin tercümelerini tesbit ederek, ordu kumandanlarına bir nutuk vermemi emretti. Hazırlandım. Atatürk'ün karşısında, Ordu kudandanlarının hazır bulunduğu bir mecliste bu emri yerine getirdim. Atatürk «Kur'anda neler varmış da bizim haberimiz yok» dedi.

— **Hafız Sadettin Kaynak** —

Türk mûsıkîsinin îtibârının iade edilmesi icap eder. Atatürk bugün hayatta olsaydı milî san'atımızı başı bozuk luktan, muhakkak kurtarırdı. Buna kat'iyyen imânım vardır. Tekrar edeyim : Ne yazık ki Türk memleketinde, Türke karşı Türk mûsıkîsini müdafaa ediyoruz.

— **Lâika Karabey** —

Batı mûsıkîsinin majörü ile minörüne sevdalı olanlar, bu iki makamda eser yazdıkça tempereman hariç, Türk Mûsıkîsinin çargâh ve pûselik makamları çevresinde kaldıklarını unutamazlar sanırım.

Makam tanımayan atonal sistemle yahutta daha başka sistemlerle eser yazmak isteyen bestekârlar emin ola-

bilirler ki onların hürriyetlerini hiç bir Türk Mûsıkîsi tarafları ihlâl etmeyecektir.

— **H. Saadettin Arel** —

Türk müzik sanatını gerçek bir eleman olarak bugünün içine oturtacak ve buradan yarına götürecek olan tek yol, kanaatimce, dünkü, sanatın çok iyi öğrenilmesinden geçer yoldur. Biz daha dünün mûsıkîsini gerektiği gibi bilmiyoruz, bugünün ve yarının mûsıkîsini nasıl buluruz? Bir Beyâti Âyini'nin, bir Sûzidilârâ Beste'nin bir Muhayyer Şarkı'nın, hatta bir Gülizar Köçekçe'nin, tâ dibindeki gerçeğe inmiş değiliz. Dünkü insanın, kendi hayatının en gerçek ifadesi olarak yaratmış olduğu o muhteşem sanat âbidesini buzlu camın veya ince bir tülün arkasından seyrediyoruz.

— **Çinuçen Tanrıkorur** —

Avrupalı, bilmem, bulgur pilâvı sevmiyor diye, yahut bizim sevdiğimiz Çerkez tavuğunu yemiyor diye bizim ondan zevk almamamız hata, Meselâ Japonlar.. biliyorsunuz ki, dünya ile teknik bakımından, ilim bakımından her sahada aynı seviyede insanlar.. Gidin Japonya'ya, onlar kendi mûsıkîlerini, egzotik nağmelerini size dinleteceklerdir. Ondan zevk alıyorlar. Hindistan'a gidin, aşağı yukarı öyle.. Kattâ İngilizler öyle.. Gayda mûsıkîsini, bırakmış değiller.

— **Münir Nureddin Selçuk** —

«Türk mûsıkîsi yapı itibariyle tek sesli bir mûsıkîdir, çok seslileşemez, olduğu gibi kalmalıdır» düşüncesi ne kadar çarpık ise, «Türk mûsıkîsi mutlaka çok seslileşmelidir» düşüncesi de, bence, aynı derecede teklihelidir. (Aranjman ve Çağdaş Türk Müziği garibeleri bu tehlikenin işaretleridir.) Zira Batı mûsıkîsindeki çok seslilik bir üs-

tünlük değil, aksine, bir eksikliğin tedavisi için icâd edlmiş bir ilâçtır. Üstelik, söz konusu eksiklik Türk mûsıkîsi sisteminin değil, Batı mûsıkisi sisteminin eksikliğidir ve çok seslilik ilâcı o sistem için yapılmıştır. Kaldı ki Türk mûsıkîsinin esas kusuru tek sesliliğinde de değil, müzik dâhi addedilemeyecek kadar kötü icrâ edilmesindendir.

— Çinuçen Tanrıkorur —

Çinuçen Tanrıkorur
(9 Haziran 1970 Paris Radyo-TV Binası holünde konser arası)

Montesgieu, «Mûsıkîsiz inkilâb olmaz» demişti. Atatürk'ün sık sık bu söz üzerinde düşündüğünü hatırlarım.

— Falih Rıfkı Atay —

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi biliriz. Bu yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk, ne önde görülmesi gerekli olan Türk

mûsıkîsidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü mûsıkîde değişikliği alabilmesidir; kavrayabilmesidir.

— M. Kemal Atatürk —

Atatürk bir inkilâpçı adam olması itibariyle, herşeyde birdenbire bir şey yapılmasını isterdi. Fakat san'atta birdenbire inkilâp yapmak çok güç, yaparsınız siz tatmin olursunuz, fakat halk tatmin olmaz.

— Minur Nureddin Selçuk —

Ben Mustafa Kemal olarak alaturka dinlerim,
Ben Atatürk olarak batı müziği ile berâberim.

— M. Kemal Atatürk —

Türk müziğinde batıdan rûhi bakımdan hiçbir eksiklik görmüyorum. Bugün, Itrî'yi, Dede Efendiyi dinlerken duyduğum zevki Beethoven'de, Bach'da, Mozart'da da buluyorum.

— Münir Nureddin Selçuk —

Müzik anlamı her şahsa göre değişik türdedir. Meselâ Klâsik Müzikten hoşlanan bir kimseye pop müziği aksi tesir yapabileceği gibi Türk Sanat Müziği'ne âşinâ olanlara da bu gün adına aranjman denilen çeşitli milietlerden devşirme müzik fazla gürültülü olması ve bilhassa Türk diline ve prozodi ilmine uymaması dolayısiile rûha gıda yerine azap vermektedir.

— Sabri Suha Ansen —

Biz her iki mûsıkî üzerinde de çalışmakta devam edelim. Mûsıkînin hiçbir tarzı önlenmesini gerektirecek kadar zararlı olamaz. Zaman hükmünü verir.

— Refik Halid Karay —

Mûsıkî sistemimizin tek günahı bizim gibi kıymet bilmez insanların elinde oluşudur.

Atatürk mûsıkîşinâs değildi. Mûsıkîmizin kullanılış tarzı o ileri ruhlu insanı tatmin etmediğinden, hissen bağlı kalmak şartile mantığı ile feragat etmeği düşünmüştür. Fakat mûsıkîmizin tedvinini istediği de muhakkaktır.

— Lâika Karabey —

Türk Mûsıkîsinde usuller o kadar inkişâfa mazhar ve o derecede intizama tabi'dirler ki diğer hiç bir doğu mûsıkîsinde bu derecesine tesâdüf edilemez. Takip ve teşhîsinde bir Avrupalı kulağını güçlüğe uğratacak dar hassas dikkati çeken ölçüleri yeniliğe hevesli olan Garp bestekârlarından çoğuna örnek olabilecek ve fikir verebilecek mahiyettedir.

— Öjen Borel —
(Le Monde Musiçal)

Türk mûsıkîsinde eser yapan bestekârların hepsi dahil olmak üzere vücuda getirdikleri eserlerin Missisippi gibi büyük bir nehirden yalnız bir fesliyen ve bir karanfil saksısını sulayacak kadar bir istifade etmek derecesinde kaldığını söylemiştim. Halbuki dünyâda nasıl sonsuz denecek kadar çeşitli çiçekler varsa Türk mûsıkîsinin de fesliyen ve karanfilden başka yetiştirebileceği sonsuz çiçekler ve meyveler vardır.

— Saadettin Arel —

Realite şudur ki batı mûsıkisinin bir bestekâra temin ettiği klâsik, romantik, veya modern, polifonik veya monodik vasıtalar veya imkânlar varsa hepsinin en az on misli (evet on misli) Türk mûsıkîsinin içinde yatıyor.

Budapeşte konservetuarı mûsıkî tarihi profesörü mütevaffâ Harasti (Histoire de la Musique Hongroise) isimli kitabında : Türk mûsıkîsinin Macaristan'da kuvvetli izler bıraktığını, hatta Macar köylülerinin bile rûhuna nüfuz et-

tiğini ve «Eğer Türk istilâsı biraz daha devam etseydi, Macaristan'da Türk mûsıkîsinden başka bir şey işitilmeyecekti. » diyor.

— Lâika Karabey —

Doğulular kendi makamlarına armoni tatbik edebildikleri gün şark mûsıkîsi o uzun durgunluğundan nihayet kurtulacaktır.

— Ducoudray —

Garp mûsıkîsi Türk mûsıkîsinin kıymetini takdir etmemize yarayan bir meta'dır. Nitekim bendeniz Türk Mûsıkîsine garp mûsıkîsi sevgisiyle katıldım.

— Saadettin Arel —

Mûsıkimizin kıymetini bilmiyoruz. Koma farkı tabiatta vardır. Hattâ Ziefried de eserinde koma farkının her milletin mûsıkîsinde olduğunu söyler. Çünkü tabiatta vardır. Tamperaman bir zaruret için kabul edilmiştir, der.

— Suphi Ziya Özbekkan —

İstikbâl Türk Mûsıkîsinindir.

— Godovski — (1)

Garp mûsıkîsini sevmek Türk mûsıkîsini sevmeğe asla mani olamaz. Bilâkis bendeniz garp mûsıkîsinin sevdikten sonradır ki Türk mûsıkîsini sevdim. Hem de kafamı kesseler vaz geçemiyeceğim kadar sevdim. Huzurlarında eğilecek kadar büyük dimağların, Bach'ların, Beethoven'lerin, Wagner'lerin, Chopin'lerin yükselttikleri garp

---

(1) Bir gece Sabih Şevket Bey'in evinde Tambûri Cemil Bey'in de bulunduğu bir mecliste Cemil Bey'i sabaha kadar dinlemekten kendini alamayan Mûsıkî otoritesi Godovski.

mûsıkîsi ve hürmet duyarken bir sual hatıra gelmektedir. Bir nebze bahsettiğim gibi çok zenginliklere mâlik olan mûsıkîmiz bu yüksek dehâlar eline geçseydi acaba ne olurdu?

— Saadettin Arel —

Cemal Reşit Rey, yedinci operasını tamamladı:

Ünlü bestecimiz Cemal Reşit Rey, uzun yıllardan beri üzerinde çalıştığı son eseri «Çelebi»yi tamamlamış ve böylece bir Türk opera eseri daha doğmuştur. Bu, Cemal Reşit Rey'in yedinci opera eseri olmaktadır. Opera metni Cemal Reşit Rey'in kardeşi merhum Ekrem Reşit Rey'indir. Konu Lâle Devrinde geçen lirik bir aşk hikâyesidir Eserde Türk mûsıkisinin teknik ve unsurları çok geniş ölçüde kullanılmıştır.

— Milliyet Sanat Dergisi —

«Çelebi» Operası vesilesiyle Faruk Yener'in Cemal Reşit Rey ile yaptığı röportajdan bir kısım aşağıda nakledilmektedir:

— Müzik yapısında mûsıkîmizden ezgiler kullandınız mı?

— Evet, meselâ bir Rumeli serhat türküsü, Muezzin Çelebinin elimizde kalan tek bestesi, neşeli bir İstanbul türküsü gibi..

— Türk sanat mûsıkisinin teknik ve unsurlarından faydalandınız mı?

— Faydalanmak fiilini kabul edemeyeceğim bu mevzuda.. Çünkü ben doğduğum günden başlayarak bu mûsıkîyle kaynaşmış, yoğrulmuşum.. Her zerremde bu mûsıkî var zaten.. Ve bunun tesirlerine her eserimde bol bol rastlayabilirsiniz.

— Milliyet Sanat Dergisi 3 Kasım 1972)

Halk müziğinden faydalanmayı, bir zevk geleneğinden öteye bir toplum şuuru uyandıracak bir ümanizmanın kaynağı olarak değerlendirmek gerçeğine inanmaktayım.

— Sadi Yaver Ataman —

Ben, eserlerimde memleketimin halk müziğini yaşattım Üslûp ve şekil bakımından Schuman'ın mektebinin yarattığı Alman romantikleri arasında sayılırım ama, memleketimin zengin halk türküleri hazinelerini iyice tetkik ederek bu ışıktan, milli bir sanat yaşatmaya çalıştım.

— Edvard Grieg —

Adnan Ataman Yönetiminde bir Konservatuar Halk Mûsıkîsi konseri Solist Sükeyne Şeyben

←

Adnan Ataman yönetiminde başarılı bir Konservatuar Hakl Mûsıkîsi Konseri 9 Şubat 1970 Fatih Şehir Tiyatrosu Salonu.

→

«Davâ, herşeyden önce bir eğitim davasıdır. Çok sesli müzik dünyâsına, hatta elektronik müziğe doğru giden akımlar karşısında, buna biz de elbette ayak uydurmak durumundayız Ancak kendi milî kültür anlayışımıza ve yapımıza uygun bir anlayışla bu işi yapacağız.»

— Sadi Yaver Ataman —

Türk mûsıkisi denen ve sistem itibarıyle Doğu müzik sanatının büyük kısmı ile Batı müzik sanatının küçük bir kısmını içine alan sanat türü, Türk'lerin uzun tarih dönem-

leri boyunca ortaya koymuş olmakla övünebilecekleri en büyük sanat olaylarından biridir. Güzel sanatlar içinde oldukça önemli yer işgal eden resim ve heykel sanatları din taasubu altında saf dışı bırakılınca, müslüman Türkün elinde sanat yapabilmek için sadece edebiyat, mimari, süslemecilik ve mûsıkî kalmıştı. Mûsıkî içindeise, ilâhî ve dünyevî aşk'ın dışındaki konular, belki yine aynı taassubun etkisiyle yüz yıllarca işlenmedi. Ne insanın iç alemindeki aşktan başka duygu ve düşünceler, ne de insan duygu ve düşüncesini etkileyen toplum olayları, yüzyıllarca ses sanatına malzeme olamadı.

— Çinuçen Tanrıkorur —

Avrupada çok sesli mûsıkî icrâ edilirken 15 - 19. cu asır arasında Türkler Avusturya hududlarına kadar Avrupanın içindeydi. O sırada batıda çok sesliliğin şaheserleri doğmaktaydı. Halbuki Türk toplumunda da, batı ile temasları olduğu halde tek sesliliğin şahaserleri doğuyordu. Türklerin ayrı bir kültür dünyâsı vardı.

— Ulvi Erguner —

Gençlerle polemiğe girmek istemem, ancak karşı düşünce ve anlayışların açıkça ve akıllıca ortaya konulmasında ve eleştirilmesinde fayda bulurum. Bu yolda anlayış ve görüşlerimi açıkça ve cesaretle savunmaktan da yılmam. Sözgelimi, tema olarak alınan bir türkünün yıkılmasını etkileyen hâdise türkünün ikinci plâna atılarak, ısrarla çaça uslûbunun hâkim olmasıdır. Bu durum esere kişilik kazandıracağı yerde soysuzlaştırır. Meselâ, «Aman doktor derdime bir çâre» türküâsü, bir ızdırabın ifâdesi ise, onu çaça ile söz anlamından ve havasından uzaklaştırmak doğru değildir. Çakırcalı Mehmet Efe'nin türküsü, Venedik kanalından gondol sefâsına çıkmış melânkolik bir âşık edası ve ağzıyle okunursa, ifâdesini ve kıyme-

tini kaybeder. Konaklar böyle yıkılmaz. Aranjman, gitarın tellerini tarayarak, türküyü (Adamovâri) okumak demek değildir. Adam, (Kar)ı (Kear) diye söylüyorsa, sen öz dilinin şivesini bırakarak onu taklit etmekle her şeyden önce millî benliğinden millî şuûrundan ve millî kültüründen, kısaca Türklüğünden uzaklaşıyorsun demektir:

— Sadi Yaver Ataman —

Son elli yılda yeni bir görüş meydana gelmiştir Bu yeni görüş de şudur : Çok seslilik batılı demek değildir. Bir müzik türü ve bilimdir. Buna göre Türk sistemine uygun Türk ezgilerinden esinlenen, Türk kültürünü taşıyan çok sesli eserler de yapılabilir. Bunun savunucuları merhum Saadettin Arel, sayın Kemal İlerici ve talebeleridir. Ben sayın Muammer Sun'u da burada görüyorum. Bu yol Türk tarihine ve bugünkü eserlere saygılıdır, onun yanındadır.

— Ulvi Erguner —

Mûsıkî ile alâkası olmayan mahlukat insan değildir.
Mûsıkî hayatın neş'esi, rûhu, sürûru ve her şeyidir.

M. Kemal Atatürk

Yanık Ömer Destanı'nı söylüyordum, Ata çok ilgilendi.
«Meselâ» dedi. «Bu eser, bir orkestra ile söylense dinletilemez mi?»

— Safiye Ayla Targan —

Bir milletin mûsıkî hakkındaki zevki nazar-ı itîbara alınmadıkça onun yükseltilmesine imkân olmadığını Montesguieu'de okumuştum. Bu çok doğrudur. Ve işte bundan dolayı bu sanatın inkişaf ettirilmesine kendim bağlı sayıyorum.

— M. Kemal Atatürk —

«... Alaturkanın ilerlemesine, hiç bir zaman imkân yoktur. Bu mûsıki hiç bir zaman milletler-arası bir mevkie yükselemez. Esasen kimse de bunu iddia edemez. Ancak daha iyi icra edilebilir. Üniversite korosundan beklediğim gaye, baba yâdigârı müziğe entellektüellerin ve münevverlerin ilgi göstermesini sağlamaktır. Kanaatimce bu iş belki böyle biraz düzelir ve esnafın elinden kurtulur.

— Dr. Nevzat Atlığ —

Millî mûsıkîmiz, memleketimizdeki halk mûsıkîsiyle garp mûsıkîsinin imtizâcından doğacaktır. Halk Mûsıkimiz, bize bir çok melodi vermiştir. Bunları toplar ve garp mûsıkîsi usûlünce armonize edersek hem millî hem de Avrupaî bir mûsıkî'ye malik oluruz.

— Ziya Gökalp —

İlmini yapmadığı san'atta insan kaynak göstermelidir. Ziya Gökalp Müziğimizin Bizasntan alındığını söylemiştir. Halbuki müzik ile uzaktan, yakından alâkası yoktur.

— Câhit Atasoy —

Benedikten rahiplerinden mûsıkî âlimi dostum Gaisser tarafından 1901 de Romada bastırılan «Rum Kilisesinin Mûsıkî Sistemi» adlı eserde (S.16) Kiliselerine Türk nağme ve makamları girdiğinden ve bu nağmelerin Bizans lâhninin safvet ve bekâreti aslîyesini bozduğundan rum mûsıkîşinâslarının şikâyet ettikleri görülür..!»

— Rauf Yektâ —

Mûsıkîmizi yaşatmak zorundayız. Gerek iç gerekse dış ilişkilerimiz yüzünden buna mecburuz İlerisi için kaliteli elemanlar yetiştirilmelidir. Her şte olduğu gibi musikimizi de ehil ellere bırakmalıyız.

— Münir Nureddin Selçuk —

Türkiye'deki ikametim esnasında Türk Müziği ile bilhassa Mevlevî Müziği ile meşgul olmak fırsatını buldum. Her şeyden önce şunu söylemeliyim ki Türk Müziği, bilhassa Mevlevi Müziği rûhi bir esasa sahiptir. Batı müziği ise sadece estetik amaç güder ve şekilcidir. Türk Müziği insana bir iç vizyon verir. Ve o vizyona derinliğine dalmak arzusunu uyandırır. Bu sayede sembolizm ve anolojiye dayanan bir formülleme ile kâinatı ifâde etmek imkânını bulur. Eşyânın «İşitilmeyen, Müziği»ni uyandırır. Bundan başka bilhassa Mevlevî müziğinde duygular tabii bir ifade bulur. Duyguların tabii ifadesi makamların ölçülerin ve ritimlerin büyük bir incelik ve bolluk göstermesine dayanır. Geleneksel Türk Müziği; Rast, Kürdî, Nevâ, Uşak, Hicaz gibi çok çeşitli makamlar silsilesi bütün psikolojik nüansları ifade etmeğe elverişlidir. Batıda madde âleminin üstünlüğü rûhi sahanın ikinci plâna düşmesine sebep olmuştur.

Geleneksel Türk Müziği öyle bir ritim zenginliğine sahiptir ki batı müziğinin ritm kombinezonlarını çok geride bırakır. Çağdaş Avrupa kompozitörleri 17 inci asırdanberi unutulmuş olan ritm hürriyetini tekrar feth etmeğe çabalıyorlar.

— Bernard Manguin —

Ben herşeyden önce gerçek müziği dile getiriyorum. Sonra, Türk müziğinde duygu, şart. Bugünkü şarkıcılarda, bırakın müzik bilgisini duygunun zerresi yok, Ben her şarkıyı söylerken onu yaşıyorum.

— Müzeyyen Senar —

Tek sesli denilen mûsıkimizde mükemmel bir armoni ve melodi zenginliği mevcuttur. Son zamanlarda ülkemizi ziyaret eden yabancılara dinlettiğimiz o tek sesli mu

sıkîmiz büyük takdirle karşılandı. İngiltere Kraliçesi kendilerine böyle bir müzik dinlettiğimiz için elçilik aracılığıyla teşekkür ettiler. Ama Kraliçe'nin hemen arkasında oturan bizim Dışişleri Bakanımızdan bir tek teşekkür dahi gelmedi. Bu olaya Talat Halman'da tanıktır. Bağdat Kasrında verilen konserimizi dinleyen Fransızlar içinde ağlayanlar vardı. Mûsıkîmizin tek sesliliği içindeki armoni ve melodi zenginliğini görmek için onu iyi tanımak ve anlamak gerekir..

— Münir Nureddin Selçuk —

Türk müziğinde bir reform gerekiyorsa bunun işbirliği ve devlet yardımı ile yapılması için çaba harcayalım, ilim ve sanat ile dünyalığı birbirine karıştırmalayım. Biz Türk Müziğinin gençliğe maledilmesi çok sesli ritimli ve batı enstrümanları ile icrasına taraftarız.

— Sabri Suha Ansen —

Yeni eserler yapmak lâzım. Eskiyi armonize etmekle olmaz. Ben bunu Kütahya çinisine Amerikan badanası sürmeye benzetiyorum.

— Münir Nureddin Selçuk —

Şahsî çıkarları için Türk Müziğini kötülemek çabasında olanlar evelâ ecdâd yâdigârı folklorumuzu katletmek ve onun mirasından faydalanmak ve ayrıca diğer milletlerin eski ve yeni eserlerin aşırıp kendilerine maletmek gibi Türklüğün şan ve şerefine aykırı bir kazanç yolunda oldukları halde bunlara dur diyecek bir makam yoktur.

— Sabri Suha Ansen —

Birinci plânda bu işi resmen ele almak gerekir. Türk Mûsıkîsinin mevcudiyetini kabul etmek lâzım. her mem lekette olduğu gibi san'atı himâye dolayısiyle muhtelif

yerlerde Mûsıki Enstitüleri açmak suretile asıl olan öz mûsıkimizin kulaklara aşılanmasıdır.

— Münir Nureddin Selçuk —

..... Türkiyeye giderek geleneksel Türk Müziğini ve bilhassa Mevlevî Müziğini iki maksatla inceledim: Bir yandan batılılara hemen hiç bilmedikleri Türk Müziğini tanıtmak öte yandan Türk dostlarıma çok sevdikleri milîî sanatlarının zenginliğini göstermekti. Türk okuyucuları için şu nokta belki şaşırtıcı olacaktır. ki, şimdi batı müziği bir buhran geçirmektedir. Kompozitörler ve teoriciler, aşamadıkları bir sınırın önüne gelip dayanmışlardır.

— Bernard Manguin —

Türk, mûsıkîsi ile doğar, mûsıkîsi ile yaşar, mûsıkîsi ile ölür. Dünyaya gelir gelmez ismi ezanla konur, beşikte ninni ile büyür, mektebe ilâhî ile başlardı. Çocukluk oyunlarında bugün bakiyyelerini duyduğumuz şarkılar mânîler, kış gecelerinde müzikli oyunlar, helva sohbetleri, karagöz oyunları, orta oyunları, pehlivan güreşleri düğünlerde, ziyâfetlerde, muharebelerde, ibadetlerde, cenâze alayların, da, bütün faaliyetlerinde hep mûsıkî vardır.

— Lâika Karabey —

Türkler gayri müslimleri idareleri altına aldıkları tarihdenberi, Türk Mûsıkîsi yalnız Rumlar üzerinde değil, Ermeniler ve Mûsevîler üzerinde de büyük tesir yapmış ve Türk makamları bu üç milletin mabedlerine kadar girmiştir. Bu milletlere mensup meşhur bestekârlar hep Türk harsının vatanşumûl tesiri altında yetişmiştir. Düşünmeliyiz ki o tarihlerin Türkleri Bizans Mûsıkîsinden nağme almış olmak değil, bu kilisenin kapısı önünden geçerken içeriye bakmayı bile günah addederlerdi!

Türk Müziği san'at yönünden eskiye nisbetle biraz

gerilemiştir. Eski eserler melodi zenginliği yanında Türk'ün kendine has özelliğini de taşıyordu. Üstelik bugün zevkler daha basit. Bestekârlar da civâr memleketlerin mûsıkîsi etkisinde..

— Münir Nureddin Selçuk —

Modern Türk bestekârları batının armoni sistemile Türk Mûsıkîsi eserlerini armonize ediyorlar ve çok az muvaffak oluyorlar. Fakat Türk Mûsıkîsi sistemi, batının kinden çok farklıdır. Ancak Türk Mûsıkîsinin kendi bünyesinden doğan armoni kaideleriyle bestelenecek eserler mûsıkîmizin bünyesine uyacaktır.

— Sungur Esin —

Hakikaten mûsıkîyi terakki ettirmek demek, dâhî bestekâr yetiştirmek demektir. Dâhî bestekârı bulunmayan mûsıkî - bizimki gibi - haddi zâtında ne kadar kıymetli unsurlara mâlik olursa olsun, bizzat sahipleri tarafından bile istihfâf edilmeğe mahkumdur.

Bir tek dâhî bestekâr kendi başına öyle muazzam yenilikler yapar, öyle cesûrâne bârikalar yaratır ki yüz âlim yan yana gelse onu icâd edemezler. Denilebilir ki san'at cihânında Allah, dâhileri kaide bozsunlar diye, âlimleri de onların isyanlarından yeni kaideler vücude getirsinler diye yaratmıştır.

— H. Sadettin Arel —

Bir zamanlar mûsıkî ile uğraşıyı aşağılık meşgale telâkki edenler dahî olmuştur.

Atatürk, böyle bir devirde, Türk mûsıkisini basit bir sisteme sahip zannetmiş olabilir Etrafındakilerin verdiği malumatla bu kanaata sahip olunca mantığıyla ileri bir

sistemi kabule taraftar olabilir. Kendi mûsıkîşinâs değildi. Ama bugün hayatta olsaydı ve kendisine: «Batı mûsıkisi sesleriyle, usulleri, aynen Türk mûsıkîsinin içindedir ve en az da on misli daha fazla zenginliğe sahiptir» denilseydi, ne yapardı biliyor musunuz? Elinden tutar mektebe sokardı. Çünkü «Ne mutlu Türküm diyene» vecizesini söyleyen ve Türklüğü ile iftihar eden Atatürk san'atını, bütün zenginliğiyle hiçbir zaman istihfaf edemezdi. Ona böyle bir iftira etmekten herkesi tenzih ederim, üstelik de hissile ona bağlı idi.

— Lâika Karabey —

LAİKA KARABEY'İN BİOGRAFİSİ

İstanbul'da doğdu. 8 yaşında Tanbur'a başladı; Tanbûri Cemil Beyin son talebesi. Dr S. Ezgiden klasik tanbur metoduna göre eski saz eserlerinin uslubunu öğrendi.

H. S. Arel'den Türk Mûsıkîsi Nazariyatı ve Garp mûsıkîsi ilimleri tahsil etti. İngilizce ve Farsça bilmektedir. 1948 yılında ileri Türk Mûsıkîsi Konservetuarını kurdu. Tanbûri olarak sazını -ilk defa- garp anlayışına göre kullanmıştır. 1958'de BBC'de bir tanbur resitali, Kolombia ve İndiana Üniversitelerinde Şark Mûsıkisi Konferansları vermiştir.

Geçen yıl Münih Üniversitesi Türkoloji ve Yakın Doğu Enstitüsündeki «Müzik İlmi» Seminerleri'ne davet edilmiş olup «Türk Müziği Enstrümanları, Türk ve Batı Müziği karşılaştırması» konulu bir konferans ve ayrıca bir tanbur resitali vermiştir. Müteaddit saz eserleri bestelemiştir. Halen İstanbul Radyosunda görevlidir.

30 Mart 1973 Cuma günü saat 19 00 da

ITRI VE DEDE EFENDİ

Konserine şeref vermenizi rica ederiz. Bestekârlar hakkındaki konuşma Üstâd HALİL CAN tarafından yapılacaktır.

Yönetim Kurulu

Müzik : «Lâika Karabey»
Yönetiminde : Korosu
Misafir San'atçı : Fahriye Caner
Solistler : Gülserin Hekimoğlu
Nail Kesova, Adil Akbay, Raif Karslıgil
Şiirler : Âsıl Sönmez

Adres : İstiklâl Cad. No: 311 Mısır Apt. Daire 1
Galatasaray - İstanbul **Tel.:4991 06**

Yukarıda İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Cemiyetinin Galatasaray Mısır Apt. D. 1'deki Lokalinde «Lâika Karabey ve Korosu» Konserine ait bir davetiye görülmektedir.

ITRİ

Büyük Itrî'ye eskiler derler,
Bizim öz mûsıkîmizin pîri;
O kadar halkı sevkedip yer yer,
O şafak vaktinin cihangîri,
Nice bayramların sabâh erken,
Göğü, top sesleriyle gürlerken,
Söylemiş saltanatlı Tekbîr'i,
Tâ Budin'den Irâk'a, Mısr'a kadar,
Fethedilmiş uzak diyarlardan,
Vatan üstünde hürr esen rüzgâr,

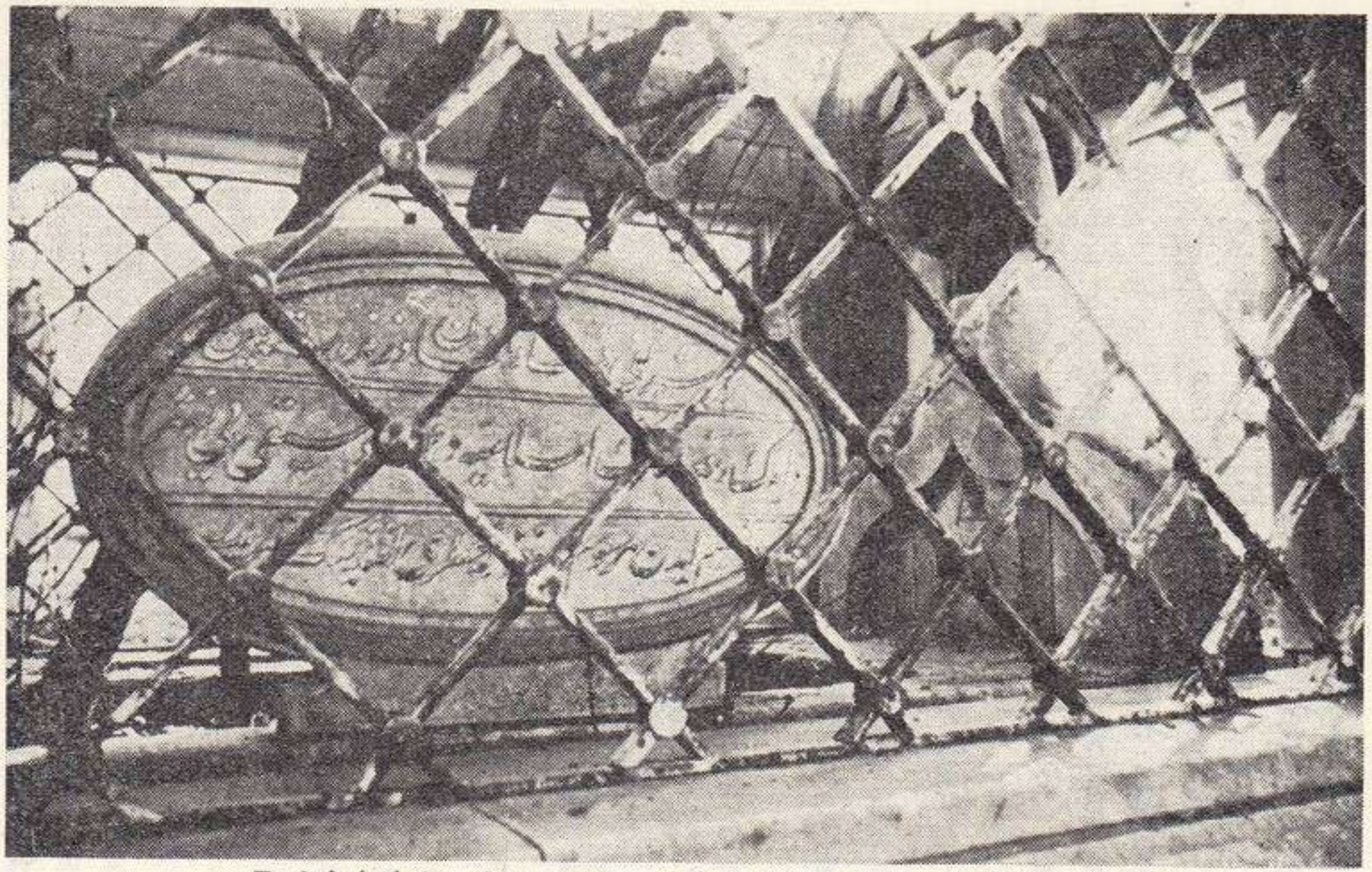

Buhûrîzâde Mustafa Itrî Efendi'nin kabri Fotoğraf değerli dostum Lancaster Üniversitesi İslâmi Etüdler Kürsüsü öğretim üyesi Dr. James Dickie (**Müslüman adı Ya**kup Zeki) tarafından çekilmiştir.

Ses götürmüş bütün baharlardan.
O dehâ öyle toplamış ki bizi,
Yedi yüz yıl süren hikâyemizi
Dinlemiş ihtiyar çınarlardan.
Mûsıkîsinde bir taraftan dîn,
Bir taraftan bütün hayât akmış;
Her taraftan, Boğaz, o şehrâyîn,
Mavi Tunca'yla gür Fırât akmış,
Nice seslerle, gök ve yerlerimiz,
Hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,
Bize benzer o kâinat akmış.
Çok zaman dinledim Nevâ - Kâr'ı,
Bir terennüm ki hem geniş hem şûh:
Dağılırken «Nevâ»'nın esrârı,
Başlıyor şark ufuklarında vuzûh;
Mest olup sözlerinde her heceden,
Yola düşmüş, birer birer, geçeden
Yürüyor ferce elli milyon rûh:
Kıskanıp gizlemiş kazâ ve kader
Belki binden ziyâde bestesini,
Bize mîrâsı kaldı yirmi eser.
«Nât» ıdır en mehîbi, en derini.
Vâkıa ney, kudüm gelince dile,
Hızlanan mevlevî semâıyle
Yedi kat arşa çıkmış «Âyîn»i.
O ki bir ihtişamlı dünyâya,
Ses ve tel kudretiyle hâkimdi;
Âdeta benziyor muammaya,
Ulemâmız da bilmiyor kimdi?
O eserler bugün define midir?
Ebediyette bir hâzine midir?
Bir bilen var mı? Nerdeler şimdi?
Öyle bir mûsıkîyi örten ölüm,

Bir teselli bırakmaz insanda
Muhtemel görmüyor henüz gönlüm,
Çok saatler geçince hicranda,
Düşülür bir hâyale, zevk alınır:
Belki hâlâ o besteler çalınır,
Gemiler geçmiyen bir ummanda.

12. ÖLÜM YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLE YAHYA KEMAL

(BİR ŞİİRİN HİKAYESİ)

Asım Sönmez

İstanbul'un, Yahya Kemâl'in tabiriyle en uhrevi ve en ledünni semti Kocamustafapaşa'yı zaman zaman büyük şairle beraber ziyaret ederdik. Ziyaret sabahları onu otelde ki odasında erkenden hazırlanmış bulurdum. Yolda onu dü şünceleriyle başbaşa bırakır, konuşmamayı tercih ederdim. Gözlerindeki dalgınlık serviyi görür görmez dağılırdı. Yüzünde beliren içten gelen bir aydınlığa benzer gülümseme benim içimi de aydınlatırdı. Artık toprağa basmaktan korkar gibi yumuşak ve yavaş adımlarla öteki dünyaya basar gibi olurduk. İşte böyle sabahlardan birinde :

Ahiret öyle yakın seyredilen manzarada,
O kadar komşu ki dünyaya duvar yok arada,

Mısraları üstadın dudaklarında çiçeklenivermişti. Şimdi o uzak yıllardaki gezilerin hâfızamdaki izlerine dayanarak diyebilirim ki; Kocamustafapaşa şiiri bu yollarda, o serviliklerde, o katı taşlar arası yumuşak, âlemde mısra mısra üstadın zihninde doğmuş hatta bazan kâğıda geç-

meden mukaddes bir sır gibi orada yatanların kulağına fısıldanmıştı.

Serviliklerde sükûn, yolda sükûn, evde sükûn,
Bu taraf sanki bu halkıyla ezelden meskûn.

Mezarlıklardan mahalleye doğru gelirken artık bize evler bile türbeler gibi sükûn ve huzur yeri görünürdü de Kocamustafapaşa'nın sakinlerini, ebedi sükûna kavuşmadan, köşesinde o sükûnu bulan ermişler gibi görürdük.
Üstad mırıldanırdı:

Bir afif aile sessizliği var evlerde;
Örtüyor farkı asaletle çekilmiş perde,

Zaman zaman yalnız uğuldayan servilerde, zâhiri hayat sahneleri bizi kandırmaz oldu. O zaman bu havayı tam içimize sindirebilmek için mezarcılar kahvesinde oturmayı âdet edindik. İsmi okuyucularıma soğuk gelmesin; biraz iç dünyası olan her insan büyük gerçeklerin havasına girip nefis murakabesine dalabilmek için Silivrikapısı karşısındaki bu kahvede oturmalıdır. Bu çıplak kır kahvesi değildir. Asırların hatırasını taşıyan çınarların gölgesinde yaşar. Bitişiğindeki çeşme Sipahi atlarının su içtiği büyük bir, yalak (su teknesi) olan bu kahve.. Bu günkü harap haliyle dudaklara Filozof Rıza Tevfik'in «Harap Mabedler» şiirini getiriyor.

İslâmın bahtiyar bir zamanında
Abuhayat varmış şadırvanında
Şimdi harap olan âyebanında
Dem çeken kuşların ömrü azalmış

Bu kahveye kimler gelmezdi. Manevi ağabeyim rahmetli Haydar Bey (Kokgil) den dinlediğime göre Fethiye'de mahalle komşularından Şeyh, Vasfi, Muallim Naci, Eyüb-

lü Zekâi Dede ve o devrin bir çok meşhurları bu kahvede otururlarmış: Benim yetiştiğim kimseler ise Tahirülmevlevi, Darüşşafakalı muallim Kâzım Bey, Tahir Ağa Tekkesi Şeyhi Behçet Efendi, Ebussut Efendi Zade Ali Emiri Kütüphanesi müdürü şair, hattat Suut bey ve Yenikapı ve Bahariye Mevlevi Şeyhleri Hüseyin Fahrettin, Bâki Efendilerle, sesinin güzelliği ile meşhur Kesemkaya Şeyhi Bülbül Ali Efendi Sultanhamamlı Zâkirbaşı Arif Bey, Nakşi Şeyhlerinden Sarmaşıklı Fadıl Efendi ve daha bir çok edip ve şair tarihi kır akademisinin birer mümessili idiler. Bu tarihi mezarlar arasında geçen gezilerimiz, Mezarlıklar Müdürlüğü meşhur arşivcilerinden rahmetli dostum Cemal Server Revnakoğlu şöyle vasıflandırırdı: Bu mezarlıklara (Açık hava arşivi) tetkikine de (Cinneti celile) derdi.

Hatta Ahmet Hamdi Tanpınar gerçek İstanbul'a mahsus havayı ve hususiyeti yakalamak isterken (Beş Şehir) kitabında bu semte geniş bir yer ayırır ve adeta vecd içinde şu satırları yazar:

«Sümbül Sinanın halifesi Merkez Efendi, surların dışında kendi yaptırdığı camiin ve kendi bulduğu ayazmanın yanında yatar. Yazık ki çocukluğumun hatıraları arasında kuytu ve haşmetli rahmaniyetini güçlükle bir kürsü gibi pırıldayan bir müslüman asklepion artık kaybolmuştu. Ziyareti o kadar karanlık yapan ağaçlar kesilmiş, avludaki dergâh höcreleri yıkılmış, kuyu kapatılmış, hülasa sırrın kendisini yapan unsurlar ortadan kalkmıştır. En çok sevdiğim ağaç çınardır. Geniş pençe yaprakları munis dev gibi gövdeleriyle onlar bana Peçevenin anlattığı o sefer meşveretlerinde söz alan, kumandanlara yol gösteren, akıl öğreten serhat gazilerini hatırlatırlar. Gerçeği de bu ki her çınarda bir dede edası vardır. Onlar toprağımızın ha-

kiki gururudur: Belki dedelerimiz o heybetli vakarı, o dağ sükünetini onlardan öğrendiler. Onun için Yahya Kemâl'in Itrî'yi eski çınarların mektebinden yetiştirmesini çok iyi anlıyorum.»

O dehâ öyle toplamış ki bizi,
Yedi yüz yıl süren hikâyemizi
Dinlemiş ihtiyar çınarlardan.

Burası yalnız yeni İstanbul hayranlarının yeni edebiyat düş künlerinin yeri olmakla kalmıyor, eski gönül adamlarına bir nevi karargahlık yapıyordu. İşte meselâ biraz ötedeki üstü açık türbede Haydar Baba yatıyordu ki rastgele sıradan bir fani değildi. Kendisi Osmanlı ordusunun halifeler merkezi Bağdat'ı fethetbesini isteyerek bu emele bütün varlığını ve gücünü vakfetmişti. O kadar ki her gece köşesinden sanki hayâli ve ruhu ile kalkıyor, zaman ve mesafeyi adeta tayyederek o fetih ordusu ile beraber yürüyor ve sabahleyin başı bir seferden dönmüş gibi ter içinde yastığa düşüyordu. Bir sabah o yarı uyanık rüyada gördüğüne kendini kaptırmış ve (Bağdat) alındı diye sevinçinden haykırarak genç fatih (Genç Osman)ın yanına yatmak istercesine kendini çıkıp haykırdığı kalenin üstündeki yüksek yerden kaldırıp atmıştı.

Üstad bütün buna benzer menkibeleri duyup işitmekle kalmıyor sanki o fetihler ve ermişlerle beraber yaşıyor, otele dönünce de bu yaşantıları mısralarına geçirebilmek için onlarınkine muvazi murakabe saatleri geçiriyordu.

Bu havaları teneffüs ederek... bu hatıraları yaşıyarak bu kahvede hislenir ve..

Kaldırımsız daracık iyri sokak, doğru sokak,

Her geçildikçe basılmış ve düzelmiş toprak
lara yine sessiz basarak Kocamustafapaşa'ya doğru yol alırdık.

Üstâd yine :

Gizli bir his bana Hâtıf gibi, ihtar ediyor;
Çok yavaş, yalnız içimden duyulan sesle, diyor;,
Gitme kal sen bu taraf halkına dost insansın;
Onların meşreb, iklimi ve ırkındansın,

diye yeni sunuhatından mısralar okurdu.

Gece, şi'riyle sararken Koca Mustafapaşa'yı,
Seyredenler görür Allâha yakın dünyâyı.

Sanatkârların ruh haletinde bazen izahı güç olaylar olur. Bakarsınız vecde kapılır, 300 - 400 mısralık bir şiiri bir iki günde kusursuz, noksansız ve emsalsiz bir mükemmeliyette bitirir. Bir başka gün. 30 - 40 mısralık bir başka şiirinde bir türlü dolduramadığı bir gedik kalır. Haftalar aylar, hatta yıllar geçer imkânı yok o eksiği, o gediği kapatamaz. Bu hal saz sanatkarlarında da olur. Herkesi kendisine yıllarca hayran bırakan bir icrakar. Bir gün bakarsınız beceriksizliği sebebiyle sahneden kaçacak olur. Tarihimizde bunlara ait misaller çoktur.

Devlet idaresinde şiir yazmanın bir meziyet sayıldığı devirdi 3. Ahmed de böyle bir hevese kapılmıştı. Yaptığı şahaser çeşmeye ebced hesabı ile bir tarih düşürmek istiyordu. Sonsuz gayretler sarfetti ve nihayet:

«..... Besmeleyle iç suyu Han Ahmede eyle dua» diye yazabildi. Yazabildi ama ne varki tarih 4 eksik düşüyor. Padişah uykusuz geçen gecelerine rağmen bu besmelenin başına 4 sayılık bir kelime koyamıyor. Hünkârın sinirlerinin

bozulduğunu gören yakınları:

— Efendimiz beyhude kederlenmeyin. Vehbi kulunuz bu işin, payine erişilmez üstadıdır. Ferman buyurunuz menfasından gelsinler, efendimize lâyık bir şekilde tarihi tamamlasınlar» demişler. Padişah ferman eylemiş. Affı şahane ve İstanbul'a dönmesi bildirilmiş. Vehbi İstanbul'a dönmüş. Padişah'ın müşkülü ve arzusu kendisine bildirilmiş. Koca bir ufak bir istigrakden sonra derhal şu nefis mısraı tertiplemiş :

Tarihi Han Ahmedin cari zeban'ı lüleden
Aç... Besmeleyle iç suyu han Ahmede eyle dua

Padişahın yazdığı kısım musluktan akmaktadır. «Aç» diyor. Açınca da musluktan;

«Besmele ile iç suyu han Ahmede eyle dua» diyor.

A; 1, ç: 3 ikisi dört eder. Sanatkâr şair böylelikle Padişahın bu tarihteki hissesini de ayırmış oluyor.

Şimdi gelelim Yahya Kemal üstada «Koca Mustafapaşa» diye nefis bir şiir yazmağa başladı. Ama tamamlayamdı. Üstadın ilham saatının yelkovanı bir yerde takıldı kaldı. Saat işlemiyor. Tamamlanması gereken mısraı şu..

..... **Gece vakte kadar**
Bir mücevher gibi Sünbül Sinan'ın rûhu yanar.

Bu bir türlü tamamlanmayan şiir üstadın oteldeki odasında çalışma masasının üzerinde bekledi. Kaç gün.. Kaç hafta, kaç ay mı? diyeceksiniz... Tamam yedi sene.
1950 yılının ocak ayı idi. O sene kış pek insafsızdı. Bir çok memurların işe gelmediği gelenlerin de akşam evlerine nasıl döneceklerini düşündükleri bir kar fırtınasında çalıştığım Belediye Matbaasının mücellithanesindeki telefo-

nundan Başmücellik rahmetli Kâzım Varol'un delâletiyle beni matbaa şefi Salih Atalay bey yanına çağırdı. Gittim açık telefonda beni bekleyen üstad Yahya Kemal beyefendi idi. Bana ıstıraplı ve yalvarır bir sesle: «durumum tahammül edilir gibi değil. Hemen doktor Rahmi Duman beye git. Ricalarımı söyle, bana kadar gelsinler» dedi. Ve telefonu kapattı.

Türbe neresi... Fatih nerede. Park otele nasıl gidilir? Kurtlar, kuşlar yuvalarından çıkamıyor. Öyle bir kâr fırtınası. Naçar. Bin müşkülatla Fatih'e gittim. Muayenehanesinden Rahmi Duman beyi aldım. Binbir rica ile bir şoförü Park Otele gitmeğe razı edebildik ve gittik. Rahmi Duman bey muayenesini yaptı. Kendilerini uzun uzun dinledi. İç sıkıntısından ve soğuk algınlığından şikâyetçi idi.

— Asım! Rahmi Duman beyefendiyi yolcu et. Sen kal, Ben kendimi iyi hissetmiyorum dedi. Arzusuna uydum. O gece bire kadar yanında kaldım. Orada da sabahlayabilirdim. Ne var ki bir hayli ihtiyar olan annem Hayriye bacı hasta idi. Park otelden ayrılırken «Asım sabah altıda burada ol» emrini vermişti. Bin bir zahmetle Eyüb'e gelebildim. Ama saat iki buçuk olmuştu. Annem uyumamıştı. Oturduk, geç kalışımın sebebini anlattım. Kadıncağız sabah namazında onun için dualar eti. İkimizde uyuyamadık, uyursak vaktinde kalkamayız diye. Üstad erken saatte beni bekliyordu. Ortalık zifiri karanlık. Gece devam ediyor. Mezbahadan Tabakhaneye deri yüklemiş bir kamyonet geçiyordu. Ona istediği parayı verdim. Beni Park Otele kadar götürdü. Üstadın odasına girdim, masanın üzerindeki saati göstererek, hiddetle yüzüme baktı!

— Asım beş geçiyor dedi. (Üstad Üsküp'lü olduğu için beş

diyemezdi.) Bu sefer serzeniş sırası bana geldi «Beyefendi, beyefendi öyle bir kar var ki çok kimse bu saatte evinden çıkamıyor. Sizin burada kaloriferli odada keyfiniz tamam, dışarıdan haberiniz yok.» dedim, bir şey demedi. Annemle sabaha kadar gözümüze bir dakika uyku girmediğini de anlattım.

— Peki.. Annen dua etti. Sen ne yaptın? deyince dayanamadım.

— Efendim, ben de sizin yarı kalmış olan Koca Mustafapaşa şiirinizdeki mısraı tamamladım deyiverdim. Derhal irkildi. Kaşları çatıldı. Hastalandığını unutmuştu. Bana hem hiddet ve hemde taaccüple bakarak;

— «Benim şiirlerime el uzatmak, dil uzatmak senin ne haddine! Bunu nasıl, ne cüretle yaptın? dedi.

— Beyefendi yedi senedir masanızın üzerinde boynu bükük kalması hamiyetime dokundu. Katlandığım şu iki günlük cefa karşılığı bunu bana bağışlarsınız diye tamamladım.» dedim.

Hafifçe güldü mü bilemiyorum, ama serzenişlerine devam etmedi. Ve:

— Oku da ne halt ettiğini anlayalım, dedi. Okudum ve noktalı yerler için şöyle demiştim.

Mağrifet güllerinin açtığı son fecre kadar
Bir mücevher gibi Sünbül Sinan'ın ruhu yanar
Yahya Kemal

— Vay hain... vay... Yahu fena da olmamış. Fena olmamış amma, pek de iyi olmamış. Gel şöyle söyleyiverelim de bu iş bitsin. Ve sen de bir daha boyundan büyük işlere karışma dedi. Üstadın derhal yaptığı düzeltme ve ta-

mamlama şöyle oldu.

Ne ledünni gecedir tâ ağaran vakte kadar
Bir mücevher gibi Sünbül Sinan'ın ruhu yanar.

Mısra böylece tamamlandı. Duyduğum hazla iki gündür çektiğim meşakkati unuttum. O da hastalığını unutmuştu. Ortalık ağarıyordu. Sabahın sekizine kadar hizmetinde bulundum. Belediye matbaasındaki işime gitmek üzere yine karların kapattığı yollarda yuvarlanmaya başladım.

Bu hikâye üzerine Asım Bey, A. Hamdi Tanpınarın kendilerine «Asım! Sen gizliden gizliye Edebiyatımıza hizmet etmişsin» demiş olduğunu nakleder (N. K.)

III. Bölüm

ŞİİRLER

Mûsıkî denilen nutk-u ilâhî
Bir coşkun denizmiş.. nâmütenâhî !...

«İLÂHİ LİSAN»

Mûsıkî, bir titreşim;
Aşk ve Rûh'la birleşim.
Mûsıkî dalga dalga,
Bir yükselişdir (Hakk»a,
Mûsıkî, bir hoş nidâ,
Onu halk eden Hudâ,
Mûsıkî, bir yakarış;
Ses'le Allaha varış.
Mûsıkî, bir ibâdet;
Rûh'a sindirir rahmet.
Mûsıkî, bir imtiyaz;
İlâhî en hoş niyaz.
Mûsıkî, rûhun dili;
Arş-ı A'lâ menzili.
İki cihânda kezâ,
Edilir muhafâza.
Mûsıkî, sonsuz huzûr,
İlâhî lisân, budur.

«Enver Tunç Alp»
Emekli Albay
7 Haziran 1972
Memleket Gazetesi

Yukarıdaki güzel şiir üstâd Rebâbî Sabahattin Volkan bey efendi tarafından lütfedilmiştir.

ŞERİF MUHYİDDİN'E

Yanık bağrında, yıllardır ,kanar mızrabının yâd'ı,
Gel ey bîçâre Şark'ın, Şark'a küsmüş gitmiş evlâdı.
Zaman ıssız, mekân ıssız görünmez kimse meydanda,
Gel ey dâhi-i gaib, san'atın pek bikes arkanda.

Bütün cevvinde ölgün rûhu inler bir derin ye'sin,
Bu viran kubbe yüksek bir figan ister ki ses versin.
Evet, yüksek, senin Ud'un kadar yüksek figan ister.
Gel ey Dâvûd-u san'at Sûr-u Mahşerden nevâ göster!
Uyansın, gel ki mızrabınla şarkın dalgın eb'âdı
Kıyametler koparsın, her telin bir sesle feryâdı.
Türâb olmuş emeller silkinip çıksın mezârından,
Hayat emvâcı, fışkırsın mûhitin rûh-u zârından.
Gönüller cezbelensin cezbeler Mevlâya tırmansın,
Fezâlar Kudretin (Lebbeyk) tûfaniyle çalkansın.
Gel ey Peygamberin fevk-al-beşer fıtratta evlâdı
Bugün, biçâre san'at bekliyor, bir senden imdâdı.
Gezen lâkayd ayaklardır bugün kudsî harîminde
Nasıl nâ-mahrem izler var görürsün Şarka bir in de
Melez, soysuz, şerefsiz parçalardan başka şey yok hiç
Ne düşkün zevk-ı millî besteler piç, şaheserler piç
Asâlet rûhu bin fetretle sarsılmış, harâb olmuş,
Yürekler çöl kesilmiş, duygular yer yer serâb olmuş,
Bu çöl tûfanlar ister cev-vi san'attan ki ürpersin
Sen ey dâhîsi Şarkın, yoksa bir yağmur mu beklersin?
O müthiş ûd'unun birden çakıp göğsünde bin mahşer
Denizler püsküren her nevhadan yağmazsa şimşekler.
Bu zulmetler kımıldanmaz, bu kavrulmuş zemin kanmaz
Nasıl kansın ki vâdi öyle yağmurlarla ıslanmaz.
Ne terler döktü alnından Büyük Ceddin (X) ne uğraştı,
O terlerdir ki serpildikçe kumdan vâhalar taştı.
Bütün gözler kararmışken behimiyetle, küfranla,
Nasıl yükseldi yurdun kalbi lâhûti bir imanla,
Nasıl fışkırdı ümmi sînelerden öyle hisler ki
Hayal etmezdi insaniyetin biçâre idrâki.

(X) Peygamberimiz Hazret-i Muhammed (S.A.)

Zaman artık senin. Gel sen de yükselt öyle bir vâha
Bu ıssız çölde hâib inleyen binlerce evrâha.
Gel ey Peygamberin fevk-al beşer fıtratta evlâdı,
Uyansın, gelki, mızrabın'la Şark'ın dalgın eb'âdı.

— **Mehmet Akif Ersoy** —

ESKİ MUSIKİ

Çok insan anlayamaz eski mûsıkîmizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden
Açar bir altın anahtarla rûh ufuklarını.
Hemen yayılmaya başlar sadâ ve nûr akını
Ve seslenir büyük Itrî semâyı örten ruh
Peşinde dalgalanır bestesiyle Seyyid Nûh
O mutlu devrede Itrî'ye en yakın bir dost
Işıklı dantelalar bestekârı Hâfız Post
Bu neslin ortada dâhîcedir başardığı iş!
Vatan nasıl karışır mûsıkîyle göstermiş.
Bu yaz kemençeyi bir dinledinse Kanlıca'da
Baharda bir gece tanbûru dinle Çamlıca'da
Bu sazların duyulur her telinde sâde vatan
Sihirli rüzgâr eser dâimî bu topraktan.
Evet bu eski nesil bir şerefli âlem açar
Duyuşta ince zamanlardan ınkırâza kadar
Yüzelli yıl, sıra dağlar birer yücelir
Ve âkıbet, Dede'nin anlı şanlı devri gelir.
Bu mûsıkîyi, O son kudretiyle parlattı.
Ölünce, ülkede bir muhteşem güneş battı.

— **Yahya Kemal Beyatlı** —

Yahya Kemal Beyatlı

(En son çekilmiş resmi)

Bu fotoğrafı dolayısiyle vefakâr dostu Asım Sönmez'e «Asım hayat boyunca gezdiğim yerlerde çok resim çektirdim. Fakat bu son çektirdiğim kadar hiç birini sevme dim» dediği Asım Bey tarafından bize nakledilmiştir.

TÜRKÜZ TÜRKÜ ÇAĞIRIRIZ

Dünya dolsa şarkıyılan
Türküz türkü çağırırız
Yola gitmek (1) korkuyulan
Türküz şarkı çağırırız
Türküz Türkler yoldaşımız
Hesaba gelmez yaşımız
Nerede olsa savaşırız
Tüküz türkü çağırırız
Türklerdir bizim atamız
Halis Türküz kanı temiz
Şarkı gazeldir hatâmız
Türküz türkü çağırırız
Bayramlarda düğünlerde
Toplantıda yığınlarda
Sıkılınca dar günlerde
Türküz türkü çağırırız
Yaylâlarda yataklarda
Odalarda otaklarda
Koyu gibi koytaklarda
Türküz türkü çağırırız
Su başında sulaklarda
Türkün sesi kulaklarda
Beşiklerde beleklerde
Türküz türkü çağırırız
Hep beraber gelin kızlar
Bile çoşar o yıldızlar
Türküz türkü çağırırız
Koşulunca çifte sazlar
Türküz türkü çağırırız
İnler Veysel arı gibi
Bübüllerin zârı gibi

Turnalar katarı gibi
Türküz türkü çağırırız.

— Âşık Veysel Şatıroğlu —

UD'UN TESİRİ

Çerâğan devrini getirdi yâde,
Sunduğum peyâle lâle mi nedir?
Lebinde titreyen katre-i bâde,
Gonçe gül üstünde jâle mi nedir?
Füsûn-i hüner var destinâzında,
Edây-i hasret var sûz-i sâzında;
Gönüller inliyor ihtizâzında.
Udunun nağmesi nâle mi nedir?
Söyle, ey gençliğin tâç-ı gurûru,
Nedendir rûhumun gizli sürûru?
Kumral saçlarının hande-i nûru,
Mehtâb-ı hüsnünde hâle mi nedir?

— Dr. Rızâ Tevfik —
(Şerif Mûhiddin için yazmıştır)

SİTEM

Sâkiye sitem etme boşalmış diye cânım,
Gel, sevgili, geç karşıma, sohbetse merâmın
Aç defter-i dîvanı bir engin sese râmet
Nef'îyi bitirdinse fuzûlî'ye devam et.
Avâre başım dalmaya âmâde dizinde,
Al rûhumu, gezdir yine rüyâ denizinde.
Mâhurla, Sabâ, söyle de son fasla alınsın
Itrî'nin o enginde, Nevâ-Kâr'ı çalınsın.

Yaksın yine, sönmüşse buhurdanları âhım,
Varsın uzasın her geceden fazla sabâhım.

— **Ercümend Berker** —

Seherden uğradım dostun köyüne
Güzeller başıma derilsin bu gün
Herkes nazlısını alsın yanına
Şeftali pazarı kurulsun bu gün
Avlusunda öter kumrular, kazlar
Çalınır ötede çalgılar, sazlar
Zülfü top top olmuş gelinler, kızlar,
Bizim de davâmız görülsün bu gün

— **Karaca Oğlan** —

Anlamak istersen eğer pîyrini,
Al oku Sultan Veled'in şiirini,
Raks ediyor bang-i rebabiyle hûr,
Kendisi de, sözleri de hepsi nûr,

— **Midhad Bahârî Beybur** —
(Sultan Veled Efendimiz ve şiirleri)

Gökyüzünde yükselen o heybetli mûsıkîyi
dinleyecek hikmet ehli kişi
var mıdır?
Çünkü, bütün mûsıkînin menbaı olan Zât,
bütün kapları ağzına kadar doldurur,
ve kendisi doluluk içinde bulunur.

— **Kebir** —

Hem saza mâilem hem de sohbete
Hem sana mâilem hem de devlete
Aşkın ile düştüm diyar gurbete
Ne sen beni unut, ne de ben seni

— **Pîr Sultan Abdal** —

SEMA'...

Sanma beyhûde döner vecde gelen âşıklar,
Mest-i cânân olarak akla vedâ' eylerler.
Nây'dan bang-i elestîyi duyup âh ederek,
Hakkı âgûşa sarar, öyle semâ eylerler.

— **Mithat Bahârî Beytur** —

Karac'oğlan der ki, âşıkım saza,
Dayanılmaz Suna'm sendeki naza
Elindeki kadehi, dudakta meze
Gerdana dökülen telleri, bir hoş

— **Karaca Oğlan** —

RİNDLERİN ÖLÜMÜ

Hâfızın kabri olan behçede bir gül varmış
Yeniden her gün açarmış kanayan rengiyle
Gece bülbül ağaran vakte kadar ağlarmış
Eski Şîrâzı hayâl ettiren âhengiyle
Ölüm âsûde bahâr ülkesidir bir rinde
Gönlü her yerde buhûrdan gibi yıllarca tüter
Ve serin selviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar gece bir bülbül öter

— **Yahya Kemal Beyatlı** —

Mûsıkî fenni de hikmettendir,
İlm-i eshâb-ı tabîattendir.

— Sümbülzâde Vehbî —

SAİD PAŞA İMAMI (I)

Coşar âvizeler artık, köpürür kandiller;
Bu ışık çağlıyanından bütün âfak inler!
Yalının cephesi, Ülker gibi, baştan başa nur;
Nim açık pencereler, rengü ziyâdan mahmur,
Al, yeşil mavi fenerlerle donanmış kıyılar,
Serv-i siminler atılmış suya, titrer par par,
Dalgalardan seken üç çifte kayıklar sökerek,
Süzülür sahile, şahin gibi, yüzlerce kürek,
Bir taraftan bu akın yüksek dursun karaya;
Bir taraftan dökülür öndeki saflar Saraya,
Rıhtımın taşları, zümrüt gibi, İran halısı:
Suda bitmiş çemen, üstünde de Sultan Yalısı!
Renk renk açmış o başlar, biriken mahşere bak:
Fes , arâkiyye, sarık, yazma, bürümcük, yaşmak,
Taylasan, takye, nazarlıklı hotoz, ağbânî,
Mavi boncuk, oyanın türlüsü, dal dal yemeni,
Ama birçokları dâvetli değilmiş kime ne?
Bu açılmaz kapılar, şimdi, açık her gelene.
Avlu dış bahçe, harem bahçesi, taşlık, yer yer,
Medd-ü cezrin ebedî sâhası: boy boy siniler,
Ki donandıkça o başlarla, hemen, çepçevre,
Tablalar, ay dede çıkmış gibi, başlar devre!

(I) Ahlâkı da sesi gibi ilâhî olan bu adamı çocukluğumda bir kere dinlemiştim. Said Paşanın kim olduğunu bilemiyorum. - Şâirin notu -

Yayılır baygın, ılık bir buğu, bir tatlı duman;
Çözülür büsbütün âvâre sinirler o zaman.
Kafalar tütsüyü aldıkça döner, mest-i hayat;
İki el bir baş için, kim kime artık? Heyhat!
Orta katlar, sofalar, belli ki dâvetlilere:
Sofralar tahtanın üstünde değil bir kere:
Bir de, oldukça merasimle bükellef huzzar:
Sonra, kalkıp oturanlar bütün eshâb-ı vakar.
Yatsı bir hayli geçer, çifte ezanlar verilir;
Yazma seccadeler artık yere, boy boy, serilir.
Doğrulur Kıble'ye herkes, kılınır şimdi namaz;
Derken «âmin!» çekilip arz edilir Hakk'a niyâz,
— Başlayın mevlide!
— Lâkin, hani? Mevlid-hân yok?
— Sordurun!
— Hiç de gören bir kişi, bir tek can yok!
— Üsküdar'dan gelecek sözde, olur şey mi ki bu?
— Bâri söz verme..
— Adam sen de, bırak meczubu!
— Bence aynıyla keramet delinin gelmediği:
Şu ilâhicilerin hepsi okur ondan iyi.
— Bilmem
— Dinlediniz şimdi...
— Evet, çok yüksek...
Ama Hazretle kıyas etmeye gelmez.
— Ne demek?
— O anaç bülbüle eş beslemez artık yuvalar.
— Pek uçurdun, a beyim!
— Yok, ben uçurmam, o uçar.
Sade bir gelse.. Fakat gelmedi, bilmem ki neden?
— Beklemek nafile, hâlâ ne gelen var, ne giden!
— Harem ağasında haber..

— Anlıyabilsek, ne diyor?
— «Okuyun, beklemeyin» emrini tebliğ ediyor.
— Gâlibâ Valide Sultan gazabetmiş Hoca'ya,
— Gazabettiyse, çanak tuttu herif, doğrusu ya.
Bir saray halkını —Sultanla beraber— hiçe say;
Bunca dâvetliyi, dâvetsiz beklet bir alay;
«Oyun ettim size; hey sersem adamlar!» diye gül!
Çekilir nağme değil. Neymiş, anaçmış bülbül!
— Kim bilir, özrü var?
— Dinleyemem varsa bile!
Başlanır MEVLİD'e mu'tâd olan âdâbiyle
Önce Tevhid okunur, gayş ile dinler heskes.
O, güzel sonra müessir, sekiz on parlak ses,
Kimi yerlerde İLAHİ, kimi yerlerde DURAK;
Kimi yerlerde cemaatle beraber coşarak,
Kalan üç bahri terennümle, çekerken «âmin!»
Ta uzaklarda çakar zulmet içinden bir enîn,
Gecenin kalbi durur; ürperir inler, cinler;
Açılan pencereler, göz kulak olmuş, dinler.
O enîn karşıki sahilden açılmaz mı biraz,
«Sultân-ı Rüsül, Şâh-ı Mümeccedsin, Efendim!
Tutuşur, Cephe-i Sinâ-ya döner, sîne-i cev:
Sanki yüzlerce yanık ney savurur, yer yer, alev!
Kayalardan, kıyılardan bir ateştir çağlar.
Lâhn-i Dâvûd ile inler yine gûya dağlar!
Ah o kudsî nefes eşbaka ederken sereyan,
— Karalar vecd ile pür-cûş, sular pür-galeyân -
Dem çekip, dem tutarak etmeye başlar feryad,
Boğaz'ın her tarafından bir ilâhî inşaat:
«Sultân-ı Rüsül, Şâh-ı Mümeccedsin, Efendim!
Bîçârelere devlet-i sermedsin, Efendim!

Menşûr-u «Le amrük»le müeyyedsin, Efendim! (I)
Livân-ı İlâhide Ser-Amedsin, Efendim
Sen Ahmed-ü Mahmûd-u Muhammed'sin, Efendim!
Hak'tan bize Sultan'ı Müebbedsin, efendim!»
Kesilir, gitgide, tedriç ile sesler artık,
Aktarır sahile mevlidciyi bir köhne kayık,
Koşarak, doğruca mabeyne alır karşı çıkan,
«Nerde kaldın, Hoca? der Vâlide Sultan o zaman,
Sen de kalleşlik edersen, bize eyvahlar ola!»
— Henüz akşamdı ki, gelsem diye, düştüm de yola,
Yürüdüm haylice, Derken -hele sen kısmete bak!-
Öteden karşıma bir yaşlıca hatun çıkarak,
«Azıcık dursana, oğlum!» dedi. Durdum, nâçar
— Göğsün îmânlıya benzer, sana bir hizmet var,
Ama reddetme ki zaten beni mahvetmiş ölüm,
Bir perişan anayım, dağ gibi evlâd gömdüm!
Kızımın canı için bari bu kırkıncı gece,
Şöyle bir mevlid okutsam diyorum, kendimce,
Nasıl etsem? Okuyan çok ya, benim yufka elim..
Hocasın, elbet okursun; hadi oğlum, gidelim.
Ne olur bir yorulursan, hadi bekletme, günah!
Sen benim yavrumu şâd et ki, rızâen li-llâh,
İki dünyâda aziz eylesin Allah da seni.»
Hâtunun sözleri divaneye döndürdü beni;
Ne saray kaldı hayalimde, ne Sultan, ne filân;
«Çile dolsun, yürü öyleyse, dedim, oldu olan!»
Size yüzlerce adam mevlid okur benden iyi.
Ama biçâre kızın, bağrı yanık, anneciği,

(I) Kur'ân-ı Kerim'in (Hicir) Sûresindeki âyetine işârettir ki, mânâsı: «Onlar, yani senin düşmanların, ya Muhammed, sersemlikleri yüzünden yaptıklarını bilmiyorlar.»

Yoklasın merdini, nâ-merdini, insan diyerek,
Eli yüzlerce heyûlâya değip boş dönecek,
Fukaranın seneler, belki, siler göz yaşını;
Hangi taş pekse, hemen vurmaya baksın başını,
Elin Evlâdına yanmaz parasız bir kimse,
Çaresizdim sizi bekletmede, beklettimse,
— Hoca! der Valide Sultan, beni ağlatma, yeter!
Yeniden mevlid okursun bize, dâvâ da biter.

— Mehmet Akif Ersoy —

Ben ben dediğim, ben değilim, sensin hep
Cânım dediğim, ten dediğim, sensin hep
Mânend-i kudûm, sinekûbân olduğum
Tennâ tenenâ, ten dediğim, sensin hep.

— Esrar Dede —

Bir nağme ile gönül şehrini kana gark etmek kaabildir. Bir rüzgârı ile bir çimen dolusu gülün sinesini yaralamak mümkündür.

— İkbal —

Ey mutrip, ey sâkî, seher vakti öten bir kuşun gönülleri saran nağmesi benim aklımı alır, beni sarhoş eder.

.....

O benim için, tapınılacak yegâne varlıktır:
benim için başkası mevcut değil.
Dilim, kirli sözlerden vazgeçmiştir,
gece gündüz Onun haşmetini terennüm eder;
Otursam da kalksam da, Onu asla unutamam;
Çünki Onun mûsıkîsinin temposu
kulaklarımda çınlar,
Kebir diyor ki: «Gönlüm çılgınca bir coşkunluk
içindedir, gönlümde saklı olanı açığa
vuruyorum. Bütün zevk ve elemi aşan o
bir tek büyük saadetin içine garkolmuşum.»

— Kebir —

GECE

Bir hârei mutalsam,
Bir sayei Tûbâ bu;
Bir fânûsu muhteşem,
Bir âvîzei zîbâ bu;
Serâzâd aşk bu dem,
Serâzâd vuslat,
ve serâzâd hayâl mecnunca,
Bin bestei tâhûtî inmede sanki şu an kubbei fağfûrdan..
Her şey hâbîde, sesiz,
Her şey bîtâbîde.
Dal dal zümrütlerde gülen
mehtâp uyanık sadece:
aşk uyanık,
visâl uyanık,
Hâyâl uyanık...
Bir yanda mehpâre ve meh şimdi,
Bir yanda alev alev ezhâr,
simin fevvâreler altında suda
çırpınmadalar...
Bu manzûmei rengînede;
Şâli lâhûr cemâli nûrdan bir dildâde;
İksiri muhabbet sunmade
Bâde bâde, billûrdan...
Bir mestîi pür füsûn ki bu
Doğar şu hüsnü ândan
Rahiki garâmla,
Bir sihri meygûn ki bu
İçilir humreti dehândan
Damla damla !

Kadri Başokutan

Bu hoş rüyâ biter nihâyet,
Eser mesîmi seher
Serin serin;
Mâverâyı erguvânîye göçer
Tuyûru ümmidi
gönüllerin !...

— Kadri Başokutan —

Ey dost! Bu beden Onun çeng'idir;
Tellerini gerer, ve ondan Brahma'nın
nağmesini çekip çıkarır.
Eğer teller kopar, anahtarlar gevşerse,
o zaman bu toprak âletin toprağa
dönmesi gerek.

— Kebir —

Yavrumun gittiği Bulgar Dağı'dır
Beni işittikçe zülfün dağıdır.
Öpülecek, kokulacak çağıdır
Yâr türkü söylüyor dilleri sarhoş

— Karaca Oğlan —

Yadigârın bize âyin-i sema oldu, gıda
Döneriz, raks ederiz mest-i ezel, mest-i Hudâ,
Naylar Hû çekiyor, çeng-ü rubab âh ediyor,
Çalınan her sazın âvazesi Allah, diyor,

— Midhad Bahârî Beytur —
(Aşıklar Sultanı Mevlânânın Huzûr-ı Muallâsı)
Eşiğinde

Bu şarkıcı o kadar inledi ki, ciğeri kan oldu ve iki gözünden kanlı yaş halinde akıp giti.

— İkbal —

Bu gün elime almaz oldum sazım
Arşa direk direk oldu avâzım
Dört şey vardır bir karındaşa lâzım
Biri ilim, bir kelâm, bir nefes, bir saz

— Pîr Sultan Abdal —

VEHBI'YE

Her rind bu bezmin nedir encâmı bilir
Dünyâmızı nâgâh zalâm örtebilir

Bir bitmeyecek ses verirken beste
Bir tel kopar âhenk edebiyyen kesilir

— **Yahya Kemal Beyatlı** —

Yağmur yağar şimşek çakar gök gürler
Çoban kaval çalar seslenir kırlar
Güneş vurur baharlanır o yerler
Derin derin derelerden su çağlar

— **Âşık Veysel** —

Benim her derdime ortak sen oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan m-aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma
Ay geçer yıl geçer uzarsa ara
Geyin kara libas yaslen duvara
Yanımdan göğsünden açılır yara
Yâr gelmezse yaraların elletme
Sen petek misâli Veysel de arı
İnleşir beraber yapardık balı
Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
Ben babamı sen ustanı unutma.

— **Aşık Veysel** —

Kim içerse, sâki-i dilden şerâb-ı aşkını,
Kendi kendinden geçer, mest-i Yezdânî doğar,
Çenkler, neyler alır âheng-i şiirinden eda,
Gül feminden fer bulur, her nükte nûrânî doğar.

— **Midhad Bahâr' Beytur** —

(Mevlânâmız için)

Şâir derin duygusunu bestelerde inlerse,

Sonra aks-ı sadâsını gönüllerden dinlerse (I)
Bu sihre mûsıkî derler.
San'at zâten sihirdir.
Müphemâta lisan vermek, can yaratmakla biridir.

— **Dr. Rıza Tevfik** —

İSMAİL DEDE

Tâûna giriftâr olarak Mînâ'da
Can verdi cehennem gibi bir hummâda
Fânî ise öz bestelerin hallâkı
Doğmak yaşamak nâfiledir dünyâda

— **Yahya Kemal Beyatlı** —

Seher vakti bir bahçenin ağaçları arasında
Bir bülbül, ne güzel söylüyordu:
«Gönlümde ne varsa çıkar, ortaya at:
Nağme olsun, inleme olsun, ah olsun, efgan olsun!...»

— **İkbal** —

İHTİYAR KEMANCI

Çal ihtiyar kemancı durma çal kapımda,
Bana benim hikâyemi anlatıyor şarkıların.
Haremde otuz yıl evveli bir yalı
Gölgeli geniş bahçesinde çamurlu havuz
Etrafında güngörmüş sünger taşları.
Yaban otlar dolanırken çıplak ayaklarına
Esmer ince bir çocuk eğilir
Çırpınan balıkları adlarıyla sayardı.

(I) Yâ'nî o bestenin herkese te'sîri tahakkuk ederse, (insânî olduğu anlaşılırsa) en hakîki mûsıkî öylesidir.
— Şâirin kendi notu —

Denizde bir yol yapardı çamurlardan
Sonra bir kayık kâğıtlardan
Dinlerdi koca gözlü kurbağalarla
Mavi boyalı kuşlardan
Otuz yıl evveli moda olan şarkıları.
Bilmezdi çocuk şeytanın gezdiği tenha yerleri
Şarap kokan kadınları,
Nasıl tutulur koklanırdı genç kızların elleri,
El sallarken doğan güne pancurlar
Burcu burcu kokardı penceresinde sarmaşık gülleri.
Çal ihtiyar kemancı durma çal kapımda,
Bana benim hikâyemi anlatıyor şarkıların
Kelebek kanatlarından dökülen tozlara karışıp
Gidiverdi esmer çocuğun o altın sahilleri, penbe yılları..
Çal ihtiyar kemancı durma çal kapımda
Bana beni anlatıyorsun
Beni ağaran saçlarım, yanımda çocuklarım, karım
Otuz yıl evvelki hareme o yalıya atıyorsun.

— Yılmaz Peker —

Çalınmamış çanlara ve davullara kulak ver!
Aşkta sevince eriş!
Yağmurlar susuz yağmakta, ırmaklar ise,
ışıktan nehirler halinde.,
Bütün âlemi saran bir tek Aşktır.
bunu lâyıkiyle bilenler pek azdır,
Akıl gözüyle bu Aşkı görmeği ümit edenler kördür,
o akıl ki, ayrılığın sebebidir -
Akıl Evi çok, çok uzakta!
Hayatın ve ölümün temposu orada ses verir,
Vecd hali gönülden fışkırır, ve bütün mekân
aydınlık taşırır.

Çalınmamış Mûsıkî orada çalınır, üç âlemin
aşk mûsıkîsidir. bu.
Üç milyon güneşin ve ayın kandilleri yanmaktadır;
Davul orada vurulur, ve âşık sallanarak
rakseder.
orada aşk şarkıları ses verir, ve ışık,
sağanak halinde yağar; âbid ise,
semâvî âb-ı hayatın lezzetiyle kendinden
geçmiş haldedir.
Hayat ve ölümü seyreyle; aralarında
ayrılık yoktur,
Sağ el ve sol el birdir ve birbirinin aynıdır
Kebir diyor ki: «Dirayetli kişi orada dilsiz
kalır; çünkü bu hakikat ne veda'larda
ne de kitaplarda aslâ bulunmayabilir.»

— Kebir —

Tenim ile canım arasındaki bağı ne soruyorsun?
Ben, «ne kadar ve nasıl» gibi kayıtlar tuzağına
düşenlerden değilim. Ben esasında perişan, muztarip
bir nefesim; bir ney'in bağrından yükselirsem
nağme olurum.

— İkbal —

Kesme mutrip; sen şu câzip nağme-i âvâzını,
Dalgalansın bahr-i şevk artık havâ-yi aşktan.
Aşık oldum, mest-ü hayran zevk-i Mevlânâ ile,
Dinlerim ben, dâsitân-ı aşkı nây-ı aşktan,

— Midhad Bahârî Beytur —
,(Aşka Dâir)

Oturmuş bir çalgıcı saz elinde
Yirmidört ibrişim kılı var

Ağaçtan saz ipek kıllar takılmış
Örülmüş at kılından perdeleri var
Yiğirmi dört şube alet-i avâz
Çalar bir saz-ı hoş-avaz elinde
Veli her kılının yüzbin dili var
Deriden üstüne yakı yakılmış
Çalar her nağmede yüz hurdesi var
Oniki perdeden söyler kamu râz.

— **Ahmed-i Dâ-i** —
(ÇENGNAME)

TUTSAK

Bu gece
En içten sevinciyle gençliğimin
Ellerimi uzatıyorum. al tutsakla işte!
Vur! en kalın zincirleri alın yazımız gibi..
Söyle.
Kimi kimden soracaklar,
Kimi kimden soracaklar sanki...?
Bir eski keman içimizde ayrılıklar
Kasımpatılar umutlarımıza açıldı avuç içlerimizde
Onyedinci paralelden söylüyorum sana bu şarkıyı
Duymasan da olur.. bilmesen de...
Bu gece
Gençliğimi.. insanlığımı ve çaresizliğimi
Bir kenara itip ellerimi uzatıyorum.
Vur kelepçeleri vur.! acımasız vur..!
Ben kendimi buldum gözbebeklerinde
Sen sevmesen de olur..

— **Yaşar Gençoğlu** —

DEĞME REBABIN TELİNE

Yemyeşil zümrütünü döktü çemenler seline,

Benzedi şimdi bahar içre tabiat geline;
Her güzel sevk-i tabiiyle güzel şey seviyor,
Şu kadın kendi buket, bak çiçek almış eline; ,
Zühalin çenberi mi? Yoksa gümüşten kemeri,
Aşıkın kolları mı? Sımsıkı sarmış beline;
İnliyor râz-ı mahabbetle içinden içine,
Tıpkı gönlüm gibidir, değme rebâbın teline;
Nice Mecnûn ile Ferhâdların nâlesi var,
Seni cânâ! Göreli döndü gönül aşk iline...

— **Midhat Bahâri Beytur** —

Mûsıkî fenninde tahsili kemal eden kişi
Ya veliyyi ni'met ola, ya ola mahbubi can
İkisinden birisi olmazsa talibde eğer
Eyler üstadı ana her nağmede bin imtihan

— **Nâzîm** —

Ne mutlu Kebir'e ki, bu büyük sevincin içinde,
kendi (beden) teknesinin içinde terennüm
etmektedir.
Canın can ile buluşmasının mûsıkîsidir bu;
Kederlerin unutulmasının mûsıkîsidir bu;!
Bütün içeriye gelişlerin ve dışarıya çıkışların
ötesine geçen mûsıkîdir bu.

— **Kebir** —

Ey benim sarı tanburam
Sen niçin böyle ağlarsın
Derdim büyük, içim oyuk
Ben anınçin inilerim
Göğsüme tahta döşerler
Çaldıkça bağrım deşerler
Durmayıp beni okşarlar

Ben anınçin inilerim
Koluma takdılar perde
Uğrattılar beni derde
Kim konar kim göçer yurda
Ben anınçin inilerim
Koluma takdılar teli
Söylettiler bin bir dili
Uydum aynı cem bülbülü
Ben anınçin inilerim
Bağlamadır benim adım
Arşa dayanır feryadım
PİR SULTAN dır üstadım
Ben anınçin inilerim

— **Pîr Sultan Abdal** —

Şeb-i Arus ihtifalinin ilhamiyle

DEDİLER

Hak erenler bana derdin nedir ağya dediler
Ah-ü efgan yeter ey aşık-ı şeyda dediler
Bir gönül cilvesidir sendeki sevda dediler
Gün gelir nusret eder hâlik-ı yekta dediler
İşte dervaze-i feyz-i meleğ-i âlâ bu
İşte dergâh-ı semâpâye-i müstesnâ bu
İşte râh-ı harem-i hürmet-i Mevlânâ bu var da gir
Var da gir işte sebephane-i Molla dediler
Koydu baş südde-i hülyâsına şâh-i şâhan
Baksa didarına bir dem kamaşır çeşm-i cihân
Müncelî kalb-i hüdâdâdına esrâr-ı nihân
Bir nigehbânı nigehdâr-ı serefrâz olarak
Tıbbı âciz bırakan derde devâsız olarak
Mahrem-i râz olarak, mürşid-i mümtâz olarak
Onu gönderdi seçip âleme Mevlâ dediler

Eyledim şânını sükkân-ı semâvâta suâl
Koptu eflâkda bir gulgule-i ism-i celâl
Ki bu hâlin kalem-i hal ile tavsife muhâl
Serteser göz kesilip eyle temâşâ dediler
Haktaâlâ açarak halka kerem şehberini
Dehre destur ile gönderdi bu zulmet erini
Bulamazsın arasan bin sene tek benzerini
Nice dilnübeyi o etmiştir ihyâ dediler.
Onu Allah velî kıldı nüfûs-u beşere
ders-i ihfâdına muhtâç ukûl-u efere
Katre-i lûtfunu bekler ki gönüller yeşere
Yoksa vicdanlar olur kupkuru sahra dediler
Saydırır saçtığı nûr açtığı edvâb-ı sürûr
Mesnevîsindeki har beytinibeyt-ül mamûr
Bişnevilleyle bedidadır ahkâm-ı zebûr
Cûş açan can olur elbetteki musaffâ dediler
Öğretir âşıkta âşıklığı dîvân-ı kebîr
Söylemiş hep neşve-i tevhid ile hep hazret-i pîyr
Onda maksûda erir şâh-ı gânî abd-i fakiyr
Ebeden vecde düşer onda ahibba dediler
Fiyh-i mâfiyh-ini al Besmele çek canla oku
Ehl-i gafletle değil zümre-i irfanla oku
Gıll-i gıyşden arınup dide-i im'anla oku
Doludur hakayıkle çünki serâpâ dediler
Akl-ı derrake olup zât-ı nidâ mir'âtı
Batının haddı zarûriye gelip iskâtı
Hakkı anlattı muhataplara mektubâtı
Çünkü her mafhası bir faslı dilara dediler
Yedilerden yedi meclisle verir akla haber
Çünki her sadrı birer ders-i ledün bahs-ı iber
Reh-i tahkıykta bir devr-i ilâhî rehber
Ölmemiştir göremez bir daha dünya dediler
Dergehinden enini azini leyk ağvazı

Kemal Edip Kürkçüoğlu —
«Mevlânâ ve Mevlevî mûsıkîsi» hakkındaki bir konferansta (İstanbul İktisadi ve Ticarî İlimler Akademisi mezunlar. Cemiyeti İstanbul Şubesi Lokali)

Dil-i bahhar-ı yahûl anladılar hep râzı
Abdinin zatını Musâ-yı Nebî demsâzı
Sine-i tûreser-i pâkine Sîna dediler
Etti Allaha kari fahr-i cihan ümmetini
Verdi iyşânına eshâb-i güzin safvetini
Aldı âbâ-yı kemiysa haber-i rihletini
Seyredin gerden-i alidei gelen İsâ dediler
Şûlepâş olmak için alem-i gilliyide
Şeb-i vuslatta koşup davet-i Şemsüddiyne
Doğdu âğuş-u ilâhiyye uyup âyîne
Etme hayret ona elleylet-i hublâ dediler

Atarak bir yana dehrin nice dehrînini ben
Melce ettim şecer-i himmetinin zîrini ben
Şeş cihetten leke tûbâ leke tûbâ dediler
Ona şâhin denemez şiyr ona hizmet eridir
müteneffir denemez fikir ona söz defteridir
Bir velidir ki hakikat yolunun rehberidir.
Ona hak hilatı nûr eylemiş üfta dediler
Görerek herkese piyrin sayısız himmetini
Beklesen çok mu onun bir müdem-i re'fetini
Hey Kemâl ağlama dindir şu gönül hasretini
Eder elbette kerem hâlık-ı yektâ dediler

— **Kemal Edip Kürkçüoğlu** —

KEMANIM

İnle derin derine ağlayan kalbim gibi,
Herkes duysun, sana ne! Kırık tahta parçası...
Basınca her teline yalvarıyormuş gibi,
Korka korka titreme bu bir gönül parçası,
Sevgide aldatılmış bir zavallı aşıkım,
Hatıram bu bestede yâdigâr, bak notası..
Ben ölsem de sen yine yaşayan ruhum gibi
İnle derin derine, kırık tahta parçası.

— **Sabri Suha Ansen** —

Bak yalvarıyor nalesi ahımda Rebâbın
Sâkî yetiş imdâdıma ver yok mu? Şarabın
Ver belki diner bir sızısı binbir azâbın
Sâkî yetiş imdâdıma ver yok mu şarâbın?

— **Melek Hiç — (X)**

Sanma satarım san'atımı ehliyyet ile
Elimde ney suyu durmuş kuru musluk gibidir.

Bezm-i meyde süfehânın saza meftun oluşu,
Nazarımda, su içen eşşeğe ıslık gibidir.

— **Neyzen Tevfik** —

Ne yapsam dönüp dolaşıp sana geliyorum
Avuçlarımda ateş, gözlerimde sitem
Ve hep o şarkı dudaklarımda belli belirsiz
Ne yapsam neylesem ne söylesem

— **Ümit Yaşar Oğuzcan** — ,

Sûr çalınsın, halk çekilsin
Yezit meydana yıkılsın
Senin aşkınla dökülsün
Kanım hey Murtaza Ali

— **Pîr Sultan Abdal** —

Eyleyor erbâb-ı aşkı cezbedâr,
Nâle-i dilsûz- nây-ı Mevlevî
«Kul hü vallah-ü ahad» dır ârıfe,
Ah-ı mânâ-ı sedâ-yi Mevlevî,

— **Midhat Bahâri Beytur** —
(Mevlevilerin Neyi)

Ben O'nun flütünün nağmesini duyuyor, ve kendimden
geçiyorum.
İlkbahar değil amma, çiçekler açmakta;
arı ise dâvete çoktan nail olmuştur.'
Gök gürlemede ve şimşekler çakmakta,
gönlümdeki dalgalar kabarmakta,
Yağmur yağıyor benim gönlüm de Efendisini özlemekte
Alemin âhengi yükselip alçaldığı yerde,
benim gönlüm oraya ulaşmıştır.
Saklı bayraklar havada dalgalanmakta.
Kebir diyor ki: «Gönlü sağ iken ölmektedir.»

— **Kebir** —

Bezm-i gamda nây-a hem-dem oluban
Kaddümi çeng eylemek kanundur.

— **Fatih Sultan Mehmed** —

Bilir misin ben neler getirdim bu meclise,
Bu aşk-u şevk bezmine?
Bir çimen gül getirdim; bir neyistan feryat..
Bir meyhane de şarab.

— İkbal —

Hem nefes olmakla Hazret-i Mevlânâ'ya
Verdi te'sîri sadâ Hazret'i Mevlânây'a

— **Ziya Paşa** —

Mûsıkî neş'esi min sevgili cânâne değer
Eser-i nâle-i ney ârif için câne değer

— **Vâhid (Azerî şair)** —

Sûz-i aşkın dimese râzımı Mevlânây'a
Hemzebân olmaz idi Hazret-i Mevlânây'a

— **Enver Efendi** —

Mızrabı vursam bir kez rübâba, teller fitildir
sanki yanarlar.

— **İkbal** —

Kimi raks eder safâda, kimi cezb-i Hudâda,
Tef-ü Ney terennüm eyler, ne güzel cihâna düştüm.

— **Midhat Bahârî Beytur** —
(Erenler Bahçesinde)

Hayyam'a görünmüş kadehte meyde
Neyzen'e görünmüş kamışta neyde
Versel'e görünür mevcud her şeyde
Ne sen var ne ben var bir tâne Gaffar

— **Aşık Veysel** —

Bu çeng-i alın artık benim elimden, zirâ
Irâdemi kaybetim,
Nağmelerim kan olup sazın damarlarından
Çağlamaya başladı.

— İkbal —

SICAK BİR UYKU GİBİ

Of bu bizim yaşadığımız bitmeyen ayrılıklar
Seviyoruz olmuyor, sevmiyoruz olmuyor,
Ellerimiz titriyor durdurmak gerek oysa,
Oysa bir kemanın tellerindeyiz çığlık çığlığa,
Mendilli türküler gibiyiz garlarda, rıhtımlarda,
Bir bakıyoruz bağlanacak hiç kimsemiz kalmamış
Alıp başımızı yıkılıyoruz bulvarlara,
Bir bakıyoruz baş kaldırmış geçmişimiz saçlarda
Alıp başımızı vuruyoruz duvarlara duvarlara..
Anladık işte, kuralların bittiği yere gelelim,
Kaldırımlar üstümüze yıkılırsa yıkılsın
Utansın yalnızlığından içimizdeki ezgi,
İlk yıldızların suskunluğunda ıssızca sevişelim.,
Sürenin her yerinde sıcak bir uyku gibi.

Aydın Yalkut

Ne güzeldi o günler!...
Ben çeng ile ney ile ne şarablar içmiştim.
Kadeh benim elimde, şişe onun elinde...

— İkbal —

Öyle bir darbe lâzım ki bu uyumuş canım
Uyanıp bir doğrulsun.
Bübâp teline mızrap vurulmazsa nağmeler
Nasıl feryada başlar

— İkbal —

İçimde bir yağmur Sonbahardan çalınmış.
Birkaç Eylül
Bir de sen
Senelerin ardında
Tarabya'da bir santur
Nihavende gömülmüş
Ümitlerim küçülür
Saçlarımın kırında
Birkaç Eylül
Bir de sen
Senelerin ardında.

— Sadri Alışık —

Dur sana başka makam, başka perde açayım,
Çengin içinde daha ne nağmeler var. Sana
Bunları anlatamam,

— İkbal —

Duyarlar Kerbelâ-yı aşktan feryâdlar uşşâk;
Hüseyni nağme çıktıkça Ney'in muhrik sedâsından

— Midhat Bahârî Beytur —
(Sultân-ı Kerbelâ'ya)

Yel değdikçe sor ki dallar ne çeker
Irgalanır durmaz coşar hû çeker
Demişler ki bu dertleri bu çeker
Saz iniler Veysel ağlar tel coşar

— Aşık Veysel —

Dertli dertli seslendim, güzel nağmeler çaldım.
Susuzluktan kıvranan bir cihana hayatın
Pınarlarını açtım.

— İkbal —

Göynümün vecd-i hurûşânı gibi coştu deniz,

Öyle coşkun ki sesi, velvele-i tekbîrât;
Mûsıkîsindeki âhengine dönmüştü beniz,
Kaç çatık, çehre asık, öfkeli pek, tıbki hayât;

— **Midhat Bahârî Beytur** —
(Fırtınalı Deniz)

Sâkî getür yine dünki şerâbumı
Söylet dile getür yine çeng ü rübâbumı
Ben var iken gerek bana bu zevk u bu sefâ
Bir gün gele ki görmeye kimse türâbumı

— **Sultan Murad II** —

Sen bir ceylân olsan ben de bir avcı
Avlansam çöllerde saz ile seni
Bulunmaz dermanı yoktur ilâcı
Vursam yaralasam söz ile seni

— **Aşık Veysel** —

Eski günler ki uzaklaştı, hayâl oldu bütün
Bize anmak o güzel devri kalan, sâde, bugün
Ne vurur sayha verip mehterimiz fırtınadan
Ne içer atlarımız mâvi ve çoşkun Tuna'dan

— **Midhat Sertoğlu** —

Göğsünü gökyüzüne açmış gibiydi kıyı
Ay sudan çıkmış gibi tertemiz, bembeyazdı

Faruk Nafiz Çamlıbel (Yalılar) —

Bahar gelir yaprak açar yaz olur
Akşam düşen ateş olur köz olur
Kaval olur Keman olur saz olur
Türlü türlü sedâ verir ağaçlar
.....
Balta gelir yatağından yadeder
Usta gelir kaman yapar ud eder

Yanık sesli kaval ne feryadeder
Türlü türlü sedâ verir ağaçlar
Davul olur gümbür gümbür gümüler,
Zurna olur ince sesle iniler
Gıranata derdlerini yeniler
Türlü türlü sedâ verir ağaçlar

— Âşık veysel —

Durmadan hep çalışır; tık tâk, tık tâk, tık tâk,
Ne usûlünde bu âheng - i mesâisine bak.
Gösterirken hele evkatı, çalar hem inler...
Mûsikî nağmesini gönlüm o sesten dinler,

— Midhat Bahârî Beytur —

(Duvar Saatım)

Ben gidersem sazım sen kal dünyada
Gizli sırlarımı âşikâr etme
Lâl olsun dilerim söyleme yâda
Garip bülbül gibi âh-ü zâr etme
Gizli derdlerimi sana anlattım
Çalıştım sesimi sesine kattım
Bebe gibi kollarımda yaylattım
Hayâli hatır et beni unutma
Bahçede dut iken bilmezdin sâzı
Bülbül konar mıydı dalına bâzı
Hangi kuştan aldın sen bu avâzı
Söyle doğrusunu gel inkâr etme

Aşık Veysel

Nokta-i feyz-i Hudâ'yı bildirir insâna ney,
Nükte-i nûr-i velâ'yı gösterir rindâna ney,

— Enver Efendi —

Mûsıkîmin ağında seni yakaladım ve sardım Sevgilim..
Sen benim, ölümsüz rüyâlarımın hâkimisin!..

— **Rabin Dranath Tagore** —

Çünkî dildâr niyâzun görüben nâz eyler
Nâleni işidecek şîveye âgaz eyler
Nâlişün perdesini Zühre'ye demsâz eyler
Gânül ay-vây gönül vay gönül ay-vây gönül

— **Fâtih Sultan Mehmed** —

Mevsimlerin sultanı ilkbahar, hüküm sürdüğü yerde,
Çalınmamış Mûsıkî kendiliğinden
âhenk icra eder,
O yerde, ışık ırmakları, her istikamette
akar:
O kıyıyı aşabilen kişiler pek azdır!

— **Kebir** —

Onun hariminde ben derdlerin bestesini
Derdli derdli inledim.
Melekler duydular da gönlümün bu sesini
Ayrılık yanışında ne derin bir zevk varmış
O zaman anladılar.

— **İkbal** —

Kesdimse ümid artık ezelden ve ebedden
Bir eski rebab ömrümü bağlar, neme yetmez.

— **Şükûfe Nihal** —

Tekellümündeki ses, mûsıkînin âhengi,
Dudaklarında tebessüm; şerâb-i gül rengi

— **Midhat Bahâri Beytur** —
(Kadın)

Mey içer, raks ile işretgehi âbâd ederiz.
Ney çalar, cünbüş-i cânânla dili şâd ederiz,

Gâh olur aşk-ı mücerred gibi, feryâd ederiz,
Ne şuyuz, biz, ne buyuz, bâğ-ı Hudâ bülbülüyüz,

— **Midhat Bahârî Beytur** —
(Biz Neyiz?)

Sîne çak-ü gözi nemnâk ider nâle vü zâr
Kılsa te'sîr aceb olmaya nâyun nefesi

— **Fatih Sultan Mehmed** —

Karac'olan der ki, olaydı sözüm
Ayağın altına türabdır yüzüm
Kırılmış perdesi çalmıyor sazım
Sazlar düzen tutmaz, teller perişan

— **Karaca Oğlan** —

Eski günleri anan bir kumru feryadımı
İşitti, şöyle dedi:
«Bu çimende hiç kimse geçmiş günleri böyle
Hazîn nağmeleriyle güzel canlandırmadı»

— **İkbal** —

İçin için inlemesi
Ne hoş olur dinlemesi
Ağaç çalgının esası
Ormandaki varlığa bak

— **Aşık Veysel** —

Sûz-i aşkın dimese râzını Mevlâ nây'a
Hemzebân olmaz idi Hazret-i Mevlânâ'ya

— **Enver Efendi** —

Seherde bülbüle sordum niçün feryâd idersin sen
Niyâz eylerem Allâh'a rakîbün iftirâsından

— **Fatih Sultan Mehmed** —

Tatlı sesler dindiği zaman, Mûsıkî

Hatıralarda titreşir,
Güzel menekşeler solduğunda
Tatlı kokular şevke gelen
hislerde yaşar

— **Percy Bysshe Shelley** —
(Nail Kesova)

Şüpheyle dolaştım epey,
Aradım ölümsüz bir şey,
Bana yol gösterdi de ney,
Buldum nihayet : MEVLANA.

— **Mûnis Fâik Ozansoy** —
(Mevlânâ'dan)

FLÜT

Parklarda güneşli bir pazar, gün
Sıralar tutulur
Ona sıra yoktur.
Geçerler giderler yağmur duyulur
Ağaçlar çiçekler ıslanır ıssız
Bir banka oturur
Ev yoksa, dost var da çok uzaksa
Bir garip durgunlukta
Ki nasıl unutur?
Şimdi orda iç karartan bir bulut
Çökerken üzerine iç
Kendi iç aydınlığın tutunur.
Bir büyük mutluluktur.

— **Behçet Necatigil** —

Efendime mülâki olmak ne müşkül iş!
Yağmur kuşu, yağmur hasretinden figan eyler :
iştiyakından ölecek hale gelir, ancak
yağmurdan gayri hiç bir suyu içmez,

Mûsıkî aşkının cezbettiği geyik, ileri
doğru koşar; mûsıkî nağmelerini
dinlerken ölür, amma korkup geriye
çekilmez.

— Kebir —

Bir sabah gün doğarken aç perdelerini bak!
Sevinçle balkonuna konuyorsa martılar,
Kendini tadılmamış derin bir hazza bırak
Dökülsün dudağından en umutlu şarkılar
Bil ki seni istiyorum.

— Ümit Yaşar Oğuzcan —
(Bir gün)

Şerhtir nâleleri nükte-i kerremnâ'ya
Üflemiştir ezelî aşkını Mevlâ, Nây'a
Tattırır bezm-i elestîdeki ezvakı sana,
Durma gel, şevk ile gel, dergeh-i Mevlânâ'ya

— Midhat Bahârî Beytur —
(Ney Ne Diyor?)

Gonca femler leb be leb râz âşinây- nâlesi,
Bilmem efsûn mu okur her dilber-i ra'nâya ney?

— İzzet Molla —

Verir ilhâm-ı âşıkâne bana,
Bülbül-i nâğmekârı çok severim;
Dinlerim gönlümün rebâbından,
Çıkan âvâz-ı târı çok severim;
Sanırım dâsitan-ı aşkımdır,
Nâle-i nây-ı zârı çok severim.

— Midhat Bahârî Beytur —
(Şiirlerimi Tenkid)

Alim olan kulak verir va'zlara
Câhil olan sohbet katar sazlara
Benden selâm söylen kuğu, kazlara
Kuru güller sulanacak zamandır.

— **Karaca Oğlan** —

ERGANUN

İnletme erganunu yeter, kalbim inliyor!
Hırçın dudaklarında öpüştükçe nağmeler..
İnletme, erganunu, bu akşam da pür keder;
Ruhum, sukûn içindeki esrârı dinliyor.
Öksüz karaltılar, çöküyorken ufuklara;
Bir hıçkırık sesiyle düğümlendi besteler!..
Vahşi parıltılar, bu karanlıkta bir yara!
İnletme, erganununumu, çılgın ve derbeder.
Akşam inince yollara, gönlümle bikesim!
Hicranla kardeşim; onu sen erganuna sor!
Ruhumda hasretin kanıyor, çıkmıyor sesim!
İnletme, erganunu bırak, kalbim ağlıyor.

— **Mustafa Nafiz Irmak** —

ALEVDEN SESLER

Kuşlar bile sarhoş o güzel, ô tatlı sesinden,
Yanmış gibi çöller alıyor can nefesinden
Baştan başa yanmış bütün eşya da o sesle,
Bülbül bile vaz geçti sevilmek hevesinden.
Bin hatıra ağlar onu andıkça sevenler,
Can vermeğe hazır onu rüyada görenler,
Lâvlar göğü sarmış bu ne çılgınca sevişmek
Bir zelzele tutmuş gibi aşkın yelesinden

— **Hayrettin Özilhan** —

Mevlânâ'ya

Ne senin gibi gök;
Ne senin gibi deryayım!...
Olsam, olsam,
Gök'ünde bulut,
Deryânda damlayım.
Gönlümce tutulmuşum,
Sana ben,
Varlığına ma'namı sunmuşum,
Benden'im yanarım
Kalbimce kudûm;
Ruhumca rebâb;
Aşkımca nây'ım.

— Ali Haydar Volkan —

«O» nun yolunda

(Mevlânâ'ya)

Seven bilir bu âteşin hazzını;
Seven çalar o İlâhi sâzını;
Seven anlar sözlerinin özünü.
Aşkı hoş,
Yakması hoş,
Hasreti hoş bu yolun!...
Aşk şerabiyle sarhoş
Aşıkları bu yolun!...

— Alis-ül Mevlevî —

Yine ışkun beni mest-ü harâb eyledi
Yakdı gönül erini bağrı kebâb eyledi
Dal gibi bükdi belüm inilerüm dün-ü gün
Çekdi hemende beni çeng-ü rebâb eyledi

— Yunus

İSTANBUL'U FETHEDEN YENİÇERİYE

Vur pençe-i Alî'deki şemşîr aşkına
Gülbang-i âsmânı tutan Pîr aşkına
Ey leşker-i müfettihü'l-ebvâb vur bugün
Feth-i mübîn-i zâmin o tebşîr aşkına
Vur deyr-i küfrün üstüne rekz-i hilâl içün
Gelmiş bu şeh-suvar-ı cihangîr aşkına
Düşsün çelengi Rûm-un, eğilsin ser-i Freng
Vur Türk'ü gönderen yed-i takdir aşkına
Son savletinle vur ki açılsın bu sûrlar
Fecr-i hücum içindeki Tekbir aşkına

— Yahya Kemal Beyatlı —

(Yeniçeri'ye Gazel)

Dinle şu ney neler neler söylemede
Esrâr-ı Hakkı birer birer söylemede
Rûyi sarı, içi tehî baş havada
Dilsizce Hüdâ deyip haber söylemede

— Hz. Mevlânâ (Ahmet Avnî Bey tercümesi) —

Bir cihan renk ve koku. Apaçık göz önünde
Diyorsun ki «Sırdır bu»
Sen mızrapsın o sazdır; bir vur kendini saza.
Bir hoşça sedâ çınladı hazlar arasında
Coştuk o şubat akşamı sazlar arasında
Andık nice cânânı niyazlar arasında
Coştuk o şubat akşamı sazlar arasında

— Ali Hâdi Okan — (X)

(X) Bir Şubat akşamı değerli müzikolog Laika Karabey, Gevheri Sultan (Gevheri Osmanoğlu) ve Behçet Kemal Çağlar'ın da bulunduğu bir mûsikî toplantısında hassas dostumuz Ali Hadi Bey tarafından yazılmıştı.

— N. K. —

Sorma sen başkasına mâ'nî-i feryad-ı neyi,
Dil'i hicranzededen sor ki, duyup âh ediyor;
Olmayan vakıf-ı esrar-i ilâhi ne bilir;
O nevâlar ki bütün aşk ile Allah diyor..

— **Midhat Bahârî Beytur** —
(Ney'in Feryâdı)

Sazımızı ele alıp çalalım
Çaresiz dertlere çare bulalım
Sabahtan seherde yoldaş olalım
Bu gün de burada kal benim için

— **Karaca Oğlan** —

Sesi, beni heyecanla titreten o flüt nedir?
Alev lâmbasız yanmada;
Nilüferler köksüz çiçeklenmede;
Çiçekler salkım salkım açmada;
Yağmur kuşu, yağmura, can ve gönülden
sağanak halinde müştaktır;
Ancak Aşık, bütün hayatını, kimin aşkı
üzerinde teksif eder?

— **Kebir** —

Bağlarda bahçelerde inci gibi nağmeler
Saçıyorum. Nağmeler, çok kıymetli bir maldır.
Lâkin böyle sürümsüz
Pazarda bu meta'lar ne ucuza gidiyor..

— **İkbal** —

İçinde rûhun yaşadığı gök kubbenin orta ülkesi,
nûr mûsikîsiyle neş'e saçmakta;
Orada, beyaz ve sâf mûsıkînin çiçek açtığı
yerde, Efendim neş'esini bulur

Bedeninin her bir tüyünün neşrettiği hârikülâde
şâ'şaa içinde, milyonlarca güneş ve
ayların parlaklığı kaybolur.
O sâhilde bir şehir vardır ki, onda âb-ı hayât
yağmuru durmadan boşanır ve durup
dinlenmek nedir bilmez.
Kebir diyor ki: «Gel, ey Dharmadas (I), gel de
yüce Efendimin Durbar'ını (2) gör.»

— Kebir —

Ey Kardeşim, o hakiki Guru'yu (3) gönlüm
nasıl özlemekte; o Guru ki,
hakîki aşk bâdesini doldurur,
önce kendisi içer, sonra da bana sunar.
O, gözlerden perdeyi kaldırır, var Brahma'nın
hakiki görüşünü ihsan eder;
O, onda âlemleri ihzar eder, ve Çalınmamış
Mûsıkîyi bana duyurur:
O, zevk ve elemin bir olduğunu gösterir:
O, her söylenen sözü aşkla taşırır,
Kebir diyor ki: «Kendisine emniyet sığınağı yolunu
gösterecek bir Guru'su olanda korku,
endişe ne gezer!»

— Kebir —

Şu ağacın üstünde bir kuş var:
hayatın neş'esi içinde oynamaktadır.
Ne olduğunu kimse bilmez; mûsıkîsinin esas
mânâsı nedir, kim bilir ki?

— Kebir —

(1) Bilhassa Buddha'nın ta'lîm ettiği doktrin,

(2) Muazzam ziyâfet
(3) Hindu dininde mürşid

ŞİKAYET

Dinle, tanburda ruhumun sesini
O sana, bir hayâtı şerhetsin.
İnce tellerde, hüznü öğretsin;
Dinle, aşkın bu gamlı bestesini.
Bak nasıl, perde perde âh ediyor!
Sanki, yaşlarla nağmeler örülü.
Istırabım,, içimde açdı gülü!
Hasta bir el, sukûtu inletiyor.

— Mustafa Nafiz Irmak —

MERSİYE

— Süleyman Erguner'e —

O benim neyzenimdi cânımdı;
Ekmeliyetde hüsn-ü ânımdı.
Ney'i bir zemzemeydi ânımdı.
Sonu gelmez ne hoş fegânımdı;
Sûz-i dilden geçip Sabaha kadar,
Kalb-i zâr içre gülistânımdı.
O kamışdan revân olan sesler;
Dildeki sûziş-i nihânımdı.
Gitdi bir nağme-i firâk oldu!
O ki, pürhande âşiyânımdı.
Dergeh-i mevlevîde feyz almış;
Bülbül-i naz-ı hoş beyânımdı.
Ney'i susturdu, attı felek
O benim her şeyimdi, cânımdı.

— Mustafa Nafiz Irmak —

Sultanıma Şems müjde verdi:
«(— Sensin dedi, şüphesiz ki şimdi,
Sensin o neşat-ı Ahmed-î, Sen,
Sensin tarab-ı Muhammed-î Sen,
Sen neşve-i zât-ı Kibriyâ'sın,
Sen Nûr-i Mübîn-i Evliyâsın;
Sensin bize müjde-i Muhammed,
Sensin bize hem Aliy-ü Ahmed..
Bir Nûr idi çünki Nûr-i Hak bir,
Kesrette bile Zuhur-i Hak bir,
Birlikte Semaa gel bu hale,
Şükrâne Cenab-ı Zülcelâle;
Tefler ele şevk ile alınsın,
Hem çeng-ü rebab-u ney çalınsın;
Rakseylesin ehl-i dil olanlar,
Hûri-vü melekler, âsumanlar..» ,
Duydun mu gönül; nevâ-yı aşkı?
Ol demdeki mâcerâ-yı aşkı?
Pür cûş-i Hudâ o huy-ü hâyın
Hâlâ geliyor sesi o nây'ın,

— Midhat Bahârî Beytur —
(Mevlânâ ile Şems'in Mülâkaatı)

Oyna, ey gönlüm! Bugün neş'e ile oyna
Aşk nağmeleri geceye ve gündüze mûsıkî saçmakta,
dünya ise bu mûsıkînin âhengini
dinlemekte:
Sevinçten çılgına dönmüş hayat ve ölüm
raksederek bu mûsıkînin temposuna uymakta,
İnsan dünyası kâh, kahkahalar kâh hıçkırıklarla
oynamakta.
Rahip cübbesini giyip te, yalnızlık gururu içinde

dünyadan uzak yaşamak neye?
Bak! Benim gönlüm yüz san'atın neş'esiyle
raksetmekte; Yaratan da gerçekten
memnun ve hoşnuttur.

— Kebir —

Çalıp eğlenmezsem saz neme gerek
Her güzelden birer hisse umarsın
Her türlü nesneye âşıksın gönül
Gülüp oynamazsam kız neme gerek
Bir Veysel demişler olabilirsem
Söylerim sözümü bilebilirsem
Bir cura sazım var çalabilirsem
Defli dünbelekli caz neme gerek

— Aşık Veysel —

PİR SULTAN ABDAL'ım bahar yaz için
Kırklar eylediği sema' saz için
Hasan'la Hüseyin âh-u sûziyçin
Sana medet, yola mürvet yâ Ali

— Pir Sultan Abdal —

Sabit-ü seyyare, yıldızlarla, yer, gök hepsi de,
Aşk-ı zâtınla döner, âmâde hizmettir senin.
Müjdeler teşrifini bang-ı rebab-ü çenk-ü ney,
Şevk-ı dîdarınla her şey, pür şetârettir senin.
Bağ-ı tevhîdinde bülbüldür Bilâlin: Esselâ...
Sufre-i lûtfun için demsaz-ı davettir senin.

— Midhat Bahârî Beytur —
(Sevgili Peygamberime)

Eşk-i çeşmüni şarâb ü bağruni eyle rübâb
İy dil-i âşüfte çün bir gice mihmândur Üveys

— **Fatih Sultan Mehmed** —

Nâmütenâhî'nin nay'ı durmadan çalar,
nağmesi ise aşktır.
Aşk bütün hudutlardan tecerrüd edince,
hakikata ulaşır,
Güzel koku etrafı nasıl sarar!
Onun sonu yoktur, yolunu hiç bir şey
kesemez
Bu nağmenin şekli bir milyon güneş gibi
parlaktır: saz, hakikat nağmelerinin
sazı, kıyas kabul etmez güzelikte
çalmaktadır.

— **Kebir** —

Sarı çiçek sallanıyor naz ile
Dem sürerdim on beşinde kız ile
Şimdi öksüz kaldım kırık saz ile
Ah ettikçe tüter dumanım dağlar

— **Karaca Oğlan** —

Hû çeker iniler çalınan sazlar
Kükremiş dalgalar coşar denizler
Güneş doğar perdelenir yıldızlar
Saçar kıvılcımlar sen varsın orda

— **Aşık Veysel** —

Gelinciğin mizacını bilir, anlarım.
Güllerin dallar içinde gizlenen kokusunu sezerim,
duyarım. Çemendeki bülbül beni sever; Çünkü ben
onun nağmelerinin makamını bilirim.

— **İkbal** —

Zevk Deryası, aşk ipleriyle tutturulmuş,
öteye beriye sallanmada; ve muazzam
bir şarkı sesi ortalığı çınlatmada.
Orada susuz olarak bir nilüfer çiçeği nasıl
açılır, gör! ve Kebir diyor ki:
«Gönlümün arısı bu çiçeğin âb-ı hayatını içer.»
Kâinat çıkrığının tâ özünün içinde çiçek
açan o ne hârikulâde bir nilüfer
Onun hakiki zevkine varan, ruhları
pâk, ancak bir kaç nurlu kişi,
Mûsıkî onun etrafını sarmıştır, Nihâyetsiz
Deryanın zevkinden nasibini, gönül
işte orada alır.
Kebir diyor ki: «O tatlılık Ummanının içine dal:
bu suretle ömrün de ölümün de bütün hataları
kaybolup gitsin.»

— Kebîr —

Nağme zevki heyecanlarımı, vecitlerimi coşturursa
Bulunduğum mecliste kıyametler koparırım.
Bir an da kendi içime çekilirsem bütün bir cihanı
Gönlümün içine çeker, yok ederim.

— İkbal —

Biz neyiz? Vecd-i hurûşân ile inler nây'ız,
Ebedî hemdemiyiz, âşık-ı Mevlânâyız.
Nağmeyiz, sâz-ı dile değse eli cânânın,
İnleriz, aşk rebâbında nihân peydâyız.

— Midhat Bahârî Beytur —
(Bizi Biliniz)

Nâyin ki çıkar zemzeme sûrahlarından
Bülbüller öter sanki gülün şâhlarından

— Nâilî —

Kâbe gönül, ney ana zer navdân
Zemzemesi, zemzem-i eşk-i revân!

— Pîrî —

Sen sanma ki insanda bütün nefs-ü heva var,
Gam var, dem-i hicran ile âlâm-ı belâ var;
Bir ye'se düşüp söyleme kim sâde cefâ var,
Gel dergeh-i Mollaya da gör, bak ne safâ var.
Her bir elem-i mühlike, bin türlü devâ var.
Hep marifet-i haktır, erenler, dem-i lâ yok,
Benlikle böbürlenme gibi çirkin edâ yok,
Mağrur olarak bilgiye, davâ-yı dehâ yok,
Efsâne-i zühhâd gibi zerk-ü riyâ yok,
Avâz-ı kudûm-ü ney-ü tanbûr-u nevâ var.

— Midhat Bahârî Beytur —
(Tahmis)

NAİL KESOVA'YA
(Akrostis)

Neş'e olsun hemdemin solmasın güzel yüzün
Aslâ seni sarmasın bilinmeyen bir hüzün
İç aşkın badesini vâr olan ancak bu gün
Lem'asıdır edebin hayat veren gündüzün

Naciye Modan
Edebiyat Hocası

Bir müzik toplantımızda okuduğum bir beste üzerine duygulanan değerli dostumuz Naciye Hanımefendi tarafından yazılmıştır.

Yukarıdaki dörtlüğü kendisine gösterdiğim değerli

asistanım Can Futacı'nın ağzından aynı anda şu mısralar dökülmüştü.

Câmâ dolması hayli emek dâne-i üzmün
Asl olan zevk-u safâ ile geçmesi ömrün
Neş'e olsun hemdemin solmasın güzel yüzün

diyerek kendi adıyle başka bir akrostiş yazmıştır.

N. K.

KENDİSİ BÖYLE ANLATIYORDU

Üç, dört yaşlarında iken musikiye fazla sevgi gösterdiğimi büyüklerimden işittim. Beş, altı yaşımdaki repertuarımdan bazıları hatırımdadır. Üsküdar'a giderken, «Kabağı da boynuma asarım» gibi türküler, Asım Bey'in rast peşrevinden bir, iki hane, arada yüz bulduğum zaman bunları annemin misafirlerine çalardım. O zaman harem selamlık vardı. Babam güzel sanatları severdi. Kendi resim yaptığı gibi eski mûsıkimizi dnlemekten çok hoşlanırdı. Bu esnada Amcam Ali Cafer Paşa'da, Ali Rifat Beyden ud dersi alıyordu. Arada Ali Rifat Bey, Rauf Yekta, Bey, Kanuni Hacı Arif Bey'in refakatleri ile fasıllar yapılırken bu müstesna gecelerde selamlıkta dinlememe müsaade edilirdi. Ertesi sabah odalar temizlenmeden erkenden kalkar değiştirilmiş atılmış telleri toplar marangoza yaptırdığım üç burgulu tahtaya takar kendi kendime sesler çıkartırdım' Hariciye Nezareti tercüme kalemine mensub Hintli Ali Asker Efendiden dokuz yaşlarımda İngilizceye başladım. Sert müsamahasız bir hoca idi. Biraz sonra riyaziyat, tarih gibi dersler araya girince gündüzleri artık

bir kenara çekilip kendi kendime musikiyle uğraşmak imkanı kalmadı. Çok sonra öğrendim babam dersleri ih mal ederim diye musikiye başlatmak istememiş, yalnız arada selamlıkta fasıl yapıldığı zaman dinlemeyi hiç kaçırmazdım. 10 yaşlarımda elime bir ud geçti. Haremde kilitli bir misafir odasındaki büyük kanepelerden birinin altına sakladım. Oda anahtarını muhafaza eden dadıma da kimseye söylememesini rica ettim. Böylece kendime bir çalışma yolu buldum. Gündüz 3 yaş büyük kardeşimle derslerime çalışır gecede derslerimizi beraberce hazırlar idik. Gece evde herkes yattıktan sonra gece yarısı şamdanı yakar yattığım oda ile aradaki üç büyük koridoru geçer udu alır salonun Marmarayı, İstanbul'u gören penceresinin önünden kendi kendime yoruluncaya kadar çalışırdım. Sonraları galiba ya idmanım artmıştı ya yorulduğumun farkına varmıyordum. İstanbul minareleri görülünce sabahın yaklaştığını anlar erken kalkanların beni ele vereceği korkusuyla, udu yerine koyar yatmaya dönerdim. Böyle bir kaç mevsim geçti arada gerdaniye kopar, neva telinde pasajları çalardım. Bazen o da kopar diğer teller üzerinde uğraşırdım. Yeni teller kopup eksikler tamamlanınca evvelce güç gelen şeylerin kolaylaştığını da hissederdim. Nihayet on üç yaşlarımda uyuyamamak hali ve yattığım zaman şiddetli çırpıntıların başlaması foyayı meydana çıkardı. Bir gece büyük kardeşimi uyandırdım, annemi çağırmasını söyledim. Çarpıntı şiddetle devam ediyordu. Ana elindeki sihri de o gece anladım. «Bir şeyin yok oğlum» diye alnımda elini gezdirince sakinleştim ve biraz sonra da uyumuşum. Ertesi gün Dr. Süleyman Numan Paşa'ya götürüldüm. Bir taraftan evde tahkikat artmış, geceleri geç vakit salondan ud sesleri geldiği, bazen sabahlara kadar devam ettiği söylenmiş her neyse bu benim hayrıma

ve lehime oldu. Çünkü derslerimi bitirdikten sonra akşamları çalışmama müsaade edildi. Bir müddet sonra büyüklerimle babamın misafirleri beni dinlemeye odama gelmeğe başladılar. Bir gün amcam Şerif Cafer Paşa bana «Muhiddin, edebiyatı olan bir batı mûsıkisi aletine çalışsana» dedi, ben de viyolenseli istedim. Beyoğlunda Mösyö Riki namında bir Viyolonselistten ders almağa başladım. 14 yaşında idim. 3 ay sonra Wolterdam'ın siminör konçertosunu çaldım. Amcama Riki, kısa zamanda bu konçertoyu çalan talebeye tesadüf etmediğini söyledi. Mösyö Riki yaşlı ve yorgundu hocalığı pek sürmedi. Sonra Klenderin talebesinden Eringer Triyanon namında bir hocadan da viyolensel dersleri aldım. Nasor namında bir hocadan da solfej dersleri aldım. Avrupadan bize notalar getiren Beyoğlu'nda mağaza sahibi Mösyö Kok bir gün İskori namında bir viyolenselisti getirdi. Beni dinlemek istedi, bir, iki parça çaldım. Bir iki sual sordu sonra babama ve amcama: «Yakında İstanbul'dan Romanya'ya gidecektim fakat fikrimi değiştirdim, oğlunuza ders vermek için burada kalacağım» dedi ve kaldı. İskori meşhur Davit Kope'nin talebesidir. O zamana kadar gördüğüm en bilgili çelist idi. Şevkle çalışmaya başladım. Aynı zamanda armoni ve piyanoya başlattı. Bir müddet sonra çıkan 31 Mart ihtilâlinden çok korktu ve İstanbul'dan kaçtı ve bende hocasız kaldım. O sırada Hukuk Fakültesine devama başladım ve sonra ikinci sınıfta iken Edebiyat Fakültesine de yazıldım ve her iki şubeyi beş senede bitirdiğim müddet zarfında musikiye çalışamadım. Arada bildiklerimi çalardım fakat yeni bir şey öğrenecek kadar uğraşmaya vaktim olmazdı. Diplomalarımı aldıktan kısa bir müddet sonra, I. Cihan Harbi başladı, Sonra Hicaz'da çıkan bir isyan üzerine babam Mekke Emiri tayin edildi. Harbin sonuna kadar babamın maiye-

tinde bulundum. Harbin devamı müddetince musıki ile hiç meşgul olmadım. Geçen bu dokuz sene zarfında sanata çalışamadığımdan kaybım telâfi edilemiyecek derecedeydi. İmparatorluğun dağılmasından sonra ailemiz çok şey kaybetmiştir. Geniş bir ailenin başında bulunan babamı hiç olmazsa kendi yükümden kurtarmak için bir sanatkâr olarak hayatımı kazanmak üzere 1924 yılında Amerika'ya gittim. New York'ta evvelce İstanbulda konser verdikleri zaman tanıdığım Sirkit kuartetin çellisti Verdi Vasyere rastladım. Bu zat mükemmel bir müzisyen ve çello üstadı idi. Mihal Hugo'nun da talebesidir. Viyolensel edebiyatına dair mühim parçalara çalıştıktan sonra kendisine çalardım, o da piyanoda refakat ederdi. Fikirlerinden tenkitlerinden en çok istifade ettiğim hocam...

Ud metodunun birinci kısmını epeyce evel bitirdim. Ud'un sağ ve sol el tekniğine ait esasları, misalleri, temrinleri ve pozisyonları yazdıktan sonra belli başlı makamlarımızda kullanılacak en muvafık parmakları gösterir pasajları da ilâve ettim. Bazı peşrev ve semailerde güç görünen geçitlerin icrasnı kolaylaştıran yolları gösterdim. Birinci kısmı anlıyarak bitirecekler peşrev ve semailer rahatça çalabilmek bilgisini elde edebileceklerdir.

İnşallah yakında metodun ikinci kısmına başlamak niyetindeyim. Ud'un kabiliyetlerin gösterecek faideli bulduğum her cihetin kaydına çalışaçağım, Daha sonra ud'un karakterine uygun bulduğum bazı batı klasik parçalarını ud.a göre tanzim ederek bir üçüncü kısım daha yazmak niyetindeyim..

Seneler evvel hükemadan birinin nasihatlerine ait

kitabı okuduğum zaman «mümkün olduğu kadar kendinden bahsetme» sözünü çok beğenmiştim. Bu sözü unutmadığım halde bu suallerden dolayı sizle şimdi aksine hareketimden şu anda mahcubum. Bir itirafımı da ekliyerek sözümü keseyim; Mûsıkiye 60 seneyi geçen çalışmamdan sonra bugün bana görünen sanat ufku karşısında o uzun intisabımın bir sıfırdan ibaret olduğuna kaniyim.

Üstün insan Şerif Mûhiddin Targan'ın hayat hikâyesini kendi ağzından dinledikten sonra Türk Mûsıkîmizde günümüzün en büyük otoritesi değerli hocamız Sadeddin Heper'in bestekârlık hakkındaki kıymetli fikirlerinden birkaçını arz ediyorum:

Bestekârlık **Yazan : Sadeddin Heper**

Bestekârlık : Musıkîmizin ilmi ve nazarî kaidelerine göre mevzun sesleri bir araya getirmek suretiyle meydana gelmiş olan herhangi bir makamın ilme uygun olarak tatbikiyle eser ibda' etmektir.

Bestekârlık mûsıkîmizde ehemmiyetli bir mevkidir. Bu mevkii işgal etmek tahmin edildiğinden pek çok güç bir keyfiyettir.

Bestekârlarda; makamlar üzerinde tam bilgi, usullerde esaslı hâkimiyet, şiir ve vezinlere vukuf sahibi olması birinci derecede aranacak vasıflardır. Bu bilgilere musiki tabiatının da üstünlüğü inzimam ederse, meydana gelecek eserlerin üstün vasıfta olmamasına imkan yoktur.

Pişrev ve saz semailerinde bestekâr makamın hü-

viyetini ilme uygun bir şekilde belirtmek, aynı zamanda usulün tatbikinde de çok hassas olmak, musiki cümlelerini usulün vuruluş şekline göre kuvvetli ve zayıf zamanları iyi hesaplıyarak bestelemek lâzımdır. Gerek peşrev ve gerekse sazsemailerinde hanelerin, usûllerinin birbirinden fazla veya noksan olmamasına dikkat etmelidir. Aksi takdirde bestelenen eserin ilmi bir kıymeti olamaz, binnetice yaşayacak eserler arasına girebilmesine imkân yoktur.

Söz eserleri bestekârları da evvelâ besteliyecekleri güftenin veznini tetkik ederek bu veznin hangi usûlle imtizaç edebileceğini tayin etmek, güftedeki kelimelerin hece taksimatında birbirine uygun bir şekilde tenazur temin etmek her mısrada usûllerin eksik veya fazla olmamasına itina etmek lâzımdır. Bu şartlara riayet edilmediği takdirde bestelenmiş olan eserin ilmi bir hüviyeti yoktur.

Şemseddin Yeşil Efendi'nin
«Arifler Sofrası»ndan :

Bir ârifin hûzurunda : İki gözüm çok uzak düştün» sözüne cevâben koca ârif : «Bizi iki gözünüz farzettikten sonra, uzaklık, yakınlık kaldı mı ya?» buyurmuşlar.

Göz mahbûbun yüzünü görmek için işe yarar, Ya'kub'ün Yûsuf'u kaybolunca göze ihtiyâcı kalmadı.

Allah korkusu deyince; zannetme ki hâşâ Cenâb-ı Hak hunhar bir hükümdar veya inletici bir emirdir. Buradaki korku; Allah'ın sana karşı olan muhabbetinin kesilmesi korkusudur.

Akıl, Allah'ın varlığını isbât ederse de kadim olduğunu isbât edemez. Aklın Allah'ın varlığını ikrârı kendi ma'rifetinden değil, eltaf-ı ilâhiyyedendir. Onun içün ehlûllah Al-

lah'ı akıl ile değil yine Allah ile bilirler.

Akıl göz gibidir. Gözün hilâli görürse ne â'lâ ya görmezse?..

Kör adama : «Heey gör!» demek eziyetdir. İslâmiyet ise eziyeti nehyeder. Onun içün imânı kabûlde dinde cebir yoktur.

Aşk ile yoğrulan yüzü hiçbir âyine çirkin göstermez.

İnsan lâfzının müfredi (üns) dür. Binaen'aleyh tek adama üns denmeyip (insan) denmesi: Onun Dünya ve Ahiretçe mükellef olduğu hakları ve vazifeleri yerli yerine koyup cihâne âid kemâlatı kazanmak için fikrini hasr ve bezl-i himmet etmesi dolayısiyledir.

Muhabbet tortusu içenlere toprak kadeh de kâfidir.

Aşıklar meclisinin hânendeye, sâzendeye ihtiyâcı yoktur. Zîra âşıkın sinesinde en yüksek bâde en temiz saz cûş-u hurûş eder.

Güneşin nûru vîraneye çok düşer. Lûtf-ı Hudâ da evvel be evvel dervişlere gelir. Çünki vîrânede binâ yoktur. Dervişler de varlık binâsını yıkanlardır.

Derviş kelimesinde (Dal) (Ra), (Vav), (Ya), (Şun) harfleri vardır. (Dal) : Dünyâ'yı terk ettiğine, (Ra) : Riyâyı terk ettiğine, (Vav) : Varlığı terk ettiğine, (Ya) : Yalanı terk ettiğine, (Şun) da : Şehveti terk ettiğine işârettir. İşte bunlardan soyunan adama derviş denir. Binaenaleyh bu iş sahtekârlık götürmez.

Kalbinin her atışının ecel davulunun sesi olduğunu bil.

Hazret-i Muhammed : «Allah tembelliği, âtâleti sevmez, komşusunun aç kaldığını bildiği halde tok uyuyan bizden değildir» diye i'lân eden bir nebiyy-i ekremdir.

Günün adamı olmaya çalışma, hakikatin adamı olma-

ya çalış. (Çünki gün değişir, hakikat değişmez.

Terakki : Evvelâ fikre, sonra dile, sonra da ele gelir. Evet düşünen söyler, söyleyebilen yapar. Yalnız söyleyen söyleyen olmalı, öten olmamalı.

Hep ağaçlar odundur. Fakat ağaç odundan meyvası ile temâyüz eder.

Düşünmek, işlemektir. Düşüneni boş duruyor sanma.

Ezel kaleminin yazdığı bozulmaz. O halde mahzun yaşamanın insânı dilhûn etmekten başka bir fâidesi olmaz.

Aşık, hakiki tarikde hatâ da yapsa, tâ'birde yanlışlık da etse yine ma'şuk-ı hakikiye gider. Zîra aşk cemâl-ı İlâhiyye âid bir cezbedir, çeker!

Muhabbetin te'kidi ta'zimdir. (Saygı gösterme)

Fakirin; beşerin tâkati fevkinde çok çalışması olur amma, eline mukadder olan geçer.

Eğrinin gölgesi de eğridir.

Hurma dalı iyi bir bahçıvanın eline düşerse onun taht-ı terbiyesinde yemişli, güzel bir ağaç olur. Oduncunun eline geçerse ne olur?

Teslim olana herkes tevazu gösterir. Bir kerre secde etmekle birçok mihrap kazanmış olursun.

Varlığımızla yokluğumuz arasında fark aramak ne büyük hatâdır. Gölge, yerden ne kadar yükselebilir?

Kişinin helâki kendisini beyenmesindedir.

Edebin başı kişinin kendi kadrini, haddini bilmesidir.

Meselâ Cenâb-ı Musâ : (İn hiye illâ fitnetük) demiştir, ya'ni «Bu fitne sendendir yâ Rabbi! «Amma o, Mûsânın ağzına yakışan cümledir. O ağza sâhip olmayanlar söyleyecek olursa kâfir olur. Onların ağzından ancak (İn hiye illâ hikmetük) çıkmalıdır ki, «bu hikmet sendendir» ma'nâsınadır.

İşte ind-i İlâhide kulların kurbiyyet (yakınlık) dolayısile böyle farkları vardır.

Sözü yumuşak, dili tatlı olanın sevilmesi vâcibdir.

İnsânın en alçağı, o dûn-ı himmetdir ki, alçak olana karşı yüz suyu döker, özür diler, ondan insaf ve mürüvvet beklemeye tenezzül eder.

Hakikatini idrâk edemediğin her şey'i inkâr etme.

Bir acı söze katlanmayıp da uzun uzadıya münakaşalara kalkışan soğuk söz işitmeye mecbur olur.

Bir şey'e vaktinden evvel zaferyâb olmak sevdâ-i hâmına düşen, o şeyden mahrûm olmak cezâsını görür.

Resûl-i Ekrem Efendimiz : «Bir işiniz meydana gelinceye kadar onu gizleyiniz. Zira her ni'metin birçok hased çisi bulunur» buyurmuşlardır.

Sakın bir kişiyi tecrübe etmeden ne medh et, ne de zem. Tecrübe etmeden medh etmek en büyük hata olduğu gibi medh ettikten sonra zem etmek de yalanın en fenâsı olur.

Hiç bir şeyle mahzûn olmamaya ve hiçbir şeyle de mesrûr olmamaya alış. Sebebine gelince: Zîra hiçbir şey'in bekaası yoktur.

Göze bakmasını iyi öğren ! Göz kalbin penceresidir. Bu işte usta olursan, kişinin gözünden özünü görürsün.

«Çün uyudun nice bin gice hazz-ı nefs içün
Bir iki şeb ne olur yâr-ı gaar içün uyuma
Ey gönül! Gaflet-i nevm âkile ârdır
Zevk-i ruh vecd-ü tarâb âşıka yârdır.»

Hasûd adam, kendi kendini zehirleyen adam demektir. İnsan herkesi kendisinden râzı edebilir. hasûdu bir türlü edemez. Çünkü hasûd olan adama karşı kusûrun Cenâb-ı Hakkın sana olan ni'metinin zuhûrundan başka bir şey değildir.

Hazret-i Râbia'nın tatlı sözlerinden :;

«Zahirem az olduğu içün bu zahîrenin beni menzil-i maksûduma yetiştireceğini zannetmiyorum. Acaba zahîremin azlığından mı, yoksa mesâfenin uzunluğundan mı ağlayayım?..

Dil, a'zânın cirm i'tibâriyle en küçüğüdür, fakat cürmü pek büyük olabilir.

Hazret-i İbrâhim-i ateşe atacakları vakit Cibril-i Emîn: «Bir hâcetiniz var mı?» diye isbât-ı vücût ettiğinde Hazret-i İbrahim : «Rabbim benim bu halimi görmüyor mu? Çekil aradan» buyurmuşlardır.

Neler görmüşüz neler..

Biz ne Rüstemler ne sâm-u Güstehemler görmüşüz,
Sâgarından ayrılıp göçmüş ne Cemler görmüşüz.

Subha benzer çok leyâli-i keder seyreyleyüp
Muhtır-i leyl-i felâket subh-ı demler görmüşüz.

Nevbahâr-ı hüsne mağrur olmasın cânân ki biz
Revnakı solmuş hezâran gonca femler görmüşüz.

Bergüzâr-ı yâr bilmişiz etmişiz hüsn-i kabûl
Yârdan hiç ümid edilmez çok sitemler görmüşüz,

Tâ ebed ta'biri bitmez söylesek bir ânının
Biz bu rü'yây-ı teayyünde ne demler görmüşüz.

Eşkimiz mey, nâlemiz ney âhımız şem-i münîr
Vâr ol ey hicran şebi senden keremler görmüşüz.

Her biri olmuş kefen eshâbının iclâline
Biz cihanda sernigûn olmuş alemler görmüşüz,

Kâfir-i aşk olayım der, görse Ruhullah tapar
Ma'bed-i tekvinde öyle sanemler görmüşüz.

Hâr görme her dil-i vîrânı ey sath-ı nazar
Biz yıkık yerlerde çok Bâğ-ı iremler görmüşüz.

Görmedik MUHYİ senin hâmen kadar rengin edâ
Uçlarından gerçi kan damlar kalemler görmüşüz.

Değerli müzikolog hocam Lâika Karabey'in mûsıki Mecmuasının 78. inci sayısı için hazırladığı önemli bir yazısını arz ediyorum.

MUHTEREM ZİYA GÖKALP VE MUSIKİMİZ

İnsan ne kadar âlim olursa olsun bilmediği bahse karışınca bir çok hatalara düşer. Şu da bedihidir ki hiç

bir kimse her şeyi bilmeğe muktedir değildir. Böyle bir isnadda bulunanlar alâkadara iyilik etmiş olmazlar.

Geçen gün Ekim 1952 tarihinde yayınlanmış bir kitap elime geçti: «Ziya Gökalp hayatı, san'atı, eseri».

Bu kitabın 93 üncü sahifesinde Millî Musiki başlıklı bir bahis var.

Ziya Gökalp'i Türk mütefekkiri olarak tanıyoruz. Fakat asla bir musiki üstadı olarak değil. Halbuki muhterem mütefekkir, hiç bir kısmını bilmediği muhakkak olan musikiye dair başından sonuna kadar tetkiksiz ve hatalı bir takım iddialarda bulunuyor.

Türk musikisi gûya Fârâbî vasıtasiyle Bizans'tan alınmış, hakikî Türk musikisi halk melodilerinden ibaret imiş ve saire ve saire.

İddiaların bel-kemiği bu olunca onlarda ne kadar çok isabetsizliklere tesadüf edeceğimizi anlamak güç değildir. Hataları düzeltmek teşebbüsünde bulunmıyacağım. Zira bütün o fikirlerin ne kadar sakat olduğunu delillerle isbat eden yazılar Mecmuamızın hemen her nüshasında parça parça mevcuttur.

Yalnız ne kadar kıymetli ilim adamlarının nasıl fahiş isabetsizliklere düçar olduklarına bir örnek göstermek için Ziya Gökalp merhumun yazısını o kitaptan alarak aynen aşağıya koyuyorum. Böyle yapışım, aynı zamanda Ziya Göklp'ın hayranları üzerindeki nüfuzunu göz önüne getirerek gençliği esassız düşünce telâkkilerinden esirgemek maksadını da temin edecektir.

Avrupa musikisi girmeden evvel memleketimizde iki musiki vardı: Bunlardan biri Fârâbi tarafından Bizanstan alınan şark musikisi, diğeri eski Türk musikisinin devamı olan halk melodilerinden ibaretti.

Şark musikisi de, garp musikisi gibi eski Yunan Musikisinden doğmuştu (1). Eski Yunanlılar halk melodilerinde bulunan tam ve yarım sesleri kâfi görmiyerek, bunlara dörtte bir, sekizde bir, on altıda bir sesleri ilâve etmişler ve bu sonkilere çeyrek sesler namını vermişlerdi. Çeyrek sesler tabii değildir, sun'iydi. Bundan dolayıdır ki bir milletin halk melodilerinde çeyrek seslere tesadüf edilmez. Binaenaleyh, Yunan musikisi gayri tabii seslere istinad eden bir sun'i musiki idi. Bundan başka hayatta yeknasaklık olmadığı halde, Yunan muskisinde aynı melodinin tekerrüründen ibaret olan üzücü bir yeknasaklık vardı.

Kurunu vustâ Avrupasında teşekkül eden Opera müessesesi, Yunan musikisindeki bu iki nakisayı (eksikliği) izale etti. Çeyrek sesler, opera bestekarları ve oyuncuları halktan olduklar için çeyrek sesleri bir türlü anlıyamıyorlardı. Bu sebeplerin tesiriyle, garbın operası, garp musikisinden çeyrek sesleri tardetti. Aynı zamanda, opera, duyguların, heyecanların, ihtirasların, tevalisinden ibaret bulunduğundan, armoni'yi ilave ederek garp musikisini yeknasaklıktan da kurtardı. İşte, bu iki yenilik mütekâmil garp musikisinin doğmasına sebep oldu.

Şark musikisine gelince, bu tamamiyle eski halinde

---

(1) Bunun cevabı hem «Türk Musıkisi Kimindir?» Makale serisindedir, hem de Musiki Tarihi dersindedir. 75 inci sayımızın 93 üncü sahifesine de bakınız.

kaldı. Bir taraftan çeyrek sesleri muhafaza ediyordu, diğer cihetten armoniden hâlâ mahrum bulunuyordu. Farabi tarafından arapçaya naklolunduktan sonra bu hasta musiki sarayların rağbetiyle acemceye ve osmanlıcaya da naklolunmuştu. Diğer taraftan Ortodoks ve Ermeni, Geldanî, Süryani kiliseleriyle Yahudi hahamhanesi de bu musikiyi Bizanstan almışlardı, Osmanlı memleketinde, bütün Osmanlı unsurlarını birleştiren yegâne müessese olduğu için buna Osmanlı ittihadı anasır musikisi namını vermek de gerçekten çok münasipti.

Bugün, işte, şu üç musikinin karşısındayız: Şark musikisi, Garp musikisi, halk musikisi.

Acaba bunlardan hangisi, bizim için millidir? Şark mûsikisinin hem hasta, hem de gayri milli olduğunu gördük. Halk musikisi harsımızın, garp musikisi de yeni medeniyetimizin musikileri olduğu için her ikisi de bize yabancı değildir. O halde, Bu vazifeyi ifa edecek olanlar arasında Türkocaklarının musiki heyetleri de dahildir. İşte Türkçülüğün musikisi sahasındaki programı esas itibariyle bundan ibaret olup, bundan ötesi milli musikarlarımıza aitir.

ZİYA GÖKALP

Bir gün kıymetli dostlarım Çifter'lerin (Ali Günay ve Mustafa Tünay Çifter) yazıhanelerinde edebiyat ve musiki ile alakalı kısa bir sohbet anında kendisine Yahya Kemal-in politik düşünceleri ile ilgili bir sual sorduğum Edebiyat hocası Nihat Sami Banarlı soruma Yahya Kemal'in neşredilmemiş ve neşrini arzu etmediği bir şiiri ile cevap vermiş idi. Kendileri Yahya Kemal'in şahsi dostu

idiler. Okudukları şiir üstad şaire yakışır bir güzellikte idi. Sohbetimiz esnasında şiiri yazmama müsaade etmeyebileceklerini tahmin ettiğimden reddedilmiş olmamak için şiiri arada bir okumalarını istirham ederek ezberime almağı denemiş ve başarmış idim. Üstadın ruhunun muazzep olmaması için sağlığında arzu etmediği bir şeyi ben de yapmamağı tercih ediyorum. Bu vesileyle Rahmetli Nihat Sami Banarlı'nın musikimiz hakkında bir yazısını temin etmiştim:

MUSİKİMİZ

Nihad Sami BANARLI

İki ayrı musiki zevkinin ısrarla çarpıştığı ülke olarak, Türkiye'nin musiki hayatı, aydınlarımızla anlayışla ele alınması gereken mühim mevzuudur.

İster Türk musikisi, İster Garp musikisi taraftarı olarak, Türkiye'nin musiki hayatı, aydınlarımızca dikkat edecekleri ilk nokta, Türk amme ruhunun niçin ve hangi musikiden hoşlandığıdır.

San'at, hele musiki olursa cemiyetin küçük bir zümresine hitap eden özel bir zevk, bir süs olamaz.

Türk milleti gibi, musiki tarihi, tarihin derinliklerinde kaybolmuş; daha Göktürkler devrinde 360 kök musiki bestelemiş; musiki hayatı, hayatının her safhasında yer almış; şiirini sazla söyleyip, savaşlarını musikiyle beslemiş; bir taraftan halk, bir taraftan saray, bir taraftan din, bir taraftan tekye, bir taraftan ordu an'anesi, musiki hayatının her hareketiyle birleştirmiş eski ve asil bir toplulu-

ğun, vatan topraklarında duyup seslendirdiği melodiler, hatta en üstün yabancı seslerin karşısında bile feda edilemiyecek, aziz sana't cevherleridir.

Bir vatan coğrafyasında dalgalanan amme ruhunu hiçe sayıp, yahut küçük görüp, «Bu zevki gerilemiş bir cemiyettir.», «Bu, pespaye bir musikidir.», «Onu yok edip, yerine Garbın ileri musikisini koymalıyız.» diyebilecek her dalâlet, musikinin M sini bile anlamamış bir «yabancı ruh» sayılır.

Her san'at, san'atkarın yaşadığı cemiyet içinden seçip çıkardığı kıymetlerle örülmüş milli bir mimari ister. Münhasıran Garp musikisi taraftarları, Türk halk ekseriyetinin ısrarla sevip dinlediği seslere kulak vermesini bilmelidir.

Halkımız kahir bir ekseriyetle Türk musikisini dinliyor, radyosunda onu istiyor; onun konserlerine koşuyor, onun ses san'atkarlarını seviyor, merak ediyor, hayatlarını yazan mecmuaları kapışıyor, resimlerini duvarlarına asıyor; onun musiki san'atkarlarını hatta refaha kavuşturuyor; onların eserlerini yabancı musikilerin en üstün eserlerine tercih ediyor ve onların hayatları etrafında küçük lejandlar yaratıyor.

O Türk musikisi ki bugün ancak eski saltanatının mirasları üzerinde yaşayan, gördüğü geniş rağbete rağmen bir türlü kalkınamıyan; ya eski seslerinden kalmış hatıralarla, yahut eski eserlerinin bir takım iptidai taklitleriyle yetinen, fakat yine de millet ruhuna kendinden başka ses aratmayan, tılsımlı hadisedir.

Bunlar, nasıl görülmez?

Bunları görmiyen musiki sanatkarı nereye bakar, neyı dinler?

İçinde yaşadığı cemiyetin gerçeklerine eğilmeyen; dudaklarını amme ruhunun sesleri ve lezzetleriyle ıslatmayan san'atkarlar elinde bu cemiyet beklediği ve özlediği musikiye yeniden kavuşabilir mi?

Biz öyle sanıyoruz ki Türk musikisi, kendi milli romantizmini bir an evvel idrâk etmek zorundadır. Eski mûsikimizden kalan sesleri, vatan topraklarından tüten sesleri, vatan ırmaklarından akan sesleri, Mehmetçiklerin ve Ayşeciklerin temiz dudaklarından çıkan sesleri duymaya ve işlemeye mecburdur. Esasen Türk musikisi denilen musiki, işte böyle seslerle örülmüştür.

Bunun dışında bir musiki hanımlarımızın vizon kürkleri gibi ancak sayılı vücutları ısıtabilir ve yazın giyilmez. Bir milletin gecesini gündüzünü kaplayıp, semasını ve mevsimlerini doldurmaz, ruhunu seslendirmez.

Halbuki, musiki cemiyetlerin ses, haline gelmiş ruhu-ses haline gelmiş duygusu, felsefesi, heyecanı, macerasıdır.

Yanıldığımız diğer nokta, Türk musikisinin günün alaturka (alla Turca) seslerinden ibaret sanıp zaman zaman onu bazı zayıf, hatta adi terennümleri karşısında duyduğumuz haklı infiali yatıştıracak tek çareyi munhasıran başka musikilerde, başka ülkelerin, başka milliyetlerin seslerinde aramamızdır.

Hakiki Türk musikisi, şüphesiz, Türk edebiyatı, Türk mimarisi Türk süsleme sanatı vs. gibi, Türk medeniyeti

tarihiyle birlikte yükselip, onunla birlikte gerilemiştir. Fakat bu musikinin daha iki asır evvel bir altın devri yaşadığı ve o çağların halk ve aydın olarak bütün Türk milletini tek başına tatmin ettiği inkâr edilmez hakikattır.

Bu hakikat ise, sadece tarih değildir. Musiki de, lisan gibi, yaşayan, canlı ve milli bir varlıktır. O kadar ki türkçenin yerine nasıl fransızca veya ingilizceyi ikame etmek mümkün değilse, Türk musikisinin yerine de, onun gibi, yabancı bir musiki getirilemez.

Çok doğru bir itiraza göre de Türk musikisi hala melodi devrinde bulunuyormuş. Fakat bu, bize göre, yaratıcı kabiliyetten mahrum bir takım tembel ruhların itirazıdır. Çünkü hangi Garp musikisi armoni devrini şu yakın tarihin bir kaç asrından daha evvel idrak etmiştir? Onların bir talih eseri olarak bizden evvel başardıkları bu anlayışı bizim, biraz geç de kalmış olsak, kendi mûsikimiz de hareketlenir, hattâ şahlanır görmemiz neden mümkün olmasın?

Bizim her şeyden önce, Avrupa medeniyetine intisap etmiş bir Avrupalı olmadığımız, belki Avrupa medeniyetine intisap etmiş bir Türk olduğumuz idrak edilmelidir. O zaman yeni medeniyet çerçevesinde Türk'ün sesini terennüm etmek meselesi ve bunun derin manası daha kolay anlaşılır.

Herhalde Yeni Türk musikisi bu gerçekleri idrak etmiş san'atkarları elinde, milletçe beğenilecek, yeni ve üstün eserler verinceye kadar, Türk musiki hayatında eski Türk musikisi ve onun yankıları yaşayacaktır.

1974'te Londradaki Mevlânâyı anma törenleri için Londrada Beynelmilel Rûmî Komitesi (İnternational Rumi Committee) tarafından bastırılan broşürde neşredilmiş bulunan Mevlevi Müziği ile ilgili bir yazım:

MEVLEVİ MUSİC

Mevlevi music contains the most valuable compositions of Turkish Music from the viewpoint or art. Starting with Mevlana it developed with the Mevlevi rite. During the time of Mevlana (as attested in the Manâkib ül-Arifin of Eflaki Dede), his followers met to induce moral and spiritual pleasures by whirling at certain times and places.

The Mevlevi Order was founded on the principles and ideas of Mevlana by his son Sultan Veled and his followers. The Mevlevi rite, in the form in which it has come down to us, is Sultan Veled's.

Mevlana himself was a notable musician, who played the rebab although his favourite instrument was the ney. Mevlevi music is to accompany the Mevlevi rite. The music is mainly settings of poems from Mevlana's «Mesnevi» and «Divan-i Kebir» or of his son Sultan Veled's poems.

Today there are 66 extant settings of the Mevlevi liturgy. Three of them are called «Beste-i Kadim» (that is, ancient compositions), they are the Pencügeh, Dugah, and Hüseyni rites.

Although the composers of these rites are unknown

their artistic quality is very high. They were composed in the 15th or 16th centuries. Of the rest, one dates from the 17th century, twelve from the 18th century, forty-two from the 19th century, and eight rites have been composed in the present century.

To compose a setting of the liturgy a somposer has to be endowed with extraordinary musical powers and spiritual inspiration. The fourth rite which was composed after the three most ancient compositions is that of Köcek Mustafa (d. 1683) in the Beyati makam.

The second period composers are as follows :

Composers	Makam of the setting
Kutbünnayi Osman Dede	Rast, Cargah, Uşşak and
Buhurizade Mustafa Itry	Hicaz (4 settings in all)
H. Abdürrahim Şeyda dede	Segah (1 setting) Irak
Musahip Seyyid Ahmet Ağa	Hicaz, Nihavend (2 settings)
Sultan Selim III	Suzidilara

As well as others.

The second period really begins with Buhurizade Mustafa Itry Efendi Unfortunately some compositions of this period have not survived.

The third period composers and makams of their settings are :

Ali Nutkî Dede	Şevkitarab
Nakşi Dede	Şetaraban
Zekai Dede Efendi	Mâye, Isfahan, Suzinâk, Sabazemzeme, Süzidil

Bolahenk Nûri Bey	Karcigar, Puselik
Ahmet Avni Bey	Dilkeşide, Puselikaşiran, Rûyi Irak
Hüseyin Fahreddin Dede	Acemaşiran
Zekâizade Ahmed Efendi	Müstear, Beyati Puselik
Rauf Yekta Bey	Yegâh
Hafiz Kemal Efendi	Nikriz
Kudümzenbaşi Sadettin Heper	Hisarpûselik

A Mevlevi rite has four main parts : 1 st Selam, 2nd Selam, 3rd Selam, 4th Selam. At the beginning different music is played which is called Peşrev, that is «prelude» or «overture», to accompany the procession. At the end, there is a recessional called Son Peşrev (last overture) and the last Sema.

NAİL KESOVA

MEVLEVİ SEMÂ'I

Yazan : Ahmed Bîcan Kasaboğlu
Semâzenbaşı

Sema insanın doğuşuyla başlar. Çocuklar neş'elendiği ve şevke geldikleri zaman birtakım nağmelerle dönerler. Sonradan teşekkül eden cemiyetler buna müzik ve ritmi de ilâve etmek suretiyle toplu bir şekilde ilâhi bir veche vererek raksa başlamışlardır.

Hz. Mevlâna zamanında Semâ, lirik ve ilahi bir mahiyet kazanmış ve bütün meclislerde aranılan manevi şevk ve neşe kaynağı olmuştur.

Selâhaddin-i Zekrûb-u Konevi Hazretlerinin kuyumcu dükkânının önünde çıraklar altın döğerken husule gelen ritim ve nağmelerde ilahi bir kudretin mevcudiyetini ve insanı kamilin (üstün insanın) ruhunun ne hale geleceğini düşünen ve cüşa gelen Mevlâna Semâ-ı halka da indirmiştir.

Hz. Mevlâna «Sema canlıların, canlarının dinlenmesi, ruhlarının kavuşmasıdır. Bunu anlayan canın canı olduğunu bilir. Semâ aşıkların ruhlarının gıdasıdır.» buyurur.

Yazmadan geçemiyeceğim «Dani-i Sema çi büvet» beyti ile başlayan şu şiirinde :

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— Allahın «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» sualine ruh zerrelerinin:

— Evet rabbimizsin, deyişlerinin sesini duymak, kendinden geçmek, Rabbine kavuşmaktır.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— Dostun hallerini görmek, uluhiyyet perdelerinden Hakkın sırlarını duymaktır.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— Kendindeki varlıktan geçmek, mutlak yoklukta zevalsiz yani mahvolmadan devamlı varlık tadını tatmaktır.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— Dostun aşk çarpıntıları içinde başını top gibi yapıp, başsız, ayaksız dosta koşmaktır.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— Nefis ile harbetmek, yarı kesilmiş kuş gibi toprak ve kan içinde çırpınmaktır.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musunu?

— Yakub'un derdini ve devasını bilmek, Yusuf'a kavuşma kokusunu, Yusuf'un gömleğinden koklamaktır.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— Mûsa Peygamberin asası gibi her solukta, o Firavunun sihirlerini yutmak yok etmektir.

— Semâ'ın ne olduğunu biliyor musun?

— «Benim Allah ile öyle bir vaktim vardır ki, o vakit-

te ne Allaha yakın bir melek ne de bir peygamber aramıza girer» hadisi şerifinde buyurulduğu gibi Sema bir sırdır. İşte meleğin bile sığmadığı o yere, vasıtasız varmaktır.

Şeklinde ne güzel ifade buyurmuşlardır.

Sema, fezadaki gezegenlerin hem kendi etrafında hem de güneşin etrafında dönmesi keyfiyetini remzeder.

Abdülbaki Dede Efendi. Hz.lerinin:

Peykiz döneriz bir güneş etrafında
Mazume-i Şemsiyye-i Mevlana'yız.

Peykiz döneriz bir güneş etrafında, Mevlânâ güneşinin yıldızlarıyız. beyti Semâ'ın kainatın teşekkülü ile başladığını da gösterir.

Semâ esnasında okunan :

Kur'an-ı Kerim; Cenab-ı Hakkın emir ve yasaklarıyle hakikat-i Muhammediyenin gönüllere nakşı demek olup, Nât-ı Şerif ise Fahr-i Kainat Efendimiz Hz. Muhammed (S.A.) ya methiyedir.

Ney, insanı kâmil'in sembolu olup onun Rabbına karşı visal ve hasret dolu hıçkırıklarını terennüm eder.

Peşrev başlayınca Semazenlerin ellerini yere vurup kalkmaları mahşer gününü ve sırat'i gösterir. Sultan Veled devri (Semahaneyi üç defa devir) esnasında semazenlerin post önünde biribirlerini selâmlarken iki kaşın arasına bakmaları ve burada tecelli-i ilâhiyyeyi (Hakkın zuhurunu görmeleri keyfiyetine «Mukabele» denir ki bu durum Mevlevi Ayininin ayrıca «Mukabele-i Şerif» olarak isimlendirilmesine vesile olmuştur.

Sultan Veled Devri, insanların bir halka dahilinde

mevkilerinin birliğini ve eşitliğini remzeder.

Semazenlerin başlarındaki sikke mezar taşına, üstlerindeki hırka mezara, giydikleri tennûre de kefene işarettir.

Semazenlerin sağ elin ayasını Allahın rızasına doğru yukarı kaldırmaları rahmet ümidi sol ayasını aşağı doğru tutmaları azap korkusunun ifadesidir.

Dönerken bembeyaz tennûresiyle mevlevi sanki
Sabahı aşktır doğmuş tecelligâhı vehdetten
O bir şahbaz-ı Haktır kolların açtıkta bir seyret
Uçar sermesti aşk olmuş cemal-i Rabb-ı izzetten

Sema; cezbe ve mahv halinde kemal ve iradeyi gayb etmemektir. Mevlevi Ayinlerinde semazenler boşalmaz. dolarlar, Ayinler gönüllerin fethi içindir.

Musiki, semazenlerin kulaklarından ayaklarına ve oradan seyredenlerin gözlerine ve kalplerine dolaşarak ma nevi bir haz verir. Sema safa, cana şifa, ruha gıdadır.

Şeyh, Mevlana ve hakikati Muhammediyenin mümessilidir. Kırmızı post üzerinde oturur.

Semazenbaşı, neyzenbaşı ve kudümzenbaşı sema ve mıtrıbı idare ederler.

Sözü mesnevihan Mithat Bahari Beyefendinin kıt'asıyla keselim:

Sanma beyhûde döner vecde gelen aşıklar
Mest-i canan olarak akla veda eylerler
Ney'den bang-i elestiyi duyup ah ederek
Hakkı âğuşa sarar öyle semâ eylerler.

Değerli bestekâr Rüştü, Şardağ bir sohbetimiz esnasında Ömer Hayyam'dan yapmış oldukları ve henüz neşredilmemiş bulunan bir manzum çevirilerini lûtfetmişler idi:

Sünneti geç farzı bir yana ser
Kıs azıcık lokmanı yoksula ver
Kırma gönül gıybete sapma sakın
Cennete girdin bile müjdemi ver

Bu vesileyle Rüştü Sardağ'ın pek başarılı olan Ömer Hayyam şiirleri çevrilerinden bir kaçını arz etmek isterim:

HAYYAM
RÜBAİLER (Seçmeler)

Çeviren : Rüştü Şardağ

Hayyam keyifsen içkiden yana, keyfine bak.
Ay yüzlü yarla, böyle yanyana; keyfine bak.
Madem hayatta her işin sonu, en sonu hiç,
Şükret bu var olan zamanına; keyfine bak;

Her gün diyorum, etmeliyim içmeye tövbe.
Bardakta dolup taşmış olan badeye tövbe.
Lâkin bakarım, her yana gül mevsimi gelmiş;
«Tanrım, edeyim bari» derim, «Tövbeye tövbe.»

Bir yaşlıya rastgeldim, o meyhane içinde,
Sırtında şarap testisi var, keyfi yerinde,
Sordum, dedim: Allahtan utanmaz mısın ey pîr?»
«Lûtfundan eminim» dedi, «Sen iç, beni dinle!»

Şu kızıl lâleye bak, anlamayan lâle sanır.
Besleyen şey onu, aslında hükümdar kanıdır.
Yerde mahzun bükülen şebboya dikkatle bakın:
Taze bir kız yüzünün şimdi toz olmuş yanıdır.

İncitme, yazık geç şu çimin uzağından.
Sürmüştür o, bir taze kızın dudağından.
Sert basma yeşilliklere, belki de onlar,
Beslenmededir bir güzelin yanağından.

Yolum üstünde tuzaklar kurasın; oldu mu ya?
Sonra saptım diye yoldan, vurasın; oldu mu ya?
Ne dilersen o olur, her şeyi hükmün yürütür;
Gene kalkıp beni âsî yorasın; oldu mu ya?

Nerde içkim a kuzum, gelecek mi?
Bana yakut dudağın deyecek mi?
«Müslümansan şarap içme» diyorlar,
İçmedim, dine bu şart yetecek mi?

Korkarak türlü günahtan, bu derin yas ne demek?
Var mı dünyada günahsız kişi, göster bana, tek.
Sen günah işlemesen, affın için yok ki sebep,
Seni hoş görmeyip Allah, kimi affeyleyecek?

Değişme âdet olan dünyada,
Dolaş güzelle, boğul sevdada.
O ilk'le en son'a aklın yatmaz.
Seviş ve iç, ne lüzum feryada?

Ayağın güç vererek basma sakın, yerden ayır.
İnce bir sevgilinin gül yüzüdür belki acır.
Şu saraylar yaratan tuğlayı süz, dikkatle;
Bir vezir parmağı, yahut da hükümdar başıdır.

Bir müzik toplantımızda şair Behçet Kemal'e «Beyefendi Kur'an-ı Kerim'den İlhamlar adıyle yazdığınız şiirler sûre'lerin âdeta manzum tercümesi» demiştim. «Aman sus, kimse duymasın!» diye espri yapmışlardı. Hatıralarını anmak için bir kaç tanesini takdim ediyorum:

Kur'ânı Kerîm'den İlhamlar
(Behçet Kemal Çağlar)

BİLAD SURESİ

..... **Son dört mısraı**

Birbirini şefkate, sabra teşvik edenler,
Sarp yoldan, çıkar yoldan, sağ yokuştan gidenler
Sola sapanlardaysa çok sürmez gülümseme,
Düşerler alevlerin örttüğü cehenneme

İHLAS SÜRESİ

Söyle ki gündüz-gece
Tanrı tek, Tanrı yüce;
O doğmaz ve doğurmaz
Kimse ona denk olmaz!

ALAK SURESİ

Yaratan Tanrının adiyle oku
Gönül şevki, ağız tadıyla oku,
İnsanı bir damla sudan halkeden
Bilmediği nice şeyi öğreten
İnsana okuma - yazma belleten
Allaha şükr için vesile; oku!
Yüce Allahının ismiyle oku!
Bu kitap gerçeği süzüp yazıyor..

Buldukça bunuyor insan, azıyor;
Yola getirecek öğüt bundadır;
Candan seslen, Rabbin yanında hazır.
Temiz tut gönlünü, koy secdeye baş,
Silkin fânilikten, Allaha yaklaş!

MÜ'MİNİN SÛRESİ

— Birinci ve üçüncü kısımlardan —
Gerçek mü'min balçıktan yuğrulup nurla dolan;
İnanıp Hakkı bulan, inanıp insan olan.
Yüce gerçeğe eren,
Boş sözden yüz çeviren;
Temiz şey yeyip içen;
Gerçek yoksulu seçen,
Yardım elini açan;
Kötülüklerden kaçan;
Akla uyan, her işte;
Gerçek mü'min bu işte!

Behçet Kemal Çağlar'ın pek güzel bir şiirini dana arz ediyorum. Ezberimde olan bu şiiri dostlar meclisinde pek sık okurum.

TAŞ

Merhametsiz kalpleri sana benzettiler
Sana dilsiz ruhsuz dediler
Halbuki senindir değirmendeki beste
Seninle biçim verir ruhuna heykeltıraş
Sana yanılır dert, sana vurulur baş
Milyonlarca insanın milyonlarca yıl tapındığı taş
Sensin süsleyen mehtabı
Surlarla sütunlarla

Çeşmeler kemerler senden yapılır.
Senden yapılır Allaha uzanan merdivenler
Namaz vakti müslümanlara senden haykırılır
Günahkâr kullarını Allah taş edermiş,
Görmedim ama inanırım
Bir gün gelecek gökten de yağacaksın sanırım ,
Taşlardır beke
Taşlardır edebiyyet
Taştan başka ne bırakır tarihte medeniyet
İnsanoğlu taş olur baş yarar
Taşı üst üste kor yapar
Bir yandan durmadan yıkar
Bir gün uzatılır boylu boyunca
Şehrin musalla taşına
Gene bir taş dikilir başına
İşte bu taşdır insanoğlundan bâkî
Üstünde bir tarih, bir fatiha, bir hüvelbâki

Behçet Kemal Çağlar

Kıtabımızın Neyzenbaşı Halil Can ile alâkalı kısmında üstadın bir ilâhimi Hamparsum Notası ile kendi el yazıları ile kaleme aldıklarını yazmış idim. Bu nota o günlerde maalesef kayıp idi. Büyük bir şans eseri kitabın basımı tamamlanmadan nota bulundu. Notanın fotokopisini takdim ederken üstad hocamıza Tanrıdan rahmet diliyorum.

Yüz bin cefâ kılsan bana
Senden yüzüm döndürmezem
Cânım dahi alır isen
Senden yüzüm döndürmezem

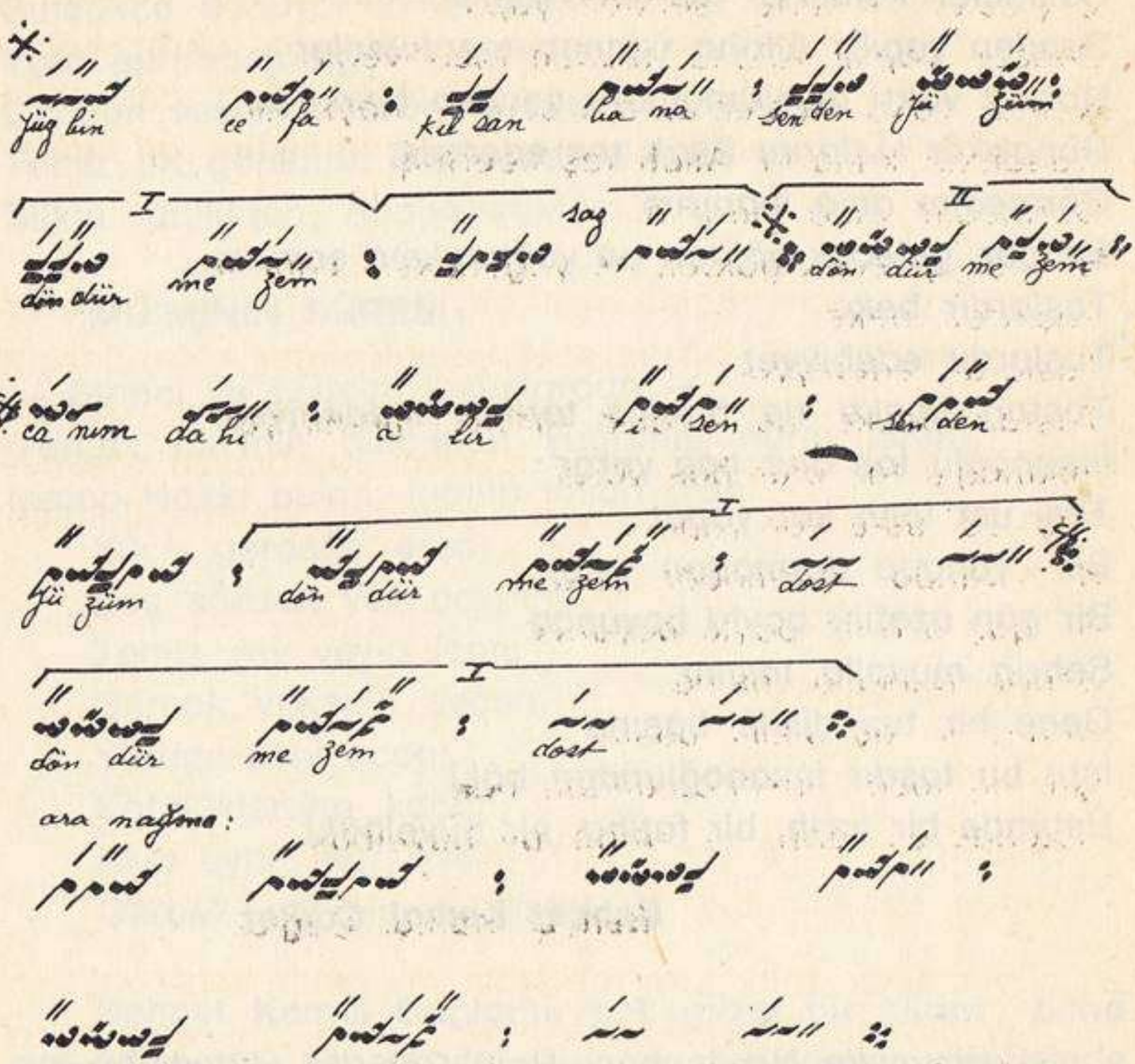

Yûnus gerçek âşık isen
Dost yolunda sâdık isen
Hizmetine lâyık isen
Senden yüzüm döndürmezem.

Kitaba başlarken hangi mesel ile başlamanın uygun olacağını tesadüfen bir karşılaşmamızda Hazret-i Mevlana torunlarından Abdülvahit Çelebi Efendi'ye sormuş idim. Mesnevi'nin ilk on sekiz beyti ile başlamamı

tavsiye etmişlerdi. Bu beyitlerin tercümelerini de lütfedeceklerdi. Fakat bu hususu kendilerine tekrar hatırlatmak imkanını bulamadığından tercümeleri de temin edemedim .Dolayısiyle o çeviriler hangi şaire ait idiler onu da bilemiyorum.

Bu sebepten kitaba aynı beyitlerin şair ve Senatör Feyzi Halıcı'ya ait son derece başarılı diğer bir manzum çevirisi ile başlamış idim. Abdülvahit Çelebi'ye değerli irşadları için ayrıca teşekkür ederim. Kitabımıza Mesnevi'nin ilk on sekiz beytinin bir yabancı çevirisi ile son veriyorum.

THE MASNEVİ

Book I Prologue

1 Hearken to the reed-flute, how it discourses
When complaining of the pains of seperation...

2 «Ever since they tore me from my osier bed,
My plaintive notes have moved men and women to tears.

3 I burst my breast, striving to give vent to sighs.
And to express the pangs of my yearning for my home

4 He who abides far away from his home
Is ever longing for the day he shall return.

5 My wailing is heard in every throng.
In concert with them that rejoice and them that weep.

6 Each interprets my notes in hormony with his own feelings.
But not one fathoms the secrets of my heart.

7 My secrets are not alien from my plaintive notes,
Yet they are not manifest to the sensual ear.
8 Body is not veiled from soul, neither soul from body,
Yet no man hath ever seen a soul.»
9 This plaint of the flute is fire, net mere air.
Let him who lacks this fire be accounted dead!
10 Tis the fire of love that inspires the flute,
Tis the ferment of love that possesses the wine.
11 The flute is the confidant of all unhappy lovers;
Yea, its strains lay bare my inmost secrets.
12 Who hath seen a poison and an antidote like the flute?
Who hath seen a sympathetic consoler like the flute
13 The flute tells the tale of love's bloodstained path,
It recounts the story of Majnun's love toils.
14 None is privy to these feelings save one distracted,
As ear inclines to the whispers of the tongue.
15 Through grief my days are as labour and sorrow,
My days move on, hand in hand with anguish.
16 Yet, though my days vanish thus, «tis no matter,
Do thou abide, O Incomparable Pure One!
17 But all who arenot fishes are soon tired of water;
And they who lack dily bread find the day very long;
18 So the «Raw» comprehend not the state of the «Ripe»;
Therefore it behoves me to shorten my discource.

— **WINFILDE** —

— **SON** —

1936 yılında İstanbul'da doğan Nail Kesova'nın Türk San'at Mûsıkîmiz üzerindeki ciddi çalışmaları 1959 yılında değerli müzikolog Lâika Karabey ile başlamış ve ünlü ses san'atkârı Safiye Ayla ile gelişmiştir.

Kesova, Kudümzenbaşı Sadettin Heper'den mevlevi Âyinler, Neyzenbaşı Halil Can ve Hopçuzade Şakir Çetiner'den İlahi ve diğer formları, semâzenbaşı Ahmet Bîcan Kasaboğlu,ndan semâ' meşk etmiştir.

Fiatı